LAGERKVIST

Tanrı gelini

Dizgi, baskı : Gün Matbaası. Cağaloğlu. İst. 1969
CEM YAYINEVİ : Tan Apt. Başmusahip Sok. Cağaloğlu

TANRI GELİNİ
Sibyl

NOBEL YAYINLARI DİZİSİ : 25

Pär Lagerkvist

TANRI GELİNİ
Sibyl

Çeviren :
Melih Cevdet Anday

CEM YAYINEVI

Delphi'nin üstünde yükselen dağın yamaçlarındaki küçük bir evde, salak oğlu ile yaşlı bir kadın oturuyordu. Tek odalıydı ev; duvarlarından biri doğrudan doğruya dağın yamacı idi, bu yüzden boyuna sular damlardı ordan. Gerçekte hiç de bir ev değildi bu, çobanların kendileri için yaptıkları eski bir kulübeydi. Kent yapılarının, kutsal tapınak bölgesinin üstünde, vahşi dağın ta yukarılarında tek başına dururdu. Kadın kırk yılda bir çıkardı evden, oğlu hiç. İçerde, yarı aydınlıkta oturur dururdu oğlan, her zamanki gibi kendi kendine gülümseyerek : orta yaşlardaydı, düz saçları kırlaşmaya başlamıştı. Ama yüzü hiç değişmemişti; eskiden nasılsa öyle kalmıştı, sakalsız, ayva tüylü bu yüzde o garip, o sürekli gülümsemeden başka gerçek bir özellik yoktu. Yaşlı kadının yüzü ise buruşuktu, sertti, sanki ateşte kavrulmuş gibi karaydı : gözlerinde tanrıyı görmüş gözlerin bakışı vardı.

Tam bir yalnızlık içindeydiler; kimsecikler gelmezdi oraya, kimsenin onlarla bir alış verişi yoktu. İki keçinin verdiği süt, kadının dağlardan topladığı otlar ve kökler, işte bütün yiyip içtikleri buydu. Kimseden bir şey almamışlardı hiç, kimse onlara bir şey vermezdi çünkü.

Evin kapısı vadiye bakıyordu, ve kadın bu yarı aydınlık kapı yerinde oturur, çoktan bıraktığı dünyaya dalardı, aşağıdaki. Gizlisi saklısı yoktu kentin ondan, her şey kadının ayakları dibinde uzanıyordu : her biri kendi işinde, evleri arasında gidip gelen insanları ile kent, hacıların tapınak alanına doğru ağır ağır yürüdükleri kutsal yol; tanrı evinin önündeki sunağa bırakılan kurbanlar. Her şeyi bilirdi o. Ve kimi sabah, sabahın köründe, hepsinden daha iyi bildiği bir şey olurdu orda, aşağıda. Daha tapınak ala-

nında kimsecikler yokken, bir genç, tapınağın önünü süpürür, tanrının ormanından toplanmış defneler serpiştirirdi oraya. Güneş doğudaki dağların üstünden yeni yükselmiş olur ve bütün vadiyi taze bir aydınlıkla doldururdu. Ve iki rahibin izlediği genç bir kadın, ağır ağır kutsal yoldan doğru gelirdi; bir kayanın yarığından fışkıran pınarda yıkanmıştı; yüzünde saygı, gözleri yaklaştığı kutsal yere dönük. Bir gelin gibi, tanrının gelini gibi giyinmişti. Tapınağın kapısındaki genç, elinde bir tas kutsal su ile kadına doğru gelir, ona bu sudan serperdi; ve kadın arınmış olarak, tanrının güçlü ruhu ile dolmak üzere tapınağa girerdi. İşte şimdi olan da buydu, çok eski zamanlardan beri olan. Yaşlı kadın evinin önünde oturur, ölgün gözlerle seyrederdi bunu.

Arkasında, yarı aydınlığın içinde, ayva tüylü çocuk yüzünde bir gülümseme ile, ak saçlı oğlu.

Bir akşamüstü, güneş batmadan, Delphi'den doğru bir adam geldi. Garipsenecek bir şey yoktu bunda; dağdaki çayırlara yayılan hayvanlarına bakmak için gelen olurdu kimi zaman. Yol bir taş atımlık uzaklıktaydı evden. Ama bu kez, kadını çok şaşırtan bir şey oldu. Adam yoldan ayrılıp dik bayıra tırmanmağa başladı, artık yol mol bitmişti. Olmayacak şeydi bu; daha kimse yoldan ayrılıp bu yana sapmamıştı. Kim isterdi bunu? Bayır, dağdan yuvarlanıp parçalanmış taşlarla örtülü idi, adam ilerlemekte güçlük çekiyordu bu yüzden. Belki buralı değildi. Kadın, ölgün gözlerle izliyordu onu yuvasından.

Adam daha da yaklaştı, kadın artık yüzünü seçebiliyordu onun. Tamdığı biri değildi. Ama tanıdığı kimse de yoktu ki... Şimdi yaşamakta olan kimseyi tanımazdı. Uzun boylu, gür, kumral sakallı bir adamdı, üstü başı düzgün değildi, buralılar gibi de giyinmemişti. Tepeye tırmanmak için çok güç harcadığı halde yanakları solgundu, renksizdi nerdeyse. Daha genç sayılırdı, belki de orta yaşına giriyordu.

Yanına gelince kadını selâmladı, ama buranın selâmı

değildi bu selâm. Evin önündeki taş sıraya oturunca da yavaş sesle konuşmağa başladı, önceleri sözcükleri bulmakta güçlük çekiyordu, kadın onun bir yabancı, belki de çok uzaklardan biri olduğunu o an anladı. Genç yaşına karşın ağır ve yaşlı görünüşünden de anlaşılabilirdi bu, ama ırkının değil de, kendisinin özelliği olabilirdi.

Kendince çok önemli bir şeyi tanrı sözcüsüne danışmak üzere Delphi'ye geldiğini söyledi kadına. Ama daha görüşemeden geri çevirmişlerdi onu; derdine deva arayanların toplandığı salona bırakmamışlardı.

Senin sorduğunun karşılığı yok demişlerdi. Dünyada hiç bir tanrı sözcüsü bulamaz bunu.

Küskün ayrıldı tapınaktan, bütün gün başı boş dolaştı durdu kentte. Artık hiç bir umudu kalmadığı Delphi'den çıkıp daha uzaklarda bir yere, başka bir yere gitmeyi bir kaç kez düşündü. Sonra kentin en yoksul mahallesinin pis ve dar bir sokağında, köşe başına oturmuş, titrek elini belki bir şey bırakırlar umudu ile uzatan çok yaşlı, kör bir dilenci ile konuştu. Herkesin aynı yoksulluk içinde bulunduğu bir mahallede ne garip şeydi bu! Ama dilenci, eskiden tapınak avlusunda ve kutsal yolun kenarında dilendiğini, artık onca uzaklara gidecek gücü kalmadığını söyledi. «Böylece başladığımız konuşmada, ben de kendi derdimi anlattım ona, Delphi'ye yaptığım uzun, boş yolculuktan, tanrı sözcüsünün bir karşılık vermeyişinden duyduğum üzüntüyü açtım. Beni şefkatle dinledi, her ne kadar Delphi tanrı sözcüsünün bilemiyeceği bir şey nasıl olur diye şaşırıp kaldıysa da, gene de anladı beni. 'Çok zor şeyler sormuş olmalısın,' dedi.

«Ama bir kez düşündükten sonra, 'Sana yardım edebilecek bir kişi var. Sorulan bütün şeylere karşılık verebilen biri.' Ve böylece bana dağlarda oturan, tanrıya karşı işlediği suç yüzünden kimselerin sevmediği, herkesin lânetlediği, tanrı sözcüsünün yaşlı rahibesinden, eski bir pythia'-

dan söz açtı. Tapınağa, tanrıya, bütün kutsal şeylere karşı gelmişti, ama gene de büyük ve güçlü bir *sibyl*'di o. Delphi'de hiç bir rahibeyi onun kadar sevmemişti tanrı. Ağzı açık, sayıklarken, onun bu tanrı ile dolu haline bakmağa hiç kimse dayanamazdı. Tanrının soluğu çıkardı ağzından, konuşması kızgın alevler gibi vahşiydi diye anlatırlardı; işte tanrı onu böylesine sevmişti. Tanrı onunkinden başkasının ağzı ile konuşmayı istememişti, yıllarca onun ağzı ile konuşmuştu.

Ama hem tanrıya karşı, hem de insana karşı günah işledi ve kendini bir lânetlenmenin içine attı; sopalarla, taşlarla kovuldu kentten ve bütün insanlarca, tanrıca — bir zamanlar göz bebeği olduğu — tanrıca da lânetlendi. 'Bu benim çocukluğumda oldu,' dedi yaşlı adam, 'Ama adı anılmasa da, lâfı edilmese de, sürüldüğü dağlarda yaşadığı söylenir gene. Bunun doğru olduğundan hiç bir kuşkum yok benim. Tanrı ile bunca yakın ilişki kurmuş bir insan, içinde kalmış olan o güçle kolay kolay ölmez her halde. Bir zamanlar içinde tanrı'nın yerleşmiş olduğu bir kimse göçmez artık, lânetli de olsa.'

«'Bul onu, sorularına yüzde yüz bir karşılık alacaksın, ama o karşılık seni kedere boğacakmış, bilmem.' Ve titreyen eliyle bu dağı gösterdi, ve kör olmasına karşın doğru gösterdi.»

Konuştuğu kadın, bütün hikâyesi boyunca olduğu gibi, şimdi de hareketsiz oturuyordu. İçinden geçenleri açıklayacağını gösteren bir değişiklik yoktu yüzünde. Adam onun karanlık, çizgili yüzüne bir az merakla ve araştıran gözlerle baktı, basit yazısına karşın, çözülmesi çok güç olan bu eski kitabı okumak istermişçesine. Sanki artık konuşulmayan eski bir dilde yazılmış gibiydi bu kitap.

Uzun bir süre sessiz durdu kadın, görünüşte dalgındı, içine kapanmıştı.

«Tanrı sözcüsüne sorduğun neydi?» dedi sonunda, san-

ki dalgınlığından uyanmış gibiydi.

«Alınyazımı sordum» dedi adam.

«Alınyazın mı?»

«Evet, alınyazım. Benim yaşamım.. nasıl olacak? Beni bekleyen ne?»

«Çoğu insan sorar bunu; bütün merak ettikleri budur. Alınyazında olağanüstü ne var? Özel bir durum mu?»

«Evet.»

Ve adam ona başından geçen garip bir olayı anlattı; anısına öyle derinden işlemiş bir olaydı ki bu, başka bir şeyi anımsamaz olmuş görünüyordu; bir olay ki ruhunda huzur diye bir şey bırakmamıştı, bir parça huzur ve bir aydınlık bulmak için sonunda bu kadına değin sürüklemişti onu.

Genç karım ve küçük oğlumla mutlu yaşayıp gidiyordum, diye başladı, doğduğum kentte. Orayı bırakıp gitme diye bir düşüncem yoktu. Geçimim ordandı ve babadan kalma bir evim vardı. Zengin değildim, ama rahattım; yaşamım sıkıntısız ve güvenlikliydi. İşim yolundaydı.

Bir gün kapımın önünde dururken, sırtında çarmıhı, düşe kalka giden yabancı birini gördüm. Bunun olağanüstü, görülmemiş bir yanı yoktu; sık sık olurdu bu, çarmıha gerilecek olanları askerler bizim sokaktan götürürlerdi; bizim sokak çıkardı oraya. Görebildiğim kadar, adamda da bir acaiplik yoktu. Solgun ve yorgundu; çok bitkin görünüyordu. Hiç kuşku yok ki, bundan ötürü durdu, benim bulunduğum yerin bir az ötesinde, evimin duvarına yaslandı. Bundan hoşlanmadım. Neden böyle yapıyor diye düşündüm. Hüküm giymiş bir adam, böyle mutsuz bir adam evime dayanırsa talihsiz-

lik getirebilirdi bize. Bundan ötürü çekilmesini söyledim ona duvarımdan ve onu orada görmek istemediğimi bildirdim.

Sonra benden yana döndü, yüzünü görünce anladım ki, sıradan biri değildi bu adam... Özel bir yanı olmak gerekirdi. Ama beni böyle bir düşünceye iten neydi, söyliyemezdim. Şunu kesin olarak diyeyim ki, yüzünün anlatımı genellikle öfkeli değildi, hiç değildi, yumuşaktı, munisti. Ama benim sözüm üzerine değişti, deminki gibi değildi artık; güçlü ve hiç unutamayacağım bir korkunçluktaydı.

«Başımı evine dayayamadığım için ruhun hep kutsuz kalacak,» dedi.

Şaşırmış ve rahatsız olmuştum, sanki bir uğursuzluktu bu. Askerler sadece gülümsediler, iteledi onu, onlar da burda durmasını istemiyorlardı, zorladılar bu yüzden. Ama o, çarmıhı ile gitmeden önce gene bana döndü ve tehdit edercesine, «Benden bunu esirgediğin için benden daha büyük bir ceza çekeceksin: Hiç ölmiyeceksin. Bu dünyada sonsuzluğa değin dolaşıp duracaksın ve hiç huzur bulmayacaksın.»

Ve çarmıhını omuzladı gene ve yol boyunca sürükledi kendisini, ta uzaktaki kent kapısından çıkıp gözden yitinceye dek.

Çok garip bir duygu ile olduğum yerde kala kaldım. Bir şeyler olmuş gibiydi bana... öyle bir şey ki, iç anlamı kaçmış gitmişti benden. Açıklayamıyordum bunu, ne kendime, ne başkasına. Ama böyle bir şey olmuştu işte. Adamın bana söylediklerini duyan ve benim orada şaşkın şaşkın kalakaldığımı gören kimi komşular, dert etme bunu içine, aldırış etme böyle bir adama dediler: çarmıha gerilmeye giden bir suçluya. Elbet ben de biliyordum ki, o gibiler en korkunç tehditleri ve lânetleri savururlar, çünkü herşeye karşı öfke

içindedirler, çünkü yaşamlarını yitirmek üzeredirler. Bilirsin, ne kadar saçma şey varsa söylerler... kendini üzmeğe değmez.

Komşuların hakkı vardı, bunu çok iyi biliyordum. Onların dediği gibi yaptım ben de... Biraz güldüler bana, omuz silktiler bu olaya ve beni inandırdılar. Böylece biraz çene çaldıktan sonra ben de artık gülüyordum; işime döndüm ve bunu düşünmez oldum.

Ama büsbütün de unutamadım. Ne denli aklımdan çıkarmak istesem de, gene geliyordu arada sırada. Gün geçti, işimde gücümde çalışıyordum, her şey eskisi gibiydi. Ya da ben öyle düşünüyordum. Ama onun sözleri içime işlemişti; zaman zaman içbenliğimde tekrarlanıyorlardı... Kim tekrarlıyordu? Ben mi? Bilmiyorum, ama duyuyordum sözleri ,açıkça duyuyordum. Niçin anımsamam gerektiğini anlıyamıyordum; bu sözlerin hiç bir anlamı olmadığını biliyordum, hiç bir. Başını duvarıma dayamasına izin verilmemiş, bilmediğim bir suçlunun söylediği bir lâf. Daha öte değil, onun sözlerine aldırış etmek budalalıktı. Peki, ben niçin böyle davranıyordum?

Ertesi gün, bunu silkip atmam gerektiğini düşündüm. Ama sabahleyin uyandığım zaman içimde, sanki bana bir şeyler olmuş gibi bir duygu vardı. Yarı uykulu yatarken, gene o sözler kulağımda çınlıyordu, sanki fısıldanır gibi, usulca, anımsatıyordu bana söylenen o sözleri... Kimdi bu içimde konuşan?

Kalktığımda kendime gelmiştim, her zamanki gibi işime koyuldum. Ama içimde gerçek bir heves yoktu. Ben ki her zaman hevesliyimdir çalışmaya, işimden zevk alırım. Bir süre sonra işsiz oturmaktan huzurum öylesine kaçtı ki, elimi bir işe sürmeksizin avare dolaşmağa başladım. Hiç bir şey yapmağa hevesim yoktu. Her zamanki kendimden çok değişiktim. Böylece gün-

den güne sürdü gitti bu. Sanki başkalaştırılmıştım, tanıyamıyordum kendimi.

Ne kadar oldu bilmiyorum, sokağımızdan çarmıha gerilmek üzere geçirilen o adamın tanrının oğlu olduğuna dair o garip dedikoduyu duyalı? Açıkça söylenmiyordu, ama kentte halk arasında fısıltı halinde ve gizli olarak konuşuluyordu bu. Bu sözün gerçeğini bilmesi gerekenler -yâni ona inananlar- saklanır ve ondan yana tanıklık etmeye cesaret edemez görünüyorlardı... şimdilik. Pek de kalabalık olamazdı bunlar; kentteki çoğu kimse inanmıyordu buna. Budalaca bir uydurma olduğunu düşünüyorlardı ve onu mahkûm edenlere göre de, tanrıya karşı küfürdü bu söylenti.

Tanrının oğlu... değildir elbet, diyordum kendi kendime. Gülünür buna. Saçmalık, başka bir şey değil. Tanrının oğlu ha?... Bu söylenti nedir, nerden çıktı, kim yaydı diye soruşturdum; inananlardı, kendilerini saklayanlardı, başka kim olacak! Onların dediğine göre, bunun doğru olduğunu gösteren bir mucize -her türlü mucize- geçmişti; kendi inançlarının mucizesi bu mucize ile inanıyorlardı tanrının oğlu olduğuna onun ve bunu yaşamışlardı, kendi içlerinde. Onlar için en büyük, en önemli mucize buydu. Hiç de güvenilir insanlar değillerdi bunlar, dediklerine kulak asmağa değmez.

Komşularla da konuştum, ne düşündüklerini sordum onlara; unutmadınızsa, bizim sokaktan sırtında çarmıhı ile geçen o suçlunun, tanrının oğlu olduğu üstüne çıkan masala ne dersiniz dedim. Onlar da duymuşlardı bunu, iğrenç bir saçmalık, dediler.

Ama çok kimse inanıyor, dedim. Omuz silktiler ve kaçıklar üstüne bir takım hikâyeler anlatmaya başladılar.

«Sana söylediği sözleri kurup duruyor musun hâlâ?» dedi biri gülerek.

«Ne kuracakmışım?» dedim ben de gülerek. «Deli misin? Böyle şeylere kulak asacağımı düşünmezsin her halde.»

Ama doğru muydu bu? Gerçekten aldırmıyor muydum buna? Söylemesi kolaydı; peki, neden öyleyse değiştim sonradan, neşem kaçtı, içine kapalı biri olup çıktım? Ve neden her şey anlamını yitirdi öylesine? Neden böyle oldu? Neden bana her şey boş, sahipsiz görünüyordu, içimde ve çevremde?

Bir gün, unutmuyorum, kent kapıları dışında, o çok iyi bildiğim bereketli kırlarda dolaşıyordum: bağlar, buğday tarlaları, zeytin ve incir ağaçları. Bütün bunların bana ne denli kederli, sıkıntılı geldiğini görerek şaştım, çünkü hep bunun tersi olurdu. Gün ortası idi, ama akşam olmuşa benziyordu, bu görünü, bu görününün kurşuni ıssızlığı garip bir sıkıntı verdi içime. Bunun anlamı neydi? Bana ne oluyordu?

Bu muydu benim dünyam? İçinde yaşayacağım dünya?

Ve unutmuyorum, nasıl güçlükle yürüyerek kente, evime döndüm.

Karıma daha bir şey söylememiştim; söylemek istememiştim. Ama karım buna dikkat etmiş olmalıydı. Dikkat etmez olur mu hiç? Bunu anlatmak, ne biçim bir şey olduğunu söylemek için, çokluk günün bu saatında oturduğu odaya girdim.

Karımı yerde, hasırın üstünde, çocukla oynar buldum. Oyunlarını kestim. Bende olup biteni elimden geldiğince anlattım ona, muhakkak bir belâya çarpıldım dedim.

Yere uzanmış, çocuğu eliyle havada tutarak bana güldü; bebeğin öyle tatlı, öyle taze bir kahkahası vardı ki...

«Evet, ben de öyle görüyorum.» dedi. «Baksana,

beni öpmeye bunca ara verdiğine göre..»

Gülümsemeye çalıştım, onları seyrediyordum, bunun çok güzel ve benim çok sevdiğim bir şey olduğunu biliyordum. Ama gene de üstlerine kurşuni bir kül yığını çökmüş olduğunu görüyordum, her şeyin üstünde gördüğüm o örtüyü.

Orada kendimi bir yabancı gibi buldum onların rahatını bozmaması gereken dışardan biri gibi. Uzaklaşırken oyuna devam ettiklerini duydum.

Önceleri ben de onlar gibiydim, yaşamdan, dirimden tat alırdım; her günüm sevindirirdi beni.

Her gün?... Çok garipti; sonsuzca yaşayacağımı söylemişti.. hiç ölmiyeceğimi. Ne garip?... Neden üzülecekmişim bu yüzden? Ölmek zorunda kalmamak hiç, hiç ölmemek, en yüce isteğim olmamış mıydı benim? Bundan ötürü neden sevinmedim? Neden kıvanç duymadım?

«Sonsuzluğa değin ve huzur bulmadan.»

Gerçekten de bunu önceleri hiç düşünmemiştim, ama şimdi sonsuzluğun ne olduğu sorunu bana kuşku vermeğe başlamıştı sanki. Bu beni yaşamımdan yoksun bırakacaktı. Kendi başına lânet, belâ idi bu, ruhumun kutsuzluğu idi.

Sonsuzluk... Bunun yaşamla bir ilişiği yoktu, diye düşündüm. Yaşama tam karşıttı. Sınırsız, sonsuz bir şeydi; canlıların korku ile bakacağı bir ölüm ülkesi. Ben orada mı yerleşecektim? Sonsuzluk bunun için mi verilmiş oluyordu bana? «Sonsuzluğa değin...» Bu benim ölüm tümcemdi: Akla gelebilecek en korkunç şey.

Bu tanrı benden yaşamın bütün tadını alıyor, diye fısıldadım kendi kendime.

Beni bekleyen varoluşu bir anda görüverdim, onun hiçliğine baktım. Ve ilk kez bu belânın gücüne inandım... Bu şüpheli tanrının, niyetini uygulayabileceğine,

ruhumun onun korktuğu yola düşeceğine inandım; her şey onun dediği gibi çıkacaktı.

Evet, her şey öyle çıkıyordu. İçimdeki değişiklik ilerledikçe ilerledi, onu durdurmak gücünde değildim. Benim gücüm neydi ki? Ben ne yapabilirdim ki? Nasıl davranabilirdim, olanları nasıl önleyebilirdim? Hiç bir gücüm yoktu, tümden zayıftım. Çünkü yardım etmek istediğim lânetlenmiş ruh ben kendimdim, içinde bir değişim olan ve cehennem azabı ile dolan ben kendimdim.

Bir gün bu umutsuzluğum içinde bir şey yaptım... mutsuzluğumu, kutsuzluğumu arttırabilecek bir şey sadece. Gün ortası idi, ama ben yatakta uzanmış yatıyordum, içbenliğimin, benim kendi içbenliğimin -artık benim olmayan bu şeyin- koşuşan düşünceleriyle bitkindim. Birden bir öfkedir köpürdü içimde alınyazıma ve beni kıskıvrak bağlayan bu zalim tanrıya karşı. Neden kabul edecekmişim onun dediğini? Bu çılgınlığı? İçimdeki güce başkaldırıp neden demiyeyim: Senin istediğin gibi olmayacağım, yaşayacağım.. tıpkı ötekiler gibi yaşayacağım ve eskisi gibi olacağım. Herkes gibi olacağım! Yaşayacağım!

Ve ben bunu söylediğim zaman -kendi kendime konuştuğum halde yüksek sesle konuşmuştum- o belâ benden sanki ağır bir çelenk gibi düştü; bir rahatlık duydum, geçen bunca günler sırasında hiç duymadığım bir özgürlük. Kalktım, karımın ve çocuğumun olduğu odaya gittim. Bir süre onların gevezelikle dolu oyunlarını seyrettim. Sonra vardım, usulcacık karımı çocuktan ayırıp öptüm. Kollarını bana doladı, çıplak ve ılıktılar, beraber odama gittik, çıplak kaldığımızda o çok iyi bildiğim küçük gülümsemesiyle yatakta yatıyordu -sonraları büyük bir sıkıntı içinde yattığım yatakta-, ona yaklaşmak için dizlerini ayırdım. Her şey eskiden bir-

birimizi sevdiğimiz zamanki gibiydi, artık mutluluğumu kazandığımı, yeniden elde ettiğimi düşündüm.

Ama hiç bir şey gelmedi elimden. Karımın çok büyüleyici olduğunu içimde duyuyordum, her zamankinden daha büyüleyici -bunu anlıyordum-, çünkü çok geçmişti aradan birleşmeyeli; gene de içime hiç bir istek gelmemişti. Onun ateşi, beni bulmak için akıp taşıyordu, ateşli olan sadece oydu; buz gibi oldum, söndüm ve bir şey yapamadım. Soluğu yüzüme çarpıyordu, benim için soluyordu. Ama ben güçsüzdüm.

Sonunda hıçkırıklara boğuldum, onun güzel, ılık vücudu üstüne umutsuzlukla yatıp ağladım.

Saçlarımı, yanağımı okşadı biraz. Sonra başımı elleri arasına aldı, yüzüme baktı, iyice baktı, yüzümde bir şeyler araştırdı, kaç zamandır yapmamıştı bunu.

«Gözlerin ne kadar ihtiyarlamış.» dedi.

Artık mutsuzluğum tamdı; içine düştüğüm dipsiz bir kuyu gibi idi, mademki bu da elimden alınmıştı... Ama o denli garip bir şey miydi bu? Yaşamın en büyük mutluluğudur cinsel ilişki! Bunun da benden alınmasında, bir daha geri gelmemecesine benden uzaklaştırılmasında garipsenecek ne var? Lânetli olan ben değilmiyim? Sonsuz kutsuzluğa yargılanmış olan değil miyim ben?

Bundan sonra, başkaları da fark etmeye başladı bendeki değişikliği. Ya da ben öyle kuruyordum. Beni istemez oldular, benden uzaklaştılar diye düşündüm. Benimle konuşmak, gözlerime bakmak zorunda kalırlarsa, bakışlarına bir acaipliktir geliyordu. Mahallemizdeki komşular sus pus oldular, sonunda bana bir şeyler olduğunu ve bunun da başını evime yaslamasına engel olduğum çarmıha gerilecek adamla ilgili bulunduğunu anladılar. Bana açmadılar hiç, söylediğim gibi, beni sadece uzak tuttular kendilerinden; ama bendeki

değişikliğin farkında oldukları açıktı, beni gizlice gözlüyorlar, hakkımda fısıldaşıyorlardı, «Gözlerin ne kadar ihtiyarlamış» sözünü ağızlarından kaçırmamak için kendilerini tutmaları, acıma duygusundan geliyordu.

Karım günden güne daha çekinir oldu benden; bende olan biten şeyler onu korkutmuş gibiydi... ve elbet bu gözlerim. Ve her halde bir belâya çarpıldığım hakkındaki sözlerimi de unutmuyor olmalıydı. Bilmiyorum, çünkü ondan hiç söz açmadık ve aramızda geçen o olaya ise bir sözcükle olsun değinmedik.

Artık gözlerime bakmak istemiyor dedim kendi kendime.

Geçirdiğim değişiklikten ben ne denli acı çekiyorsam, o da öylesine bir acı çekiyordu anlaşılan. Bilmiyorum, çünkü birbirimize hiç güvenmiyorduk; birbirimizin hangi düşüncenin ağırlığı altında ezildiğimizi bilmiyorduk. Ve o konuyu konuştuğumuzdan beri gözlerimiz hiç karşılaşmıyordu.

Kendimde onun düşüncelerine karşı bir ilgi bulamıyordum hiç bir türlü. Çocuk gibiydi, onunla konuşmaktan benim elime pek bir şey geçmezdi, bir kazancım olmazdı bundan, gerçi bu eskiden de rahatsız etmezdi beni, onun çocukça konuşmalarından hoşlanırdım da. Onunla ne konuşsam yararsız olacağını anlıyordum şimdi ve artık öyle davranıyordum. Onun varlığı bile beni sinirlendirmeğe başlamıştı, civarımda bir yerde olduğunu bilmek, hattâ sesini, evin bir köşesinden kahkahasını duymak deli ediyordu beni. Ama artık eskisi gibi sık sık gülmüyordu. Vaktinin çoğunu çocukla geçiriyordu; hâlâ orda birlikte oynadıklarını biliyordum, ama eskisinden çok daha sessizce, duyamazdınız bile. Böylece evin içinde her şey büyük bir değişikliğe uğradı.

Ona kin beslemeye başlamıştım, çünkü birleşme-

ye gücüm yetmemişti; bundan ötürü öc almak istiyordum ondan. Şöyle aldım öcümü. Ne onun yüzüne bakıyordum, ne çocuğun, sanki onlar evin içinde değillermiş gibi davrandım. Çocuğa karşı özellikle bir sevgim olmamıştı hiç... Olmuş muydu? Ben hep şunu düşünmüşümdür ki, anası düşkündü ona, çok düşkündü, neden derseniz kendisi de bir çocuktu; ve çocuk hakkında beslediğim gizli kin, karımla ilişiğimi bütün bütün kesince patlak veriverdi. Karımı her şeyden çok üzen de, anlıyordum ki, çocuğun başına gelendi, bu yüzden ağladığı sık sık görülüyordu. Her ne kadar karımın yüzüne bakmıyorsam da, gözümden kaçmıyordu bu.

Mutsuzluk iyi gelmez insanoğluna. Ben acı çekiyorsam, başkası neden çekmesin?

Gene onun yüzüne karşı acı bir söz söylemedim; bu yüzden beni kınayamazdı. Çok az konuştum onunla, kızgınlığımı dile getirmedim hiç; yüreğimde sakladım onu. İçimde neler olup bittiğini ancak sezinlemesi gerekirdi bu yüzden. Kötülük, aşk gibi, pek az sözcük gerektirir.

Bütün eve bir ıssızlık, bir sessizlik, bir neşesizliktir çöktü; karım kedere gömülmüştü ve ben eve geldiğimde çocuğu saklıyordu benden.

Bundan ötürü hiç de mutlu değildim. Gerçi istediğim buydu, ruhum bu yüzden daha da kedere batıyor, daha da kutsuzlaşıyordu. Önüme dalmış duruyordum, ya da pencereden dışarı, boş gözlerle, hiç bir şey görmeden ve gerçekten nerede olduğumu bilmeden bakıyordum; içine kilitlenmiş bir mahpus gibi. Ya da kent kapılarının dışındaki kurşuni tarlalarda dur dinlen bilmeden dolaşıyordum, külle örtülü bahçeler ve ağaçlar arasında. Ve nerede biteceğini bilmediğim bu durum sürdü gitti böylece.

Karım bir gün gitti. Karım ve çocuğum. Halime

kendim de şaşarak, evin köşesinde bucağında aradım onları, ve ikisinin her gün oynadıkları, artık son zamanlarda kimselerin duymadığı kahkahaların geldiği odaya bir, bir daha girişimde -sonraları kim bilir kaç kez, bilmiyorum-, onların yerinde yeller estiğini, ve bir daha da gelmiyeceklerini anlayınca acı acı inlemeğe başladım. Sanki göğsüme bir bıçak saplanmıştı ve ben, karımın çıplak kolları ile çocuğu havalara kaldırmak için sırt üstü uzandığı hasıra kan revan içinde devrilmiştim. Orada ne kadar yattım, bilemiyorum. Ama sonra bir şey işittim, git gide daha belirli bir ses, içimden geliyordu, fırladım ayağa. Önüme bakarak durdum. Arkası arkasına, gittikçe daha yükselen o sesi duydum -duydum ne dediğini- bir zamanlar bana söylediği o korkunç sözleri. Bütün ruhum o sözlerle doluydu, onlarla yankılanıyordu; içim bu ev gibi boşalmıştı ve çıplak duvarlar geleceğimi tehdit eden o sözlerle uğursuz uğursuz çınlıyordu, beni bekliyen günleri bildiren o sözlerle. Okuduğu belâ ruhumun içinde ötüyordu.

İşte o akşam, bilinmedik bir yere doğru, doğduğum kenti bıraktım ve karanlıkta yollara düştüm, yıllar sürecek gezime başladım. Gecenin karanlığı içinde, lânetlenmiş olan yolumda ilk adımlarımı attım.

O günden sonra, dur dinlen bilmeden, tıpkı onun gibi, başımı dayayacak bir yer bulamadan, yapmak zorunda olduğum bu yolculuğa çıktım. Küllerle, kurşuni küllerle örtülü bir dünyada dolaştım durdum: bu benim dünyamdı. Bu dünyada insanoğlunun bütün sefilliğini gördüm, bütün yoksulluğu ve kötülüğü. Öğrendim onun da benim gibi olduğunu, sevgisiz ve kötülük içinde sonsuzca yaşamak zorunda bırakılmış olan bana benzediğini; işte benim dünyam buydu, ruhu sonsuza değin lânetlenmiş, tanrının gazabına uğramış, evsiz barksız bir adamın dünyası.

Zaman zaman, beni bu yaşama yargılayan insana inananların yanına vardım. Onları git gide daha sık görüyordum, anlaşılan onun öğretisi çok uzaklara değin yayılmıştı. Bu insanlar, basit düşünüşlü olduklarından ya da başka bir nedenden, mutlu görünüyorlardı... belki de inançlarından ötürü; kendileri de böyle diyorlardı elbet. Doğru da olabilirdi. Bana öylesine büyük bir belâ okuyan aynı tanrı, onlara kutluluk getirmiş gibiydi. İyilik ve sevgidir diyorlardı onun için. Peki, eğer o sevginin ta kendisi ise, kim inanır, kim kendini adar ona. Belki de böyledir. Beni ilgilendirmez. Benim için, pençelerinden hiç kurtulamadığım, bana rahat yüzü göstermiyen uğursuz bir güçtür o.

Onun tanrı olduğundan, benim evimin önünden çarmıha gerilmek üzere geçirilen o adamın tanrının oğlu olduğundan, hiç kuşkuları yoktu. Bunun böyle olduğunu gösteren bir çok belirti var elimizde diyorlardı; dirilmiş ve gökyüzüne çıkmıştı, bir bulutun içinde... Bunun gibi daha bir sürü şey. Ama bunlar bana vız gelir. Onların inançları, onların öğretileri, bütün bu belirtiler ve mucizeler... bütün bunlar beni şunca ilgilendirmiyordu.

Benim için belirti, ruhumun sonsuz huzursuzluğu idi.

Bıraksaydım da keşke dayasaydı başını evime. Ama benim için bir tanrı değildi o, bir suçluydu sadece... kimselerin bir şey yapamayacağı, çarmıhını omuzunda sürükleyen bir sürü suçludan biri. Acıma? İnsanoğlunu sevme? Olabilir. Ama bir sevgi insanı değilim ben, öyle olmaya da kalkmadım hiç. Basit bir kişiyim, o kadar, herkes gibi basit bir kişi. Başıma bu olay gelmeden önce mutluydum, kimsenin gözünde özel bir yeri olmayan herkes gibi kaygusuz ve kalbsiz. Günahkârdım belki, ama başkalarından çok değil. Onun sevgi

öğretisini azıcık, yâni benim için geçerli olmadığını bilecek kadar anlamıştım. Sonra da, acaba kendisi böylesine sevgi ile mi doluydu bakalım? Onu sevenlere huzur verir diyorlar, hepsini kendisi ile birlikte cennetine götürecekmiş; ama şunu da diyorlar, ona inanmayanları cehenneme atacakmış. Bu doğruysa, demek o da bizler gibi tıpkı, bizler gibi hem iyi, hem kötü. Biz de sevdiklerimize iyi davranırız, geri kalanın canı çıksın. Onun gücü bizde olsaydı, biz de sevmediklerimizi, hiç de emin olmadan, sonuna değin lânetliyecektik belki. Ancak tanrının kötülüğü bizimkinden çok büyük olur elbet.

Orda burda bu insanlarla karşılaştım, ama onları gereğince anlıyamadım hiç. Hiç birine gerçekten yakın olamadım, çünkü benden kaçıyorlardı.. ürküyorlardı, bende bir acaiplik olduğunu seziyorlardı kuşkusuz, bir gariplik, onları korkutan bir şey. Sanırım gözlerim korkutuyordu onları. Gözleri benim gözlerimle karşılaşınca, dikkat ediyordum, kaçırıyorlardı. Gözlerimin içine bakmağa cesaret edemiyorlardı... bu suyu çekilmiş kuyulara, bu bomboş derinliklere. Kim korkmaz ki? Davranışları olağandı.

Karımınki gibiydi.

Karımın... Yapayalnız dolaşırken böyle, şimdi o, gözleri benimkiler gibi ihtiyarlamamış adamlar bulacaktır diye düşünürdüm. Ve kalbim daralırdı, görecek, gizliyecek kimsem kalmadığı halde, bu gözleri ellerimle örterek saklamak isterdim.

Ne suçu vardı onun? Elbet böyle olacaktı. Gözlerim gençken severdi beni. Sevmedi mi?

Böyle düşünürdüm kendi kendime. Ama bir gün, uzak bir diyarda, doğduğum kentten biri ile karşılaştım, bu adam bana karımın öldüğünü söyledi, annesinin evinde ölmüş...ufak, solgun ve güzelliği uçup git-

miş bir halde... oğlumsa ondan çok önce vebadan gitmiş.

İşte böyle, birlikte gülüp oynayan ikisi de gitti.

Ne kadar oldu? Bilemiyorum, çünkü zaman yok benim için. Neden olsun? Ama çok, çok oldu sanıyorum.

Evet herkes ölecek. Bir kuşağın ardından başka bir kuşak, dertleri, suçları ve birbirlerine dert, eziyet veren şeyleriyle. Ama ben ölmiyeceğim. Bütün bu yaratıklar var oldukça -kötülük var oldukça dahası- ben de var olacağım; sizin alınyazınız benim alınyazımdır. İşte sorduğum bu, niçin öğrenmek istiyorum geleceği, şu tiksindiğim geleceği. Yırt şu perdeyi de göreyim, ne denli korkunç olursa olsun.!

Sustu.

Karanlık çoktan basmıştı, ve sorduğu kişiden hiç bir karşılık gelmedi. Tek başına imişcesine oturdu kaldı

«Senin gibi ben de tanrıyı gördüm,» diye ekledi bir süre sonra. «Karşılaştım onunla ve bu karşılaşma ruhumu korku ile doldurdu.»

Yaşlı kadın tümden silinmişti karanlıkta. Ve adam kadının alçak, nerdeyse duyulmaz bir sesle konuştuğunu anladı : «Tanrıyı görmek sevindirmez insanı.»

Ve kadın doğruldu üşümüş gibi giysisine örtünerek. Gerçekten soğuk artmıştı güneş batalı ve hafif bir ürperti adamı da sardı. Kadın buyur edince arkasından girdi içeri, kapısız, alçak girişte eğilerek. Bundan önce böylesine bir konut görmemişti. Dik duramıyordu, bulunduğu yerden her duvara dokunabilirdi; dağın kayası olan duvardan sular damlıyordu.

Kadın, yerden ağaç kökleri ve bir demet dal alarak

ateşi yaktı. Ocak yere konmuş basit bir taştı ve duman, taş duvardan yana koyu kurşuni renkte bir delikten dışarı çıkıyordu.

Ateş yalazlanınca bu garip odada çevresine bakındı ve yalnız olmadıklarını gördü. Loş bir köşede ak saçlı biri çömelmişti... Bir adam ya da bir çocuk. Hangisidir çıkaramadı; belli değildi ve bu belirsizlik ona açıklanamaz bir duygu, nerdeyse korku verdi; bunun nedenini düşünemiyordu, ama böyleydi işte. Yüz bir çocuk yüzüne benziyordu, yarı karanlık içindeki bu yüzde esrarlı bir gülümseme vardı... çünkü onun gülmesi için bir neden bulamadı açıkçası. Ne iyi, ne kötü bir gülümseme, bu anlamsız baştaki donuk bakışlar onların hareketini izliyorsa da değişmezliği içinde gene de hem iyiye, hem kötüye yorumlanabilirdi, belki esrarlılığı da burdan doğuyordu. Adam bunu çok garip buldu. Bir an, bulanık bir anı geçti kafasından... Neyin anısı? Bu gülümsemenin kımıldattığı bir anı mı? Hayır, yakalayamıyordu, bir yere bağlayamıyordu. Fakat yarı karanlıkta çömelmiş duran bu ak saçlı çocuk, arasız gülümsemesiyle tek ve korkutucu bir etki yapıyordu onda. Adam gözlerini ondan alamadı. Ne biçim bir şeydi bu, hiç de bir konuta benzemeyen bu evin ne tür bir gizi vardı?

«Oğlumdur,» dedi kadın. «Onun önünde istediğin gibi konuşabilirsin; bir şey anlamaz.»

Ama yabancı konuşma gücünü bulamadı içinde, ya da bir şey soramadı şu köşede oturmuş, anlamadan onların konuşmalarını dinliyen ve o gülümsemesi ile gülümseyen çocuk üstüne... Oysa şimdi adamın kafası bu çocukla ilgili bir çok düşünce ile doluydu.

Sonunda gene yaşlı kadın oldu sessizliği bozan, dedi ki : «Garip bir tanrı imiş şu senin karşılaştığın. Çarmıha mı gerildi?»

«Evet.»

«Şaşılacak şey. Madem tanrının oğlu imiş. Niçin çar-

mıha gerildi?»

«Bilmiyorum... Bunda ne gibi bir iyilik düşünüldüğünü çıkaramıyorum. Yalnız duydum ki, onun acı çekmesi içinmiş. Babası istemiş acı çekmesini. Ama deliliğin daniskası bu; ne sana, ne kendime açıklayabiliyorum.»

«Zalim bir tanrı.»

«Evet, gerçekten de öyle. Ama söylenti bu işte. Bir adama acı çektirmek! Bundan ne gibi bir iyilik çıkabilir!»

Kadın, «Sanırım, bu tanrıyı tanıyorum ben,» diye mırıldandı kendi kendine. Ve sonra çekine çekine şunları ekledi, «Ve oğlunu tanrı doğuran kadını... O kadın hakkında bir şey duydun mu?»

«Hayır, hiç bir şey duymadım onun hakkında. Her kadın gibi bir kadındı sanırım.»

«Evet, ben de öyle düşünüyorum. Demek onun hakkında bir şey duymadın?»

«Hayır. Herkesin dediğine göre, bu çocuğu doğurmakla o da tanrının anası olmuş... Elbet olacaktı. Hayır, onun hakkında hiç bir şey bilmiyorum. Neden soruyorsun?»

«Şaşıyorum, ne biçim bir kadındı, nasıl bir yaşam sürdü. Tanrı onu sevdiği zaman ona nasıl davrandı, ve sonradan, artık onu sevmediği zaman nasıl davrandı... Mutlu bir kadın mıydı, değil miydi, tanrının oğlunu karnında taşımak ona kıvanç verdi mi, vermedi mi? Yahut tanrı, kadını da çarmıha gerdirdi mi, gerdirmedi mi?»

«Yo, yo, elbet gerdirmemiş! Yo, hayır. Ne olursa olsun bir kadındı o.»

«Evet, öyle.»

Kadın bir süre sessizce durdu. Sonra sordu, «Bu çocuk... sevgi tanrısıymış diyorsun, öyle mi?»

«Evet, öyle diyebilirsin. İnsan sevgisini vaaz etmiş... Herkes birbirini sevecek. Demek istediği bu sanırım, doğru anladımsa.»

«Ne garip bir vaaz... Olağanüstü bir tanrı olmalı.»

«Pekâlâ olabilir.»

«Böyle bir tanrıdan söz edildiğini hiç duymadım. Ötekilerin hepsini duydum, sanırım hepsini bilirim... Onu doğuran kadın ne mutlu olmalı. Onun hakkında bir şey bilmemene yazık. Bir tanrı oğlu dünyaya getirmesi istenmiş, bunun için seçilmiş bir kadın.»

«Keşke hiç doğmasaydı. Ben de onunla karşılaşmadan önceki gibi mutlu yaşayıp gitseydim.»

«Evet, evet. Bir tanrı ile karşılaşmak tehlikelidir, hepimiz biliriz bunu. Peki ama neden bırakmadın dayasın başını duvarına? Neden engel oldun onun bu isteğine? Böyle bir sevgisizlik ona karşı büyük bir suç olur elbet.»

«Sevgisizlik! Ben neysem oyum, başka türlü olmak istemedim hiç. Bunun yanlışlık neresinde? Tanrının kendisinin de sevgi ile dolu olduğunu sanıyor musun? Gerçekten böyle düşünüyor musun? Sana da göründü mü? Öyleyse neden seni de lânetledi?...»

Yaşlı kadın sert bir harekette bulundu ve adam sustu. Kadın ateşi yarı yanık bir dalla karıştırdı, kıvılcımlar havaya savruldu.

Bir süre sonra adam devam etti, «Sen de benim gibi tanrıya karşı bir suç işlemişsin, o da seni lânetlemiş. Niçindi bu? Haklı mıydı? Her zaman haklı mıdır? Biz hiç ona karşı haklı olmayacak mıyız?»

Yaşlı, buruşuk yüzüne baktı kadının, azap çekmiş ruhunu bana açar diye umuyordu, alınyazısını öğrenirim diyordu, böylece kendi alınyazımı anlamama yardım eder bu, diye düşünüyordu. Ama kadın alevlere bakarak oturuyordu, içinden geçenleri anlıyamıyordu adam.

«Aşağıdaki kör dilenci anlattı bana bunu, fakat senin başına gerçekten ne geldiğini kimsenin anlayamadığını da söyledi.»

«Tanrı sözcüsünün rahibesi nasıl oldun?» diye bir ses-

sizlikten sonra devam etti, sonunda açılır kadın elbet diye düşünerek.

«Anam babam sofu kimselerdi,» dedi sonunda kadın Ama nedeni bu değildi elbet. Hem biz çok yoksulduk.»

«Yoksul mu? Her halde bundan ötürü rahibe olmadın?»

«Ah evet, oldum. Ama bu gibi şeyleri anımsamak kişiye mutluluk vermez.»

«Burada, Delphi' de mi?»

«Hayır, biz vadinin aşağılarında bir yerde oturuyorduk. Köylüydük.»

«Ya...»

«Gündüz olsa burdan görebilirsin o yeri; şunun şuracığında. Gözlerim eskisi gibi göremiyorsa da kapının alınlığını ve yanındaki yaşlı zeytin ağacını seçebiliyorum. Ama şimdi orada kimler oturuyor, bilmiyorum.»

«Hiç akraban kalmadı mı?»

«Akraba mı? Hiç sanmam. Ama nerden bileyim.. Akraba mı? Hayır, bu benim söylediklerim çok çok eskiden ölmüş olmalı...»

«Hiç bir şey söylemedin daha.»

«Yok yok, söylemedim; doğru...»

«Ama birilerini düşünüyordun belki.»

«Anamı babamı düşünüyordum, evet. Ama ne çok zaman geçti aradan. İnsanın çok eskiden geçmiş şeyleri de unutmayacağını düşünürsek...»

Babam iyi bir ev erkeği idi, tarlalar ufak ve bereketsizdi; ne kadar çalışırsan çalış ürün az oluyordu ve her şeyin elle yapılması gerekiyordu; koşum hayvanımız yoktu. Elbet tarlalar da babamın değildi; ordaki tüm

toprakların sahibi olan tapınağa, ürünün çoğunu vermesi gerekiyordu. Tanrıydı sahibi o toprağın denebilir; biz tümden tapınağa ve ona aittik. Tapınağa verildikten sonra geriye pek az bir şey kalıyordu. Azla yetiniyorduk, yoksulluktan başka bildiğimiz bir şey yoktu. Evet, ama şimdi çektiklerimi düşünüyorum da ona yoksulluk diyemiyorum. Hele evimizin yanındaki -o zamanlar bile yaşlı olan- zeytin ağacından topladığımız güzel büyük zeytinleri düşünüyorum; çoğunlukla ürünün iyisini yaşlılar verir. Bir daha tatmadım onlar gibisini. Zeytin tatmadım. Çok geçti aradan.

«Orda mı büyüdün sen?»

Evet. İki kardeşim de ölmüş, bir ben kalmıştım yalnız. Çocukluğumda, gençliğimde bundan ötürü çok sevgi gördüm. Ama gene de yalnızdım, garip değil mi? Çocuklar sevgi ile sarılı olsalar da yalnızdırlar, kimse fark etmez bu yalnızlığı. Gerçi önceleri pek belli değilse de, bambaşka bir çocukluğum oldu benim. Kendi başıma idim, yaşıtlarımla pek az beraber oluyordum. Civarımızda başka evler vardı, ama biz onlardan da bir az uzak yaşıyorduk. En çok birlikte olduğum kimse annemdi. Kuşku yok, birbirimize çok benziyorduk, ikimiz de ciddiydik. Sanki aynı yaştaymışız, aynı yaşantıyı geçirmişiz gibi, birlikte yürür konuşurduk. Gerçekte ikimiz de bu yaşantı üstüne çok bir şey bilmiyorduk. Bu sözcükle anılan şeyden annem tümden habersizdi... bütün bayağılıklardan, kötülükten ve insanların yaşam budur diye çok iyi bildiklerini söyliyerek övündükleri bozukluktan. Sadece basit şeyleri bilirdi: sözgelişi çocuk doğurmak, onları kaybetmek, gene sözgelişi genç ve güçlü bir adamı sevip onun kendi gibi yıprandığını görmek. İşte böyle şeyleri bilirdi, e bu kadarı da yeterli görülebilir. Ruhu bir ağaç gibi saf ve sade idi. Uzun boylu bir kadındı ve gerçekten de bir ağaca benzerdi,

çünkü onda huzurlu, sakin bir şey vardı. Vadinin bir az aşağısında, tarlalar arasında böyle bir ağacımız vardı.. büyük, yalnız, kutsal bir ağaç. Babam Ona tapınırdı. Her sabah, günlük işine başlamadan ona giderdi. Ama annemle ben, vadinin bir az daha aşağısındaki, çevresinde her zaman yeşillikler bulunan bir kaynağa dua ederdik. Çok kutsal bir kaynaktı bu. Kim durup baksa hemen görürdü tanrısal olduğunu. İnsan onun dibindeki her kum tanesini ve tanrının görünmez parmağı ile hafifçe döndürdüğü kaynağı görebilirdi.

Evet, ikisinde de tanrı saygısı çoktu; ama onlar için tanrı demek ırmaklar, ağaçlar, kutsal korular demekti, tapınaktaki değil, çünkü tapınaktaki tanrı çok büyüktü ve onlardan çok uzaktı, anam babam ona elde ettikleri ürünün en büyük parçasını öderlerdi. Eğer Delphi'ye giderlerse -kırk yılda bir giderlerdi ya- alçak gönüllü toprak tanrıça Gaia'nın tapınağını ziyaret etmeği yeğlerlerdi; ahşap bir odacıktı bu tapınak ve onlara basit yaşayışlarını anımsatırdı. Tanrının gücü, erişilmezliği ve insanlar üzerindeki korkunç istemi üstüne de, onu ve tapınağını çevreleyen utanmazlıklar üstüne de hiç bir düşünüleri yoktu.

Tanrı ile ilişkilerini kendileri kurmuşlardı, evimizin yakınındaki bir koruda, babamın kerpiçten yaptığı bir sunağımız vardı ve toprağın taze sürgün vermesi için düzenlenen yıllık büyük bayramlarda babam oraya sunardı adaklarını. Yalnız bayramlarda değil, akşamları günlük işinden döndüğünde bir takım ufak tefek, armağanlar bırakmağı severdi oraya: bir kaç mısır, ya da mevsimine göre yemişler, böğürtlenler. Sonra elbet her yemekten önce ve sonra ocağımıza da bir şeyler sunardı, herkes gibi; ama bunu nasıl bir saygı ile yaptığını bugün bile anımsarım, oysa çoğu bu işi, anlamını ve özünü kavramadan, düşüncesizce yapardı. Ağır, ses-

siz bir adamdı, nazik ama daha çok kederli bakışını, içleri yaşlı bir fıstık ağacının kabuğuna benzeyen iri, kaba ellerini anımsarım. Birlikte dolaşırken bu eller koruyucu ve yumuşaktı, ve benim küçük elim görünmez olurdu avucunda. Pek seyrek konuşurdu. Son yıllarında git gide içine gömüldü, hele annemin ölümünden sonra. Ve elbet, benim başıma gelenlerde onun bu kederli durumunun da etkisi vardır. Başıma gelenlerin tümüne tanık oluncaya değin yaşadı. Acaba o da beni lânetledi mi diye düşünür dururdum sık sık.

Tek başına öldü. Demin anlattığım, o kutsal ağacın dibinde buldular; ama bulanlar bu ağacın kutsal olduğunu bilmiyorlardı, ve bundan ötürü de anlayamadılar babamın ölürken neden oraya uzandığını. Mezarına cenaze adakları sunulmadı, ama babamın bu yüzden bana dargın olduğunu sanmam, ruhu gene de huzur içindedir.

Ben büyüdükçe, yaşıtlarım olan öteki kızlara benzemediğim dikkati çekmeye başladı. Hayaller görüyor, sesler duyuyordum; kadın olma belirtilerinin ilk göründüğü günlere rastlar bu. Sonra geçti. Geçti ama, ben gene dünyaya karşı bir yabancılık, bir uzaklık içindeydim; eskisinden daha çok içime kapandım, anamla sırdaşlığı da kestim. Yalnız olduğuma ve öteki insanlara hiç benzemediğime kesin olarak inandım. Bunun nedenini bulamıyordum, ama bana acı verdiğini biliyordum. Huzursuzluğum arttıkça arttı. Güvenliğin ta ortasında olmama karşın, kendimi güvensizlik içinde duyuyordum. Bu tam güvenlik beni sıkmağa, rahatsız etmeye başlamıştı. Garip değil mi: kendimi güven icinde duymayı istiyordum -gerçekten de onsuz yapamazdım- ama bu bana büyük bir sıkıntı veriyordu. Başkaları fark etmiyordu ama onların dünyasına gittikçe yabancılaşıyordum, hem de onların dünyasında yaşadı

ğım halde. Başkasında yaşayamazdım ki... Benim başka bir dünyam mı vardı? Hayır. Anam ve babam, benim için var olan iki insandı ve ben onları sonsuz seviyordum. Ama gene de bir yabancı gibi gidiyordum evime, içim hüzünle dolu olarak, ama onlar bunu sezmiyorlardı, sezselerdi de anlamazlardı. Kendileri hakkında ve onları çevrelemiş her şeyde var olan tanrıları hakkındaki basit inançlarına bağlı olarak yaşayıp gidiyorlardı.

Tanrı? Artık benim bir tanrım var mıydı? Evet, yüzde yüz... Peki ama nerdeydi bu tanrı? Çok uzaklardaydı, yüzüstü bırakmış olmalıydı beni. Yoksa ben mi onu bırakmıştım? Böyle miydi? Başka neden bunca huzursuz, bunca güven yoksunuydum? Güven.. huzur ve güven, tanrı demek değil miydi? Benim yitirdiğim bütün bu şeyler tanrı değil miydi?

Kendimi yitirdiğim uzun bunalımlar geçiriyordum. Ama içim, ne olduğunu bilmediğim belirsiz bir istekle yanıyordu. Ve birdenbire, ortada hiç bir neden yokken ve habersizce, bir ateş dalgası dolduruverirdi içimi... Bir mutluluk ve heyecan dalgası ki, başlangıçta parlaklık ve neşe verirdi de sonra sonra öyle şiddetlenir ve yakıcı olurdu ki, içimi keder ve korku ile doldururdu, dalga sönünceye ve ben kendime gelinciye kadar ellerimi sıkı sıkı gözlerime bastırırdım. Kendine gelmek mi? Ama kimdi o?

Ben kimdim?

Bütün o süre içinde sağlıklı ve sağlamdım, anam babam gibi güçlü kuvvetli bir yapıdaydım. Bu da tuhaf bir şeydi. Ben bir sağlık ve hastalık alaşımı, güçlü bir yaratıkla basit bir köylü kızı karışımı idim. Bundan ötürü de benim gerçek durumum, sanılacağı gibi dikkati çekici değildi, kolay anlaşılır değildi.

Ama zamanla benim bir az acaip bir insan oldu-

ğumun farkına varıldı elbet, bütün ailem de gerçekte öyle tanınırdı ya. İşte tapınaktakilerin gereksedikleri yeni Pythia için beni düşünmelerinin nedeni bu olsa gerektir. Kesin olarak söyliyemiyeceğim ama, bu olay sırasında yirmi yaşında olduğumu sanıyorum. Yöneticiler, anası babası tapınağa ve tanrıya bağlı olan, saf düşünceli şu yoksul ve acaip köylü kızının bu işe getirilmesi iyi olur diyerek kararlarını verdiler. Kız sofu ve tanrı korkusu nedir bilen bir evdendir diye duymuşlardı, e bu da iyi bir şeydi.

Anamla babam, kendilerine bu teklifte bulunulunca şaşkına döndüler tümden. Böyle bir şey akıllarının ucundan geçmezdi. Bunun büyük bir şeref olduğunu anladılar... Öyleydi doğrusu; gerçekten öyleydi. Ve şu eşi benzeri olmayan konutta oturan tanrının çok güçlü ve çok büyük bir tanrı olduğunu biliyorlardı: gerçi tapınağın içini bir kaç kez görmüşlerdi ancak ve bütün o baha biçilmez şeyler, o garip kişiler arasında kendilerini yitik bulmuşlardı ama, tapınağın güzelliğine ve süsüne püsüne diyecekleri yoktu. Sonra yukardaki güçlüleri, bütün Delphi'nin en üstün yetkisini reddetmek kimsenin haddi değildi. Bu adamlar ne derlerse, demek ki doğruydu. Ne dedikleri, ne istedikleri anlaşılmasa da gene de evet demek gerekirdi. Anamla babam, beni, hakkında bir şey bilmedikleri bir yere vermekten kaygulanıyorlardı ama, buna evet demeleri, tanrının istediğidir deyip güvenmeleri gerektiğini düşündüler.

Peki ben? Ben ne düşündüm?

İlk duyduğumda çok garip bir sıkıntı bastı bana. Seçilmiş miydim, Ben miydim seçilen? Tapınağa mı çağrılıyordum? Tanrıya?

Tanrının aracı olarak, onun sözcüklerini söylemek için.. onun bana esinlediği sözcükleri... onun soluğu ile dolarak, kutsal coşkuya tutularak... bunun için mi

seçilmiştim?

Ben mi? Ben mi seçilmiştim bunun için?

Bir heyecan uyandırdı içimde; korkuttu beni, bozguna uğrattı...ve sonsuz bir mutlulukla doldurdu.

Olabilir miydi? Tanrının istediği **ben** olabilir miydim? Ama öyle söylediler, öyle olduğuna inanıyorlar. Beni bırakmış olan tanrı. Benim bıraktığım tanrı. Böyle bir şey olabilir miydi? Ben mi seçilmiştim onun hizmetçisi, sözcüsü olarak, **benim** ağzımdan mı konuşacaktı tanrı? İnanılır şey değil... Mucize. Benim beklediğim mucize miydi bu?

Hayır, tanrı beni unutmamıştı, bırakmamıştı beni; ne de ben onu... yo, hayır. Çağırdı beni, geldim ben de; onunla dolu olan bütün kalbimle geldim.

Tanrı beni çağırıyordu!

İlk ateşli heyecan geçtikten sonra, beni bekleyen harikayı düşünerek tümden neşeye gömüldüm. Şimdi artık, tanrı ile, yeniden güvenlik ve huzura kavuşacaktım.

Annemle birlikte yukarı, tapınağa gittik. Bir sabahtı, biz orada işimizin ne olduğunu söyleyince, bize bir ev gösterdiler tapınağın avlusunda ve o zaman yüksek rahipler meclisinin başkanı olan bir adamın yanına alındık. Çok yaşlı bir adamdı bu, Delphi'nin ileri gelen ailelerinden. O güne değin böyle biri ile hiç karşılaşmamıştık. İyi bir insandı ve konuşmasında ürkütücü bir yan yoktu. Geçim ve yaşam durumumuz üstüne bir kaç soru sorduktan sonra bir süre de benimle konuştu, çocukluğum üstüne, niçin öğrenmek istediğini bir türlü anlıyamadığım daha başka şeyler üstüne sordu; ve benim açık, saf karşılıklarımdan memnun kalmış göründü. Sonra bana, bu tapınakta oturan tanrının ışık tanrısı olduğunu, bütün tanrıların en büyüklerinden biri sayıldığını söyledi, onun sözcüsü olmak dünyanın en

büyük rütbesiydi. Onun rahibesi olmak, -tanrının kendi söylemiştir, kendi öğretmiştir- büyük bir sorumun ve inayetin belirtisidir. Beynimde bir karışıklık, içim mutlulukla dolu, gözlerimi önüme dikmiş duruyordum.

Sözünü bitirince bir uşak çağırdı, o da bizi avludan geçirerek tapınağa götürdü ve orada bizi, bizimle görevlendirilen bir rahibe verdi.

Tapınağın içini görmemiştim daha önce. Annem, bütün köylü kadınlar gibi yaban ve basit, çevresine pek bakmadan orada duruyordu, bense kutsal odanın zenginliği ve ihtişamı ile kendimden geçmiş, bakınıyordum dört bir yanıma. Böyle bir şey görmemiştim daha önce ve olabileceğini de aklım almazdı. Orada tanrının huzurunda dururken beni bir saygı ve kıvanç kapladı. Evet, gerçekten de ışık tanrısının tapınağı işte burası, tanrının kendi evi, içinde oturduğu ev.

Rahip benim kıvancımdan memnun olmuş görünüyordu, hele tapınağın içini o güne değin hiç görmemiş olmam onu şaşırtmıştı. Bıraktı beni, bu şaşkınlığım içinde rahat. Sonra aldı bizi, kutsal yere götürdü, daha içeri tam ortasına. Dar bir kapı başka bir odaya açılıyordu, işte orada rahip, anneme, dışarda kalmasını ve bizi beklemesini söyledi. Odaya girdik, çok büyük bir yer değildi, hacıların burada toplandığını söyledi bana, tanrı sözüne danışmak için gelen hacıların. Sonra dar bir merdivenden aşağı indik ve sadece iki yağ kandili ile aydınlanmış, nerdeyse kapkaranlık bir odaya girdik. Sıkıcı, küf kokan, nerdeyse boğucu bir havası vardı buranın, baktım ki güçlükle nefes alıyorum. Yer pürüzlü ve çamurluydu, kaya tabanın ıslak olduğunu anladım. Ortası çatlaktı, bunun üstünde üç ayaklı yuksek bir sıra vardı, iki yanında iki uzun çanak bulunan bir sıra. Ya da bana öyle geldi, çünkü hiç bir şeyi açık seçik göremiyordum. Ve baktım duvar muvar yok; kuyu

gibi bir yerdi burası. Yarıktan çıktığı anlaşılan boğucu dumanlarla güzel kokular birbirine karışıyordu, ve beni asıl şaşırtan da, hafif bir ekşi keçi kokusu oldu. Kısa kısa soluyordum, kalbim çarpıyordu, handiyse bayılacak gibiydim. Karanlığa karşın beni yakından gözlediğini anladığım rahip, işte en kutsal yer burasıdır dedi, tanrının konuştuğu yer, sayıklama durumuna gelecek olan pythia'sını esinlediği yer; demek tanrının beni kendi soluğu ile dolduracağı yer burasıydı. Soluğum kesildi ve bir şey diyemedim. Rahip benden ve benim duygulu ruhumda bu kutsal odanın yapmış olduğu etkiden memnundu anlaşılan. Burada gördüğüm ya da göreceğim şeylerden dışarda söz etmenin yasak olduğunu bana söyledikten sonra geri döndük. Sıkıldığım zamanlar yaptığım gibi gözlerimi ellerimle sıkı sıkı bastırarak onu dar merdivenlerde izledim.

Annem kaygı içinde beklemişti bizi, yanına gittiğimde merakla yüzüme baktı. Güç belâ nefes alıyordum hâlâ, ama sanırım o bunu görmedi. Aşağı inmeden önceki gibi güneş ışığı ile pırıl pırıl yanan tapınakta, çevreme boş gözlerle baktım. Ama şimdi sevinçli değildim. Ve bir süre daha, sanki bir şeyle dolu imiş gibi, aydınlığa karşı gözlerimi kapadım. İlk kez tanrıdan bir şeyler sezinlemiş gibiydim.

Tapınağın giriş yerinde rahipten ayrıldık. Hangi gün geleceğimi söyledi bana ve annemle ben konuşmadan, yan yana evin yolunu tuttuk. Rahip sana ne gösterdi diye sordu bana annem, baştan savma bir karşılık verdim ve başka bir şey konuşmadan yürüdük.

Başka şeylerde olduğu gibi bunda da tek başıma kalmıştım; yerin altında bir kovukta oturan ve beni korkutan bu tanrının anlaşılamaz, kavranamaz olduğu düşüncesinde de yalnızdım. Ama gene de istiyordum onu. Umduğum gibi olmadığı, bana sandığım kadar yardım

etmediği halde, her şeye, her şeye karşın özlüyordum onu. Sadece çağırmıştı beni, o kadar.

Niçin beni? Bütün bu insanlar arasından niçin beni seçmişti?

Evet, aydınlıkta da bir tapınağı vardı onun. Güzel, parlak bir tapınak. Ama niçin bu aydınlık tapınağın en kutsal yer olmadığını söylemişlerdi bana, tanrıya niçin bu aydınlık tapınakta hizmet etmiyecektim. Beni kendi soluğu ile dolduracağı yer orda değildi. Tapınakta başka bir varlıktı o ve beni gereksemiyordu. Çünkü beni soluğu ile doldurmak isterken bu aydınlığı kullanmayacaktı. Kutsal yerin altındaki kovuktan gösterecekti bana kendini ve bana sahip olacaktı.

Hepsi doğru da... Ben istiyordum orada bulunmağı gene de! Beni neyin beklediğinden ürkerek, bütün korkularıma karşın, yalnızca orada olmak istiyordum! Başka bir şey düşünmüyordum, o boğucu, küf kokulu yerin içine kapanmaktan, ağzım sarkmış sayıklamaktan, yırtıcı bir sesle bağırmaktan, köpürmüş dudaklarımın arasından anlaşılmaz sözcükler çıkarmaktan, onun soluğu ile dolmaktan başka bir şey istemiyordum; tanrım kullansın beni, tanrımın işine yarayayım diyordum.

Bu heyecan dalgası içinde bekliyordum ne olup biteceğini. Fakat coşkunluk süresi doldu ve ben uyku halinde gezip dolaşmağa başladım; içten içe kaynayarak, ama bu karışıklık patlamadan. Bilmiyorum, beni yönetimlerine almış olanlar buna dikkat ettiler mi, etmediler mi... yâni benim içinde bulunduğum koşullara. Sık sık gidiyordum tapınağa, çünkü bayram geliyordu, demek benim Pythia'lık yapacağım gün yaklaşıyordu ve onlar beni görevime hazırlamak, bunun için de anamdan babamdan uzakta, beni kendi etkileri altında bulundurmak istiyorlardı. Pek bir şey anlamıyordum bu hazırlıklardan ve hiç de gerekli görmüyordum bir

bakıma; aradan yıllar geçti, daha hiç bir şey bilmezken, bana yaptıkları o çirkin şeyi, kız mıyım değil miyim diye beni yokladıklarını unutamam. Onlarınkinden apayrı bir dünyada yaşamıştım; belki tanrı, beni korumak, başkalarının dünyasında değil, kendi dünyasında yaşamamı sağlamak için vermişti bana o uykulu hali. Pek iyi bilmiyorum ama, olur olur.

İlkyaz ayının yedinci günü, tanrının günü yaklaşıyordu, işte ilk kez Pythia olacağım gündü bu. Bu gün için de tek buldukları bendim, çünkü benden önce Pythia olan kadın, rahiplerin ortaya çıkmasını istemedikleri bir nedenden ötürü birdenbire ölmüştü, kısa bir süre önce. Epey sürecek olan bu bayrama bir çok hacının geleceği umuluyordu ve rahipler benim oynayacağım rolden huzursuzdular, çünkü daha önce yapmamıştım bu işi... Bakalım tanrı benim ağzımdan konuşacak mıydı, bu denli şiddetli gerginliğe bunca gün dayanabilecek miydim ben, sonuna değin. Rahipler düşünceli ve endişeliydiler. Ama benim hesabıma değil; gerçi daha çocuktum, bizim köylüler arasında bile çok az bulunmuştum ve rahipler üstüne nerdeyse hiç bir şey bilmiyordum ama, bunu o zaman bile anladım. Şunu da anladım, rahipler, tanrı için değil, tapınak için yaşıyorlardı sadece -çünkü sevdikleri tapınaktı onların, tanrı değil- tapınağın dünyadaki ünü ve itibarı için. Tanrının en kutsal bayramına, her zamanki gibi, büyük hacı kafileleri geliyordu, tapınağın zenginliğini ve gücünü daha da arttıran çeşitli armağanlarla. Bütün hanların dolacağı ve kentte herkesin, yapacağı işe göre, şu ya da bu yoldan para kazanacağı bekleniyordu. Dünyanın her yanından ziyaretçiler çeken bu bayramların yerli halk için anlamı büyüktü; gerçekten de, bu ziyaretçiler yüzündendi kazançları. Bütün kent, ziyaretçileri karşılamak üzere hazırlanıyordu.

O zaman daha anlamıyordum bunu; hiçbir bilgim yoktu bu iş üstüne, ama sonra sonra olanı biteni çok iyi anladım. Tanrıyı ve onun kutsal yerini çevreleyen şeyin ne mene bir şey olduğunu öğreniyordum ve tapınağın dört bir yanında karınca yuvaları gibi dağa yamanmış bu evlerde oturanlar için bunun anlamını kavrıyordum. Tanrı ile ilişkilerinden ve dünya işlerine uzak durmalarından ötürü, kendilerini üstün görüyorlardı; gerçekte de bu dağların arasındaki garip topluluğa gelen yabancılara hor bakıyorlardı. Kentleriyle çok övünüyorlar ve onu kutsal sayıyorlardı, çünkü orada oturan herkes kendini tanrıya adamıştı.

Ama bütün bunlar benim için hâlâ gizliydi; orada büyük bir kaynaşma olduğunu seziyor, bir bakıma da görmüyordum. Şaşkınlığım sürüp gidiyordu, belki de tanrıydı beni buna atan. Görünüşte, dışardan hiç bir şeyle etkilenmiyordum.

Bayramın başladığı gün geldi, tanrının günü, o sabahı çok iyi anımsarım. Bu dağların üstünden hiç öyle güneş doğmamıştı daha -hiç, kendimi bildim bileli-. Üç günden beri oruçluydum, hafiftim, kuş gibi de zayıftım. Castalia'nın ırmağında yıkandım; rahatladım, tanrının sabahı ile ilgili her şeyden arınmış duydum kendimi. Beni bir gelin gibi, onun gelini gibi giydirdiler. Kutsal yoldan tapınağa doğru ağır ağır yürüdüm. Her halde halk yol boyunca ve kutsal avluda toplanmıştı, ama ben buna hiç dikkat etmedim, onların orada bulunduklarını da görmedim. Sadece tanrı için vardım ben. Tapınağın merdivenlerinden çıktım, orada uşaklardan biri bana kutsal su serpti. Pırıl pırıl parlayan kutsal yere girdim, tanrının beni beklemediği, benim de ona hizmet edemiyeceğim o parlaklığa. Oradan kapalı gözlerimin altında yanan gözyaşlarıyla yürüdüm, onun ihtişamını görmemek için ve belki de ondan umut ke-

serek bana verdiği görevden, beni seçtiği o görevden umut keserek. İki rahip arasında, onun ölümsüz ateşinin yandığı sunağı geçtim, hacıların bulunduğu salona girip dar, karanlık merdivenden aşağı, kutsalların kutsalı yere indim.

Gene öyle, çok az ışık vardı içerde, ancak bir süre sonra çevremi seçebildim. Ama yarıktan sızan boğucu dumanlar hemen gözümü aldı, eskisinden daha boğucu, daha bayıltıcı geldi bana. Pis keçi kokusunu da duydum, ama bu sefer daha keskin, daha iğrençti bu koku. Anlıyamıyordum. Burada yanan bir şey olmalıydı, kokusu adamakıllı geliyordu burnuma. Derken, bir süre sonra, çanağın içinde bir alev gördüm, ufak tefek bir adam kâsenin üstüne eğilmiş, çaylağınkine benzeyen bir kuş kanadı ile közleri yelliyordu. Sarı, kurşuni bir yılan, adamın ayakları dibinden kayıp karanlığa karıştı. Korku verdi bu bana, çünkü benden önceki Pythia'nın bir yılan sokmasından öldüğünü duymuştum, ama buna inanmamıştım, oraya ilk geldiğimde yılan falan görmemiştim. Sonraları bunun doğru olduğunu öğrendim; yılanlar hep oradaydı ve çok saygı görüyorlardı, çünkü tanrı sözcüsünün hayvanlarıydı bunlar ve kutsal bir anlamları vardı. Çanaktaki közlerin, tanrının kutsal ağacı defne parçaları olduğunu öğrendim. Rahibe, tanrı ile dolabilmek için bunların dumanını içine çekmeliydi.

O ufak tefek adam, çanağı ve kuş kanadını bırakıp ayağa kalktı ve bana öyle şefkatle baktı ki, korkularım bir az hafifledi. Kuru, buruşuk yüzü sevimliydi ve bana gülümsedi de. O kutsal yerdeki tek arkadaşım olacağını nerden bilirdim onun. Yıllar boyu, hele kaderin üstüme bir kartal gibi çullandığı sıralarda dert ortağım, yardımcım oldu. O uykulu halimde çok az dikkat edebildim ona, ama ötekiler gibi olmadığını, bura-

da çalışmasına karşın bana iyilik duygusu verdiğini anladım. Tanrının kutsal koruluğundan taze taze toplanmış bir çanak defne yaprağı uzattı o sıra bana; çiğneyecektim bunu, külleriyle, çünkü bu da beni tanrının soluğuyla dolduracaktı. İşte o zaman gülümsedi tanrı sözünün ufak tefek adamı bana, korkularımı dindirmek içinmiş gibi ve bütün bu korkutucu şeyler arasında bir onun gülümsemesi tatlı ve güvenlik vericiydi. Ama elbet hiç bir söz söylemedi, çünkü burada, bu en kutsal yerde kimse konuşamazdı.

Bana verdiği şeyin korkunç bir tadı vardı; onun üzerimdeki etkisinden midir, yoksa oruç sonu yorgunluğundan mı, kendimi hasta duydum ve bir az sersemledim. Bütün bu süre içinde beni gözliyen iki rahip, bana göre çok yüksek olan, desteksiz çıkamayacağım üç ayaklı sıraya çıkmama yardım ettiler; sonra kor çanaklarını yüksek bir sehpaya koyup başımın hizasına getirdiler, her nefes alışımda bu uyuşturucu dumanı içime çekmek zorunda kalıyordum. Keskindi ve acaip bir baş dönmesi veriyordu. Beni en çok etkiliyen, kayadaki yarıktan çıkan dumanlardı, artık bunu daha çok fark ediyordum, çünkü tam üstünde oturuyordum: Zehirli ve mide bulandırıcı idi. Dehşet bir şey. Birden aklıma geldi, kimi de bu yarığın ölüm ülkesine açıldığına inanırdı, tanrı sözcüsü bütün gücünü ordan alırmış; çünkü ölüm her şeyi bilir. Bunun altımda olduğunu bilmek bana büyük bir korku verdi. Bilincimi yitirmek korkusu, o yarığın içine batıp gideceğim korkusu -ölüm ülkesi korkusu- ölüm ülkesi... Kendimi batıyormuş gibi duydum, batıyormuş... Peki, tanrı nerdeydi, tanrı nerdeydi! Orda değildi, bana gelmiyordu. Söz verdiği gibi, beni soluğu ile doldurmuyordu. Ben sadece batıyordum, batıyordum...

Donuklaşmış duyularımla, yarı bilinçli, gördüm, bu-

lanık bulanık, rahiplerden birinin görülmemiş kocaman boynuzlu bir erkek keçiyi karanlıktan çekip ileri getirdiğini; hayvanın başından aşağı su dökülüyor gibi geldi bana. Ondan ötesini bilmiyorum.

Fakat birden her şey değişti. Bir rahatlık, bir hafiflik geldi bana; bu bir ölüm duygusu değil, yaşam duygusu idi, yaşam hazzının anlatılmaz bir duygusu, ama öylesine sert, öylesine görülmemiş... Oydu bu! Oydu! Beni dolduran oydu, biliyordum, duyuyordum! Beni o dolduruyordu. Beni yok ediyor, tümden kendisi ile dolduruyordu, kendi mutluluğu ile, sevinci ile, kendi coşkusu. Ah, onun soluğunu, esinini duymak, onun olmak, sadece onun malı olmak olağanüstü bir şeydi. Onun coşkusuna, onun mutluluğuna, ondaki kıvanca katılmak. Yaşarken tanrının neşesini paylaşmaktan daha güzel bir şey var mıdır.

Fakat bu duygu çoğaldıkça çoğalıyordu; hâlâ kıvanç ve neşe doluydu ama çok sertti, çok etkindi, bütün sınırları parçaladı -parçaladı beni, yaraladı, ölçüsüzdü, çılgındı- ve vücudum eziyet içinde kıvranmaya başlamıştı, acıdan, işkenceden kıvranmaya; ordan oraya atıyordum kendimi, boğuluyordum, soluğum kesilmişcesine. Ama soluğum kesilmemişti; tersine, fısıltıyla korkunç, acı sesler çıkarmağa başlamıştım, en çok bana garip gelen sesler, ve dudaklarım kendiliğinden kımıldıyordu; ben değildim bunu yapan. Ve çığlıklar, yüksek çığlıklar duyuyordum; anlamıyordum bunların ne demeğe geldiğini, tümden anlaşılmaz şeylerdi bunlar, gene de bendim çıkaran bunları. Benim aralık ağzımdan çıkıyordu, ama gene de benim değildi bunlar... Ben değildim hiç de, artık ben değildim, ben onundum, onun yalnız; korkunçtu bu, korkunç, başka bir şey değil.

Ne kadar sürdü bu, bilmiyorum. Bu işler olup

biterken bende zaman duygusu kalmamıştı. Sonra ne olduğunu, kutsalın kutsalı yerden nasıl çıktığımı da bilmiyorum; kim yardım etti bana, kim gözetti beni. Evde kendime geldim, tapınağın yanındaki, bütün o süre oturduğum evde, o baygınlıktan sonra derin bir uykuya dalmışım, anlattıklarına göre. Rahiplerin benden çok memnun kaldığını, tanrı sözü rahibesi olarak onların istediklerinden çok fazlasını yaptığımı söylediler. Birlikte oturduğum yaşlı kadın söyledi bunları bana, sonra da iyice dinleneyim diye yalnız bıraktı beni.

Gelinlik giysimle, tanrının gelinliği ile yattım orda. Tek giydiğim gelinlik o oldu. Yapayalnızdım ve o güzel, garip dokuyu tenimde duyuyordum, bunları hiç unutmam.

Tanrı? Kimdi tanrı? Ve şimdi nerdeydi? Burada değil miydi? Artık benimle değil miydi? Nerdeydi, güveyim? Neden beni bırakmıştı?

Onu anlamıyordum. Ama istiyordum onu. Hayır, onu anlamıyordum hiç, onun olduğumdan beri, soluğu ile, mutluluğu ile, ta acımdan çığlık çığlığa gelinciye dek beni coşkusu ile doldurduğundan beri kim olduğunu bilmiyordum. Evet, acı ile doldurmuştu beni. Ne olursa olsun, istiyordum onu, ve yalnız onu. Çünkü her şey boştu, hiçlikti onsuz.

Şimdi kullarının, görkemine bağlı kimselerin tapınmakta olduğu tapınağından buraya, bana gelse! Gelseydi de, sevgililerin yaptığı gibi, kollarına alsaydı beni sonra. Komasaydı beni burda, bu gelinlikle yapayalnız, böyle bırakılmışcasına, onun tarafından, sevgilim tarafından bırakılmışcasına, madem artık işini yapmıştım... madem görevimi yerine getirmiş, onu hoşnudetmiştim. Madem bunalım, ateş, çılgınlık bitti... Niçin oncacık sevdi beni! Niçin oncacık kaldı benimle!

Nasıl rahatça dinlenirdim onun kollarında, hiç coşmadan, çılgınlaşmadan. Nasıl güvenle ve mutluluk içinde dinlenirdim kollarında!

Yoksa istemiyor muydum bunu? İstediğim bu değil miydi benim?

Buydu, buydu. Ama bu denemeden geçmiyecek miydim hiç? Bunun için tasarlanmamış mıydım ben... Beni bunun için istememiş miydi?

Güvenlik. Huzur. Öyle şeyleri nasıl istiyebilirdim? Onun okşamasında bunları bulacağımı nasıl umabilirdim? Tanrı güvenliğini nasıl istiyebilirdim?

Tanrı, olmasını istediğim gibi olmadı, çünkü çok daha fazla olmasını beklemiştim onun. Olamadı. Güvenlik, huzur ve dinginlik değildi tanrı. Huzursuzluktu o, çekişme idi, kesinsizlikti. Bunlardı işte tanrı.

Yattım ve alacakaranlığı gördüm odada. Bana öyle derin bir uyku vermişti ki, işte akşam olmuştu... Gün bitti.

Sabahleyin, sabah erken, dağların ardından güneş doğar doğmaz, benim güveyim gelecekti bana, soluğu ile, sıcak soluğu ile, mutluluğu ile dolduracaktı beni, onun olacaktım bir kez daha.

İşte böyle başladı yaşamım, onun rahibesi olarak... onunla geçen uzun hizmet yaşamım.

Kimi zaman bizim evde kaldım, kimi de tapınağın yanındaki evde, bana bakan yaşlı kadınla birlikte. Büyük bayramlar süresinde Pythia'ya bakardı hep. Çünkü bayramlar çoktu ve uzun sürerdi ve tanrı sözcülüğü o denli yorucu bir işti ki, rahibeye birinin bakması gerekliydi; dinlenmek, geceleri sakin, derin uyumak zorundaydı o. Yaşlı kadın çoğu vaktini bu işe verirdi, rahiplerin denetimi altında. Bu kadın gelmiş geçmiş bütün Pythia'ları biliyordu ve onlardan söz açmağı severdi. Hep konuşmak isterdi. Rahipler hakkındaki her

şeyi de biliyordu... neyi severlerdi, hangisi gerçekten inanmıştı, hangisi yalandan yapardı işini. Beni ilk kez kutsalın kutsalı yere götürenin sadece bir yalancı olduğunu hemen öğrendim; ama çok sayılıyordu bu adam.Çünkü haznedar olarak çok çalışmıştı tapınak için. Onun görev süresi nerdeyse sona eriyordu; görevler belli bir süre için yapılırdı. Bu rahiplerin tümü, Delphi'nin iyi ailelerindendi. Büyük rütbeliler, en iyi ailelerden gelmiş olanlardı; ve kadın bunlar üstüne sık sık ve ayrıntılı konuşurdu. Tapınağa gerçek üstünlüğünü veren de bu olaydı onun gözünde. Tapınak ve onunla ilişkili her şey çok saygındı onun için ve kadın oradaki durumundan ötürü aşırı bir kendini beğenmişlik içindeydi. Tanrı üstüne konuştuğunu hiç duymadım.

Yüksek mevkilerdekiler ve onların soyları karşısında çok saygılı olmasına karşın, hiç de iyi konuşmuyordu onlar üstüne... Hayır, onlar üstüne bile. Hiç kimse için gerçek iyi bir lâf çıkmazdı ağzından, fakat insanların kusurlarını hiç kaçırmazdı. Saf ve genç olan ben, onun çarpık, bozuk görüşlerinden aldım dünya anlayışımı, böyle olduğunu biliyordum ama, söylediklerinin çoğunun doğru olduğunu da görebiliyordum ve bu beni şaşırtıyor, serseme çeviriyordu. Bunca hor gördüğüm ve tiksindiğim bu kadın, kimi zaman düşünüyordum da, herkesten çok etkilemişti insanlar üstüne olan kanılarımı, acılaştırmış, sertleştirmişti görüşlerimi. Ondan tiksindiğim ve görüşlerinin doğru olmadığına inandığım halde, gene etkiliyordu beni. Ve sonunda kendini bütün çirkinliği ile bana açarak, insanlar üstüne olan yanlış düşüncelerinin tek doğru olduğuna inandırdı beni. İşte biz böyleyizdir, doğru diye belledğimiz bilgileri en az inandığımız kimselerden toplar ve yürekten tiksindiğimiz kimselerin bizi yönetmelerine bilmeden boyun eğeriz.

Sonraları insanın kötülüğünü ben kendim de çok denedim ve denemelerimden edindiğim kanıları ondan öğrendiklerime ekledim. Ama bugün, bunca yıl herkesten uzakta buraya çekilip oturduktan sonra, şöyle bir geçmişime göz atıyorum da, başıma ne gelmiş olursa olsun, kendi kendime soruyorum sık sık: İnsanlar gerçekten öylesine kötü mü? Beni insanlar üstüne yargılarımda şaşırtan sadece benim insafsız kaderim değil miydi? Bilmiyorum, çünkü şimdilerde kimse ile karşılaştığım yok. Ama yalnızlığım içinde böyle düşünüyorum işte.

Söylediklerinin çoğu doğru olduğu için beni etkiledi. Kutsal kentin bayağılığını, büyük bayramların ahlâksızca güdümünü anlattığı zaman doğruyu söylüyordu. Dünyanın dört bucağından gelen bu adamlara hafif meşrep kadınlar gerekiyordu ve buranın yoksul kızlarına -sadece yoksul olanlara değil elbet- han sahipleri, pezevenklik yapıyorlardı. Delphi'de çok az kız oğlan kız var diye açıkladı... Senin Pythia seçilmen de bu yüzdendir diye ağzından kaçırdı birdenbire ve beni allak bullak etti, yüzüm kızardı; der demez de kesti. Büyük bayramların cümbüşüne koşuşan hırsızlar, dolandırıcılar vardı ve bütün ahlâksızlıkları, utanmazlıkları el altından tapınak koruyordu. Rahipler arasında bile alçaklar bulunuyordu, bunlar tanrı sözcüsünün istenen karşılıkları vermesi yada Pythia'nın söylediklerinin istenen yoldan yorumlanması için rüşvet alıyorlardı -yaşlı kadın bunun arada bir olduğunu kabul ediyordu elbet-; sonra kurban paralarını iç edenler, yahut kurbanlık hayvanların derilerini satarak para yapanlar da vardı, bunun gibi şeyler; tapınakta sözü geçenlere bütün hırsızlık yolları açıktı ve onun bildiğine göre, bu gibi fırsatlardan yararlananlar da vardı, hem pek çoktu.

Ama şunu da söylemeliyim ki, onun bu pis sözle-

ri, anlattıklarının saçmalığı ve uydurmalığı, üstelik kendi kendime de görebilmek fırsatını yazık ki edindiğim şeyler, çevremde olup bitenlerin tümü, bana tanrıyı daha çok sevdiriyor, onun gözümdeki yerini yüceltiyordu. Eğer böyle pislikle çevrili ise - bu bataklık içinden gösteriyorsa kendini- çok daha büyük, çok daha değerliydi sevilmek için. Onu sevmek gerekliydi. Çünkü bu pis dünyada ondan başka sevilecek ne vardı?

Her şeyi, kadının bütün bu dırdırlarını bırakıp kaçmak, tanrıya dönmek istiyordum; şükürler olsun ki, tanrıdan hiç söz etmemişti. Onun okşayışını, kollarına alarak beni kutsal coşkusu ile, vahşi mutluluğu ile, soluğu ile dolduracağı, toprağın altındaki o karanlık yeri özlüyordum.

Onun soluğu? Neydi onun soluğu? Onun büyüklüğü ve üstünlüğü müydü bu? Coşkuya kapılmak mı? Yalnız o mu?

Eğer böyleyse, sadece böyleyse, bunca acının onunla ilgisi neydi? Benim o acı çığlıklarımın, çırpınmalarımın gereği neydi? Onun sevgisi, böylesine özlediğim sevgisi niçin yumuşak ve sakin değildi? Bana huzuru, yüreğimin ta derinlerinden yalvardığım huzuru niçin vermiyordu? Üstünlüktü o, kurtuluştu... Peki, korkunç, sert, zalim ve uçsuz bucaksız olması da gerekli miydi? Niçin bunca şey bir arada? O mutluluk anında niçin boğuyordu beni, en yakınıma geldiği ve benim en gereksediğim an niçin bırakıp gidiyordu?

Kim o? Kim

Onun kollarına attım kendimi, onun gibi vahşi ve ateşli, ve o beni kendimden geçirip uçsuz bucaksızlığında yok etmeden önce bağırdım: Tanrı, kimsin sen, kimsin sen? Ama hiç cevap vermedi.

Doldurdu beni kendiyle, sildi beni kendiyle, ama kendini açığa vurmayan da oydu.

Hiç yapmadı bunu. Bugün, şu yalnızlığım içinde burada oturmuş onu düşünürüm, kimdir o diye şaşarak. Hâlâ sorarım, ama cevap vermez.

Evet, sevdim onu. Bütün kalbimle sevdim. Ama sevgim beni mutlu kılmadı. O çeşit bir sevgi değildi bu.

Yaşlı kadını anlatıyordum. Bana karşı hep iyi, nazikti, olmayacak lâkırdılarla överdi beni. Rahipler yıllardan beri gördükleri en iyi pythia'nın sen olduğunu söylediler, dedi bana, kendi de hep onlarla olmuş ya, hiç biri benimle ölçülemezmiş. Benden öncekileri hor görerek konuştu; onun bu kadınlar hakkında böyle konuştuğunu duymak çok acıydı, çünkü sevgi ve arkadaşlık duygusundan başka bir şey düşünmüyordum onlar için. Birini ikisini Delphi sokaklarında görmüşlüğüm vardı; hele o ince, acaip kadın.. evlerin önünden korka korka giderken kendi kendine durmadan konuşurdu. Yaşlı kadın, zaten çok az olan aklını da yitirdi büsbütün diye alay ederek kahkahalarla gülerdi ona. Fakat ben tüylerim ürpererek, bir gün benim sonum da öyle olabilir diye düşünerek dinlerdim onu.

Onları rahibe olarak kötülediğini çok önceleri anlamıştım. Daha başka nedenler de vardı elbet, ama en başta gelen, onların pythia olmalarıydı, bu yüzden tiksintiyle düşünüyordu onlar hakkında.

Buna çok şaşmıştım. Ciddi olabilir miydi bunu söylerken? Evet, bunda hiç kuşku yoktu. Doğrudan doğruya söylemiyordu, elbet, ama yeterince açıktı herkes için. Bunu anladığım zaman nasıl afalladığımı anlatamam.

Ama çok geçmeden gözlerim açıldı, yalnız o değildi böyle düşünen. Başladım çevremdekilerin bana karşı nasıl davrandıklarını, beni nasıl gördüklerini incelemeye ve anladım ki, insanlar arasındaki yerim kötü bir yerdi benim, kadın bunu benden gizlemişti. Herkes

benden uzak duruyordu. Evet, çok önceden farkettim bunu ve anladım ki, herkesin sakıncalı bir şey diye gördüğü tanrı ile yakın ilişkiden duyulan korku ve ürkeklik doğuruyordu bunu... Arada bir tanrının buyruğuna giren ve yerin altındaki gizli kovuktan gelen çığlıkları tapınakta da duyulan bir kimseden korkuluyordu. Halk benden uzak duruyordu, buna şaşmıyordum... Ama beni aşağı gördüklerini de anladım: toplumdışı sayıyorlardı beni bir çeşit, varlığımı görmezlikten gelmeği yeğliyorlardı. Bense hep içine kapalı yaşamıştım, çocukluğumdan beri en çok sevdiğim buydu; ama şimdi, kimsenin benimle olmak, benimle ilişki kurmak istemediğini görüyordum... Demek benim yalnızlığım zorunlu ve gerçekti.

Bunun beni sarsması ve kedere boğması çok gariptir. Hani arkadaşlığa boş vermiştim, hiç bir şey istememiştim, hani yalnızlık için doğmuştum, bu beni hiç de üzmezdi... Sokaklarda gençler, ben geçerken birbirlerini dürtüp bir şeyler fısıldaşınca, niçin bilmem, gerçekten anlıyamıyordum, ama bu beni ta canevimden yaralıyordu.

Hor mu görüyorlardı? Belki hiç öyle düşünmüyorlardı, ama kendilerinden çok farklı görmüş olmalıydılar.

Evet, öyleydim. Onlara benzemiyordum. Onlar gibi genç değildim.

Genç? Onlardan çok yaşlı değildim gerçekte. Ama genç miydim? Genç mi?

Benimle hiç konuşmuyorlardı. Hiç biri konuşmuyordu, çok gerekmedikçe.

Beni yüzüme karşı ve arkamdan öven rahipler de öyleydi, bana sadece yaptığım sözcülük hatırı için değer veriyorlardı, işimin, işimle ilgili görevlerimin gerektirdiği konular dışında bir sözcük bile söylemiyorlardı

bana. Benimle sadece bir pythia, kutsal yerde görevli biri olarak ilgileniyorlardı; onların gözünde başka bir varlığım yoktu. Bana kötü, sert bir söz söylemeksizin -gerçekten de daha çok tenezzülen iyi davranıyorlardı- vadinin aşağılarındaki yoksul bir aileden gelme bu zavallı bilisiz kızla aralarında bir uçurum bulunduğunu gösteriyorlardı. Beni bir pythia olarak değerli, yararlı buluyorlardı -tanrının, ağzından konuşmayı sevdiği ve güçlü soluğu ile hemen doldurduğu biri olarak- ama tanrı tarafından seçilmiş ve büyük bir görevi yerine getiriyor olmama karşın, bu işte eskiden çalışmış olanlara baktıkları gibi bakıyorlardı bana da. Tanrının boğucu kovuğundaki üç ayaklı iskemleye oturttukları bu zavallı, çılgın, yarım akıllı kadına, acımakla karışık bir küçümseme duygusundan başka bir şey duymuyorlardı. Onun esinlenmesi tanrısaldı, kuşkusuz, ama onlardı yorumlayan bunu, kimsenin anlayamayacağı bu karışık sözlerden nasıl bir anlam çıkarılacağını bilen onlardı. Rahipler tarafından üstün düşünceler, yüce hikmetlerle doldurulan bu cevapların -dünya ölçüsünde güç ve sözcüsüne etki bağışlanmış olan bu cevapların- şu cahil kadının vahşi çığlıkları ile hiç bir ilintisi yoktu; ya da pek az vardı. Tanrının gerçek niyetini ve neyin söylenmesini istediğini bilen yalnız onlardı... Tanrının içine nasıl girilir ve özü nasıl açıklanır, bunu onlar biliyorlardı.

Ve doğruydu bu. Bu işte, tanrının dileğini onların akıllıca yorumlamalarında; benim bir payım yoktu, tümden bağlıydı benim ağzım. Ne dediğimi, kendimden geçme, sayıklama sırasında ne diye bağırdığımı bilmiyordum; onların yorumları ile açıklamalarının benle bir alış verişi yoktu. Ben sadece tanrı ile doluydum.

Beni ne ile doldurduğunu bilmiyordum, hikmetinden hiç bildiğim yoktu, tanrı hakkında hiç bir şey bil-

mediğim gibi, ne olabileceğini de kestiremiyordum. Sadece onunla doluydum. İçimde duyuyordum onu. Ben onundum. Bundan başka bir şey değildim.

Ama bunca aşağılık görülecek bir şey miydi bu? Ben öyle görmüyordum. Tanrı ile dolmak... Onlar nasıl bunca aşağılık bir şey sayabiliyorlardı bunu? Anlamıyordum.

Tanrının inayetini kazanmak, onca seçilmek, onun rahibesi, konuşmak için kullanacağı ağız olarak çağrılmak... Onların işte alçaltıcı buldukları şeyler. Tanrının seçtiği olmak alçaltıcı ha!

Tanrı sözcüsünün bütün dünyada sayılması buyurulmuş; tanrı soluğunu aşılamış ona, kendi yerine tutmuş onu, gel gör ki kimseler ilişki kurmuyor onunla, konuşmuyor da...

Şaşırmıştım.

Birlikte yaşadığım, kendi bakımından namuslu olan o kadın, pythia olmaya hevesli birini bulmak çok güçleştiğinden beri, onların beni ele geçirmelerinin büyük şans olduğunu söyledi bana. Artık en yoksullar bile pythia olmak istemiyordu. Kadın arkasından da, benim, vadide kendi başlarına yaşayan, biraz acaip kafalı, basit düşünüşlü, yoksul ana babamdan başkasının bu işe razı olmayacağını üstü kapalı çıtlattı.

Çok bozulmuştum. Bunun beni ne denli üzdüğünü ve sıktığını, aklıma ne korkunç düşünceler getirdiğini pek güzel anlıyabilirsin.

Seçilmek? Ben seçilmemiştim ki her şeyden önce. Ya da tanrı tarafından değil, tanrıya belki de içlerinden inanmayan rahipler tarafından seçilmiştim. Kadının dediği doğruysa, onlar beni, zavallı, cahil anamdan babamdan kurnazlıkla, hile ile almışlardı, çünkü başkasını bulamamışlardı. Yâni tanrı beni çağırmamıştı hiç de, onun seçtiği değildim ben!

Bense öyle olduğuna inanmıştım, onun soluğudur beni tutan diye düşünmüştüm, beni kendisiyle dolduran. Ama öyle miydi bakalım? Yüzde yüz böyle miydi? Ne diyebilirdim! Onunla bir olduğuma inanmıştım... Onun görkemi ile dolu bilmiştim kendimi; ama hemen arkasından beni bıraktığını, yalnız kaldığımı, beni hiç aramadığını sanmıştım. Hemen daima bırakıyordu beni, sınırsız bir boşlukla dolu olarak sadece. Onu istiyordum, ama oralı değildi o; haykırıyordum ona, ama hiç cevap vermiyordu. Soruyordum: Kimsin sen? Söylemiyordu kim olduğunu. Her şeyden çok sevdiğim sen! Ama bana cevap vermiyordu. Hiç, hiç bir şey söylemiyordu.

Ta yeniden bana gelinceye, beni vahşi bir alev fırtınası gibi sarıncaya, kendimden geçirip mutlu kılıncaya değin. O zamanlar mutluydum artık -dünyadaki bütün insanlardan daha mutlu- her şey yerinde ve kusursuzdu, bir sürecik olsun. Başka hiç kimsenin daha önce ben gibi duymamış olduğu bir boşluk içinde yaşıyordum, tanrının uçsuz bucaksız kıvancını paylaşan bir malı olarak.

Benim için böyleydi. Benim tanrı sevgim buydu ve onun kim olduğunu bile bilmiyordum.

Bu durum güven, düzen, kesinlik vermiyordu bana. Onun kucağındayken huzurlu da değildim hiç. Ateş ve coşku idi duyduğum sade, huzur ve sükûn değil. Bunun için dua ediyordum ona, vermiyordu bana huzuru.

Eğer ben tanrının seçtiği olsaydım, böyle olabilir miydi bu?

Her zamanki gibi bu düşünceleri kendimde sakladım. Kiminle paylaşabilirdim onları, kime güvenebilirdim? Bana yardım edebilecek, benim sorularıma cevap verebilecek olan, eskisinden de uzağa gitmişti benden;

bu süre içinde kendimi ona bunca uzak duyduğum hiç olmamıştı. Kendimi onun kollarına atmak istiyordum -yalnız bunun için istiyordum- ama o an korkuyordum da bundan, çünkü ilk kez korkuyordum... bir zamanlar gelin gibi süslenerek onun aşağıdaki kovuğuna.. onunla karşılaşmak üzere kutsalın kutsalı yere götürüleceğim diye korkuyordum. İlk kez geldi bu korku bana.

Daha önümde çok zaman vardı, bayram yakın değildi. Derken olağanüstü bir tanrı sözü günü kararlaştırıldı, hacılar beklendiği zaman yapılırdı bu arada bir. O sabah geldi; Casthalia'nın pınarında yıkandım ve gelinlik giysimi kuşandım. Kutsal yoldan yürüdüm, tapınağı geçtim ve her zamanki gibi karanlık merdivenden aşağı indim. Aşağıda her şey eskisi gibiydi, ve ben güçlükle nefes alıyordum: defne yanığı kokusu, ekşi pis keçi kokusu, üç ayaklı sıranın altındaki yarıktan gelen boğucu dumanlar... bütün bunlar uyuşturup, coşturup, onun kollarına atacaktı beni. Ağzımda onun kutsal ağacının yapraklarının tadı, içim ona kavuşma isteğinin ateşi ile dolu, gözlerim kapalı oturdum, ve yeniden onunla dolmayı beklemeğe başladım.. onun canlı soluğu, acı kıvancı ve mutluluğu ile.. gelsin de beni silsin, bütün isteğimi ve kuşkumu, ve beni tamamlayacak ne varsa getirsin diye.

Ama gelmedi. Gelmedi. Dumanları derin derin çektim içime, etkilerini duymaya başladım, tıkanacak, bayılacak duruma geldiğimi anladım. Ama başkaca bir etkileri olmadı üzerimde. Tanrının esini yoktu görünürde, onun varlığını duymuyordum.

Keçiyi getirdiler, tanrının kutsal hayvanını; başına su döktüler, tam o anda, ancak ondan sonra tanrının soluğu geliyor üzerime sandım. Ama hayvan garip bir biçimde başını önüne eğdi, ağlar gibi bağırmaya başladı, sonra da çekti kendini geriye, karanlığa. Rahip,

inadetmenin boşuna olduğunu düşünerek vazgeçti.

Titriyen kuru dudaklarım bir türlü gelmeyen çığlıklar için aralanmış, dalgın bakışlarla oturdum kaldım. Bomboştu içim, benzeri durumlara düştüğüm olmuştu ama böylesi hiç gelmemişti başıma. Çevrem de boşalmıştı, sanki hiç bir şey yoktu orda, elimi önüme uzatınca, sanki tam bir boşluğa, sınırsız bir yokluğa uzatmış gibi oldum. Yalnızca duman sarmıştı beni, ölüm ülkesinden gelen buz gibi soğuk duman.

Üç ayaklı iskemleden inmeme yardım ettiler, ve beni bırakıp gittiklerinde sersemlemiştim, düşecek gibi oldum. Ne durumda bulunduğumu sadece tapınağın uşağı olan o ufak tefek adam farketti; koştu ve tuttu beni. Boş boşuna gelen baş dönmesini, sersemliği yeninceye değin kapının kenarına tutunup kaldım.

Kutsalın kutsalı yeri ilk gösteren rahip çok kızgındı bana, ayrıca hacıların salonunda bekleşenlere işleri sona ermeden yol verdiği için de kızgındı. Bunlar gerçi günlük dertleri, sıkıntıları için tanrı sözcüsüne danışmağa gelen basit köylülerdi. Ama başarısızlığa düştüğüm, tanrının soluğunu alamadığım için gene de sıkkındı rahip tapınak hesabına. Kötü bir söz söylemedi ama can sıkıntısı belli oluyordu. Tanrıya inanmıyordu ya, gene de, eskisi gibi tanrı ile dolmadığıma kızıyordu.

Ama başıma gelenin bana verdiği umutsuzlukla, içine düştüğüm cehennemle ölçüldüğünde, onun kızgınlığı neydi ki? Tanrının beni bıraktığını, büsbütün bıraktığını anlamıştım artık. Şimdi bir tereddüt ve kuşku sorunu değildi bu, kesindi. Bana aldırmamıştı tanrı, benimle çalışmak istememişti. Acaba o güne değin istemiş miydi hiç? Benim kurduğum gibi, seçmiş, çağırmış mıydı beni? Gerçi ben inanmıştım onun beni istediğine. Bakalım doğru muydu beni kendi aracı sözcüsü, rahi-

besi olarak seçtiği?

Rahipler beni istemişlerdi, evet. Tanrı görevlisi olarak zavallı, budala bir kadın istemişlerdi. Ama tanrının kendisi hiç de istememişti bunu. Rahipler zorlayınca almıştı yanına, sonra da fırlatıp atmıştı gene. Rahiplerin, tanrı bunu kabul eder, onu kutsal soluğu ile doldurur, kız onu sevdikçe o da onu sever inancı ile getirdikleri köylü kızına nefretini göstermişti. Bozulup bir yana atılmak... İşte bunun için seçilmiştim ben.

Beni mi istemişti? Hiç bir zaman beni çağırmamıştı; bunu nasıl düşünebilirdim? Asıl bendim onu isteyen, bütün yalnızlığım, bırakılmışlığım içinde.

Kederler içinde, bu acı, umutsuz düşüncelerle işkence ettim kendime. Tapınağın ufak tefek uşağı olmasaydı tümden yıkılıp gitmiştim. Teselli etti, anladı beni; benden daha akıllıca karşıladı bu olayı. Zaman zaman olur böyle şeyler, dedi; tanrı sözü kovuğunda nice nice görmüşlüğü vardı. Bütün pythia'ların başına gelmişti, hem de sık sık, er geç bana da olacaktı. Bu demek değildi ki, tanrı kendisi için seçtiğini bırakıyor, hiç değildi. Bu gibi olaylarda rahip hep sinirlenirdi, her şeyden önce tanrı sözünün şerefiyle ilgili bir konuydu bu, ondan; ayrıca rahip olayın kendi nöbetine rastlamasına da sıkılmış olabilirdi belki. Ama tanrı darılmamıştı, hiç de darılmamıştı; nedeni yoktu bunun. Olayın nedenini kimse söyliyemezdi, kimse anlıyamazdı. Tanrı sözü kovuğunun gizi idi bu ve asla açıklanamazdı.

O gün işlerin her zamanki gibi gitmediğini o da sezinlemişti... Hiç de olması gerektiği gibi değildi her şey. Niçin, söyliyemiyordu, ama bu gibi şeyleri çok görmüştü ve sezinliyebilirdi. Daha ben gelmeden önce, kutsalın kutsalı yere indiğinde, bakar bakmaz çakmıştı bunu. Eskiden olduğu gibi, kokusunu almıştı.

Sonra da ufak kurşuni, sarı yılanlar görünmemişlerdi, yarıklarından dışarı çıkmamışlardı. E bu da kötü bir belirtiydi, çok kötü bir belirti. Üstelik de, bakımı ona verilmiş olan, tanrı sözü günleri arasında göz altında bulundurduğu keçi, tanrının kutsal hayvanı, o sabah ahırından çıkıp tanrı sözünü yerine getirirken çok acaip davranmıştı; melemiş, direnmişti, gitmek istemiyormuş gibi. İşte bundan, buna benzer şeylerden anlamıştı ki, işler yolunda değil, tanrı sözü olmaz bugün.

Ama benim suçum değildi bu; hiç değildi. Hiç de kabahatli değildim ben. Ben çok iyi bir pythia idim, tanrının beni çok sevmiş olması gerekirdi. Tanrının benim ağzımdan konuşmak istediği çok açıktı: Çünkü çok çabuk gelmişti tanrı bana ve ben kolayca uygun alıcı durumuna geçivermiştim. Kendimden geçtiğimde, tanrının beni doldurduğu yüzümden okunuyordu. Tanrı konuştuğu sürece orda bulunan herkes bunu hemen fark ederdi.

Böyle konuşarak sakinleştirdi beni yavaş yavaş ve aklımı başıma getirdi. Sözleri, içtenliği, iyilik çizgileriyle buruşmuş yüzü, üzerimde yumuşatıcı, sakinleştirici bir etki yaptı. Bundan sonraki bayramda işlerin yolunda, her zamanki gibi yolunda gideceğini düşünürsem daha da sakinleşecektim.

Zamanla anladım, korkudan, tanrı ile karşılaşacak mıyım karşılaşmıyacak mıyım diye duyduğum kuşkudan, kuruntudan olmuştu bu. Yanlışlık burada olmalıydı. İçinde kuşku, kuruntu olanı tanrı zor alırdı kollarına.

Ama nasıl korkusuz, kuşkusuz olabilirdi insan? Korku, kuşku duymadan nasıl yaklaşabilirdi tanrıya?

Bunu açmadım dostuma. Ona hiç açılmamıştım gerçekte. Keyfini kaçırır diye düşünmüştüm.

O süre içinde çok dost olduk onunla ve tapınakta bulunduğum sürece de böyle gitti.

İyi uyuşmuştuk, çünkü o da benim gibi aşağı görülüyordu. Ama beni ezen bu düşüncenin onda izi bile yoktu, çünkü farkında değildi. Peki, ben neden sıkılıyordum bu yüzden? Tapınakta ondan daha ufak durumda kimse yoktu, ama o bundan memnundu; onun olduğundan daha memnun kimse bulunamazdı. Tapınağın içini, dışarıdaki merdivenleri siler süpürür, yıkar ve ziyaretçilerin bıraktığı çerçöpü süpürgesiyle dışarı atardı. Tanrının kutsal korusundaki defne ağaçlarına bakardı; tapınağın girişindeki kapları kutsal su ile doldururdu; küçük tapınak yılanlarını kuş yumurtaları ile, farelerle beslerdi; içerde, tanrının sunağında yanan ölümsüz ateşe odun taşır ve onun hiç sönmemesini sağlardı; gerçi bu iş onun sorumluluğunda değildi, ama gene de o gözetirdi bunu. Kutsalın kutsalı yerdeki bütün düzeni de o sağlardı ve anlattığım gibi, tanrının konuşacağı günlerde gerekli işleri görür, yardımcı olurdu. Her çeşit işe koşulurdu. Çok az teşekkür alırdı. Rahipler aşağı görürlerdi onu ve sık sık paylarlardı, daha yaşlı büyükler başkaydı, hiç yüzüne bakmazlardı. Kime öyle davranılsa kendini orda gereksiz görür, ama o titizce yapıyordu işini gerçekten ve inanırım ki tanrı ondan memnundu. Herkesten çok sever, sayardı tapınağı; gözünün bebeği idi tapınak. Törensel bir biçimde olmasa da, adını sık sık anmasa da, tanrıyı da severdi; önemini çok iyi bildiği temizlik işlerini, mesleğini, görevini sevdiği gibi severdi. Tanrının evine bakar, onun şu ya da bu işi ile uğraşırdı boyuna. Tanrı ile bir çok ilintisi vardı, ama aralarında hiç bir mesele, güçlük çıkmamıştı; karşılıklı bir güven ve dostluk içindeydiler. Onları birbirlerinden ayıran büyük bir açıklık yoktu, gerçi aşağı durumdaydı ama hiç de kuruntu etmiyor, kuşkulara düşmüyordu bu yüzden, kendisini tanrıya yakın buluyordu... iyi bir arkadaş gibi.

İçten bağlıydı ona, ilişkileri saf ve rahattı.

Onun yaşayışına bakmak, onu çevreleyen sükûneti duymak ve bir az da paylaşmak çok hoş bir şeydi. Sanırım gördüğüm en mutlu insandı o. Tanrının her yaptığında bir hikmet vardır derdi, onunla iyi dosttu.

Gerçi insanların onun hakkındaki düşüncelerine, ona karşı nasıl davrandıklarına aldırış etmemesi şaşılacak şeydir; ama, daha önce de dediğim gibi, o bunda bir yanlışlık görmüyordu. Öyle saftı, insanlar hakkında öylesine kuşkusuz ve bilgisizdi ki, acınırdı; kimi de güleceği tutardı insanın. Dostça, gülümseyerek dolaşırdı oradakilerin arasında, hattâ karşılık olarak ona hiç bir yakınlık göstermeyenlerin bile arasında. Bilincine varmadığı o hergünkü dindarca saygı ve basitliği içinde, adi, bayağı işleri için yaşardı. Öyle dindardı ki, o kadarını aklı almazdı artık.

Aradan bunca zaman geçti de hiç unutmam onu. Ayak tabanlarının hep kömür gibi kapkara olduğu gelir gözümün önüne, çünkü kutsal yere ancak çıplak ayakla girilebilirdi ve o boyuna oradaydı, kir artık çıkmamacasına yapışmıştı ayaklarının altına. Ötede beride acele acele koşuşup dururken kara tabanları çarpardı göze.

Tapınaktakiler içinde sevgi ile anımsadığım tek insan odur; evet, onu düşünmek, bakıyorum da, hâlâ iyi geliyor bana. Öleli çok oldu.

Ondan sonraki bayramda, dediğim gibi, ilk günden başlayarak işler hep yolunda gitti; çünkü onun bana büyük yardımı oldu. Arife akşamı yanıma geldi, yüreklendirici, güvenlik verici sözler söyledi bana; ve sabahleyin zamanı geldiğinde yeniden içine düştüğüm kuruntu ve gerginliği gene o unutturdu bana tümden. Çiğnemem için defne kabını bana uzatırken, yavaşça fısıldadı küçük yılanların yarıktan çıktıklarını ve yüzün-

deki buruşukluklarla memnun memnun gülümsedi; arkadan da yavaş yavaş iteledi beni kendimden geçmeye, coşmaya, onca özlediğim çılgınlık durumuna atlamaya. Sonraları benzeri başarısızlıklar çok az oldu ve ne zaman olduysa ilk seferki gibi korkunç geldi hep bana.

Rahiplerin benden hoşnutluğu git gide artmaya başladı ve yıllar gittikçe, kör dilencinin sana anlattığı gibi, yüzüme karşı da söylemeye başladılar bunu, onların gördükleri en iyi pythia benmişim -hiç de doğru olmayabilirdi ya- ve tanrı benden başkasının ağzı ile konuşmak istemiyordu. Bunun da nedeni: uzun bayram günlerinde benim yükümü hafifletmek için başka bir kadını denemişlerdi de kadın hiç bir başarı gösterememişti ve önceki gibi gene ben taşımak zorunda kalmıştım bu yükü.

Gördüğüm saygıdan ötürü kaldım rahibelikte, hep yapıldığı gibi, bir kaç yıldan sonra ayrılmaya kalkmadım... Ayrılırlarmış, çünkü bu işi sürdürmek gücü kalmazmış çoğunda. Benim gibi ünlü bir pythia'yı yanlarında bulundurmak iyi bir şeydi, istemiyorlardı ayrılmamı. Ben de tapınaktan, oradaki işimden ayrılmak istemiyordum. Tanrının konuştuğu yarık ve onunla bağlantılı şeyler tutsak etmişti beni; orada bana olan şeyler -kendiminkinden başka bir kişiliğe geçiş, yırtıcılık, çılgınlık, bütün bağların üstüne çıkma- artık bırakamayacağım, onlarsız edemeyeceğim şeylerdi. Onsuz yaşayamazdım artık.

Daha çok saygı görüyordum herkesten, çünkü çok ünlü bir pythia olmuştum, çünkü tanrının konuştuğu tapınağa, bundan ötürü de kente yararlı olduğumu herkes biliyordu, ve çünkü tanrının özel olarak beni seçtiğine herkes inanıyordu. Ama bundan ötürü de halk benden korkmaya başlamıştı, ben de görüyordum

onlara bir çeşit korku verdiğimi. Eskisinden de uzak duruyorlardı bana, ve ben topluma tümden kapanmıştım artık.

Tanrı ile nasıl korkutucu bir yakınlık içinde bulunduğumu, onunla dolduğumda yüzümün nasıl dehşet saçtığını herkes biliyordu. Bu durum, tapınaktakilerin tümünden daha yalnız bırakıyordu beni.

Sadece tanrı sözü rahibesiydim ben herkesin gözünde, başka bir şey değil; kendim de öyle mi görüyordum kendimi? Tanrı sözü demektim ben, kendi yaşamım yoktu, onun dışında, ondan bağımsız bir varlığım yoktu. Evet, sadece bir pythia idim ben, sözcüğün herkesce bilinen anlamı ile bir insan değildim.

Artık hep Delphi'de oturuyordum, tapınak hesabına. Anamı babamı, vadideki evimi görmeye pek seyrek gidiyordum. Onlara tümden yabancı olmuştum ve başkaları gibi onların da benden ürktüklerini anlıyordum. Onları yoklamaya gittiğimde, konuşmaya başladık mı, neden söz ettiğimizi bilmiyorduk sanki. Benim tapınaktaki günlerim, işim üstüne hiç bir şey söyliyemiyorduk; söylesem anlamıyorlardı ve bu gibi sözler dinlemekten sıkıntı duyuyorlardı. E onların yaşamı üstüne de konuşacak pek az şey vardı, üçümüz de biliyorduk bunu; hep eskisi gibi yuvarlanıp gidiyorlardı -ucu ucuna eskiden olduğu gibi- içini dışını biliyordum bu yaşamın. Ama biliyor muydum bakalım? Artık biliyor muydum?

Artık onların dünyasına yabancı olmuştum, uzaklaşmıştım ondan. Gerçi onun tıpkı eskisi gibi olduğunu biliyordum ve bu yüzden de yakındı bana, ama gene de bir yabancıydım orda. İnsan gerçekten bıraktı mıydı ona çocukluk dünyası kadar yabancı hiç bir şey olamaz.

Yaşlanmışlardı artık, ikisi de, yüzlerinden okunu-

yordu bu. Davranışları yavaşlamıştı, annem daha da zayıftı. İçeri batmış gözleriyle yeşil bir kuşu andırıyordu. Ve sessiz sessiz oturup dinlenmeyi seviyordu. Birbirimize söyliyecek pek az şeyimiz vardı.

Ben de artık genç değildim. Annem öldüğünde kaç yaşındaydım? Otuzumu bulmuştum derim.

Annemin ölmek üzere olduğu haberi gelmiş tapınağa, ama ordakiler hemen söylemediler bana, çünkü tam o sıra kutsalın kutsalı yere inmekteydim, söyleselerdi görevimi yapamaz, tanrının esinini alamazdım. Önce tapınağa ve tanrıya karşı olan görevimi yerine getirmeliydim. Üstelik o gün de görülmemiş bir hacı kalabalığı vardı; büyük ilkyaz törenlerinin son günüydü ve tanrı sözünden medet umanların işi uzadıkça uzuyordu. Tam ben belirtileri çevremde duymaya başlarken, o ufak tefek tapınak uşağı haberi fısıldadı, ama ben coşku, kendinden geçme durumu içindeydim, önce kavrayamadım ne dediğini; uzak hattâ bir az da yersiz göründü söyledikleri bana. Sonra yavaş yavaş vardım ve fırlayıp heyecanla koştum eve.

Kulübeye vardığımda şaşkındım hâlâ ve evde soluksuz kaldım, o sonsuz bir sessizliğin kanat gerdiği evde. Her zaman sakindi orası gerçi, ama şimdi eskisinden daha büyük bir sessizliğe gömülmüştü. Anlatılmaz bir sükûnu bozduğumu hissettim.

Üstümde hâlâ gelinliğim vardı... tapınakta tanrının gelini olarak giydiğim o tek giysi. Ve baktım ki babam şaşkın şaşkın giysime bakıyor... ama hiç bir şey demedi.

Annem yüzü bembeyaz, gözleri kapalı yatıyordu. Yanına oturup da hıçkırmaya başlayınca gözlerini açtı ve hiç unutamayacağım bir bakışla baktı bana. Bu bakışlar öylesine uzaklardan geliyordu ki, bana nasıl eriştiğini bilmiyorum.. bunca yabancı ve uzak bir şe-

yin. Kimdi bu yanına gelip oturan kadın, böylesine acaip kılıklı -her ne için giyindiyse- ne olduğunu çıkaramadığı bu kılıktaki kadın?

Sonra sonra tanıdı anlaşılan; kim olduğumu gördü ve benim geldiğimi anladı. Babamı yollayan oydu, sonradan öğrendim bunu, ölmeden önce görmek istemişti beni. Ama neydi bu üstümdekiler? Ne acaip kılıktı bu?

Yavaşça uzattı elini, parmaklarını üstümdeki gelinliğe değdirdi, kumaşına dokundu, ne olduğunu anlamadan. Oyun kılığına girdim sanmış olmalı... Öyleydim de. Gerçekten gelin olmuş, kocasına çocuklar doğurmuş, kocasını ve çocuklarını sevmiş bir kadındı o, başka nasıl düşünecekti. Benim güzel gelinlik kumaşımı anlamadan elliyordu. Sonra yorgun, acılı bakışlarla dolu gözlerini kapadı ve eli düştü, zayıf, boş.

Yanında oturduğum yerden kalktım, babam geldi oraya. Eli babamın avuçları içinde, uçtu gitti kadın yavaşça.

O kederli anımda, hâlâ önceki coşku ve ateşle yanıyordum, annem ölürken.

İri kaba eliyle babam, taptaze olduğu zamanlarda okşadığı bu yüzü bir kaç kez okşadı hafifce ve kim bilir benim hiç bilmediğim ve asla duymayacağım neler düşündü... insanoğlu ile ilgili neler!

Babam fark etmeden gittim, üstümdeki gelinliği çıkardım, orada bir yerde bulduğum çocukluğumdan kalma eski bir fistan geçirdim sırtıma.

Döndüğümde babam hâlâ orda oturmuş bakıyordu, beni gene fark etmedi. Ölmesinden önce de, şimdi de sevdiği, annemin yıpranmış yüzünden başka bir şey görmüyordu gözleri... oldum olası ruhu gibi sade ve temiz olan bu yüzden başka. Ruh şimdi uçup gitmişti, ama bu yüz hâlâ o ruhun anısı ile doluydu.

Ben de eğilip baktım annemin yüzüne, nasıl güzeldi, nasıl değişmişti. Ama bu yüzdeki sonsuz huzuru görünce ağlamağa başladım.

Eskiden birbirine çok benzeyen biz ikimizdik.

Babam onun ellerini göğsünde kavuşturdu, bunca yıl bir yığın işin yorgunluğunu taşımış olan bu eller beyaz ve inceydiler, nerdeyse saydam. Bu dünyaya ait olan her şey silinip gittiği için sanki, ak pak olmuşlardı.

Sonra birbirimize yardım ederek yıkadık cenazeyi, yağla meshettik. Ve babamın önceden hazırladığı, geleneklere uyarak kekik ve zeytin dallarından bir yatak üzerine koyduğu tabutuna taşıdık, yaşamını geri vermek için. Gerçi ben de yardım ettim, ama asıl babam sert parmakları ile mersin ağacından bir çelenk ördü ve baş ucuna koydu, çünkü şimdi o, tanrının mahremi ve ortağı idi. Her şey usûlüne uygun olsun diye titizlik gösteriyordu babam, öyle de oldu. Son olarak, çökük göğsünün üstüne birkaç başak koydu ve huzur içinde yatsın diyerek yüzünü bir bezle örttü.

Ertesi gün de, her zaman armağanlar bıraktığı kerpiç sunaktan pek uzakta olmayan, evimizin bir az ötesindeki koruda bir mezar kazdı. Birlikte götürdük tabutu, zayıf bir kadın olmadığı için bana ağır gelmişti tabut, ve toprağa gömdük.

Toprağın, mezarın içine yerleştirilmiş taze yapraklardan kurulu yatağına yattı. Huzur içindeki yüzüne son olarak baktık; üstüne toprak attı babam ve en sonunda da, gelenek uyarınca, tohumlar serpti toprağına. Çünkü annem ölüme değil, yaşama karışmıştı.

Bir süre babamla kaldım, kendini toplamasına yardım için. Bunu yapabildim, çünkü büyük törenler bitmişti. Evin bakımı bir kadını gerektiriyordu ve babam buna alışmıştı. Bir sürecik de olsa, orda kaldığım için özlemini çektiğim o huzur ve sessizlik havası içinde

dolaştığım için çok memnundum. Çünkü olup bitenler sarsmıştı beni -annemin gelinlik giysime dokunması ve beni zor belâ tanıması- sarsmıştı, çünkü artık onun gibi olmadığım için beni bağışlamasını dilemeğe geç kalmıştım, çünkü sessizce ölümü ve kucağımdan bomboş düşen eli allak bullak etmişti beni. Bütün bu şeylerden sarsılmış durumdaydım.

Bir insanın yüzündeki huzurdan ötürü utanma duygusuna kapılmak garip görülebilir, ama ben bu duyguyu duydum işte. Bende olmadığı için, buna yetenekli olmadığım için kendimi ayıplıyordum. Bütün ruhumu, yaşamımı, şimdiki varlığımı ayıplıyordum. Neden onun gibi değildim? Neden benim yaşamım onunki gibi değildi? Niçin bütün yaşam, bütün dünya ona benzemiyordu? Niçin her şey çocukluğumdaki gibi değildi? Annemle birlikte vadideki kutsal kaynağa... pırıl pırıl suyunun çevresi hep yeşil olan, tanrının görünmez parmağı ile kum tanelerini hafifçe döndürdüğü o kutsal kaynağa gittiğimiz günlerdeki gibi değildi? Neden eskisi gibi orda burda dolaşmıyorduk artık? Onunla ilgili anlatmak istediğim onca çok şey vardı ki...

Beni bekleyerek yatmıştı oracığa, ama ben gelmemiştim... Geldiğimde çok geçti. Büyük törenlerde, annemi düşünemeyecek, koşup buraya gelemeyecek ve onun hasta olduğunu.. ölmek üzere olduğunu kendi kendime bulamayacak kadar doluydum. Onun anlıyamadığı, kimsenin de ona anlatamayacağı işler başımdan aşkındı. Onun kavrayışı dışında olan, ama beni tutsak etmiş, onlarsız yaşayamayacağım işler.

Onlarsız yaşayamamak mı? Ama annemin dünyası... onsuz yaşayabilir mi idim? Yaşayabilir miydim gerçekten?

Ayrılamadığım, kendimi koparıp alamadığım büyük tören, o çılgınlık, o kendinden geçme, o kendini

yiyip bitirme... bir insanın yüzündeki huzurla, o huzura sahip olmakla ölçülecek şeyler miydi?

Ne edinmiştim ben? Ve ne yitirmiştim? Onun dünyasına, annemi bırakmakla yitirdiğim o dünyaya karşı, benim dünyam neydi ki?

Elini elimde tutarak, yanı başında sessiz sessiz oturmak isterdim onun. Bulunmam gereken yer burasıydı.

Anlıyordum, asıl kutsal tören buradaydı, annem ölürken.

Evet, bir süre burada, bu huzur ve güven içinde kalmak istediğimi anlıyordum. Annemin dünyasında. Bir sürecik hiç olmazsa.

Ocağın yanında, annemin hep oturduğu yerde sık sık oturdum ve baktım ki bu eski evin kokusunu severek kokluyorum. Garip bir şeydi bu, çünkü daha önceleri onları görmeye geldiğim zamanlarda hiç de sevmemiştim bu kokuyu. Hiç hoş gelmemişti bana, belki de çok iyi bildiğim için. Ve bu evin sessizliği, güven havası sıkmıştı beni. Şimdiyse dalıyordum onun içine, duyuyordum beni kavrayıp sardığını. Şimdi çok tatlı geliyordu bu bana.

Böylece çocukluğumun evini bir kez daha yaşamış oldum. Tarlaları, toprağı, yaşlı zeytin ağacını, şimdi annemin yattığı, kerpiç sunağın bulunduğu koruyu ve vadideki kaynağa inen rüzgârlı patikayı. Bütün bu dost şeyleri şimdi gene gözüm gibi seviyordum; bağlılıkla kucaklıyorlardı beni, onlardan ayrılamayacağım gibi geliyordu bana. Ama gene de onların varlığı gerçek gibi değildi, ve kimi zaman da daha başka düşüncelerle karma karışık oluyordum; ama her ne ise, eski gerçek yolumda, günlük yaşamımda idim gene.

Babam tarladaki işiyle uğraşıyor, ben de elimden geldiğince eve bakıyordum. Evle ilgimi yitirmiştim,

unutmuştum onu, ama kısa bir süre içinde havasına girdim yeniden. Birlikte tatlı günler geçirdik.

Gariptir, annemden hiç söz açmıyorduk, ama ikimiz de arasız onu düşünüyorduk. Babam bir taş dikti annemin mezarına ve sık sık kurbanlar sundu. Basit şeylerdi bunlar, annemle babam gibi. Orda dururken ve sonra eve, yanıma geldiği zaman bakardım da, gözleri hep dalgındı, hâlâ uzaklardaymış gibi. Bu ağır, iri yarı adamda böylesine yumuşak, kederli bakışlar görmek gerçekten de çok tuhaftı. Anlamı benzemiyorsa da, bu bakışlar bir çocuğunki gibi temizdi. Git gide sessizleşti adamcağız, ama içine kapalılığı iyilikle doluydu.

O süre içindeki, son kez birlikte olduğumuz o süre içindeki babamı çok iyi anımsıyorum. Akşamları ağır ağır girerdi kapıdan içeri, yemekten sonra iri yaşlı ellerini masaya bırakırdı dinlenmek için, tembelliğe alışık olmayan ellerini, yorgun ve sert. Buna bakarak, çocukluğumda ellerimi içlerine bıraktığım bu ellerin ne denli rahatlık ve güven verici olduğunu güçlükle anımsardım. Ama artık değişmişti bu eller, yaşlanmış ve buruşmuşlardı.

Her sabah, eskiden yaptığı gibi, o tek ağaca, taptığı ağaca giderdi; günlük işine ondan sonra başlardı. Daha güneş doğmadan, sabah aydınlığında yapardı bu işi; çünkü gökyüzü çok daha önce aydınlandığı halde, yüksek dağlar arasından güneş neden sonra doğardı.

Ondan az sonra da ben, vadideki kaynağın yolunu tutardım, kutsal kaynağın. Orda durmak ve kaynağın dibine bakmak öyle sükûn ve huzur vericiydi ki, bütün ruhumu bağlardı kendine, ve sakin, güçlenmiş, kendimce mutlu dönerdim eve.

Böylece geçti günlerimiz. İlkyaz geldi, çevremizdeki bağ bahçe donandı, koca vadi de öyle.

Bir gün patikadan aşağı inerken baktım, bir adam

kaynağa eğilmiş, avucu ile su içiyor. Aramızda daha epey vardı ama sol eliyle içtiği gözümden kaçmadı. Arkası bana dönüktü, gene de bilmediğim biri bu dedim kendi kendime, durdum, bekliyeyim bir az diye düşünerek. Ama o duydu beni ve baktı. Benden en az on yaş küçük, genç bir adamdı; yüzü körpe ve temizdi, güneşten yanmıştı. Daha yakından bakınca bu yüzde tanıdık bir şeyler buldum. O da beni tanımış gibiydi. Doğruldu, yanına gidince anladım ki o da benim gibi bu vadiden. Yıllar önce, çocukluğundan görmüşlüğüm var onu. Şimdi yirmi beş, otuz yaşlarında bir adam olmuştu, çok uzun boylu değildi, ama güçlü kuvvetliydi ve sağlık yanıyordu yüzünde. Fakat bir kolu yoktu.

Göreli çok yıl geçmişti aradan ama o da beni tanıdı. Evlerimiz pek uzak değildi birbirinden. Onun anası babası da, bizimkiler gibi, tapınaktan küçük bir toprak parçası kiralamışlardı. Yoksul kimselerdi, bizden de yoksul. Çünkü bir çok çocukları vardı.

Konuştuk karşılıklı. Dışarda askerlik etmiş yıllarca, evleri çok kalabalık olduğu için daha çocukluktan çıkar çıkmaz askere başvurmuş. Sonra savaşta bir kolunu vermiş, bu yüzden dönmüş geriye. Savaşta işe yaramam artık ben, dedi gülerek, ne çıkar. Savaşı sevmemişti, ama bir erkeğin bir şeyler yapması da gerekliydi. En iyi iş toprağı sürmekti, insanın toprağı varsa. Ama bunun için de iki kol gerekliydi adama.

Sonra beni sordu, ben de annemin öldüğünü, şimdi evde babama baktığımı anlattım.

«Evlenmedin mi?» diye sordu.

«Hayır,» dedim, bir az duraklayarak.

Sonra da kaynağa geldi söz. Çok kutsal olduğu için, annemden de öğrendiğim için her sabah bu kaynağa geldiğimi söyledim. Evet, biliyorum, dedi, suyu da tatlıdır. Castalia suyu bile bunun gibi güzel değildi,

o kadar insan gidiyordu da, hiç biri şöyle yakınına değin gelemiyordu o suyun. Uzakta olduğu yıllar hep özlemişti bu suyu. Dün akşam gelmişti daha ve sabah olur olmaz ilk işi bu sudan tatmak olmuştu.

Ve diz çöktü, doymamışcasına bir daha içti.

«Sen içmez misin?» dedi.

Bir az durakladım ve sonra diz çöktüm onun yanına, ikimiz de içtik temiz, soğuk sudan, avuçlarımızla. Bunda olağanüstü bir yan yoktu, ama gene de bana, birlikte oynadığımız tuhaf bir oyun gibi geldi bu. Yüzlerimiz yan yana yansıdı suda, az sonra hemen düzleşiveren suda. Suyun dibinde bir uçta, kum tanelerinin döne döne nasıl kıvrıldıklarını gördü mü görmedi mi, bilmiyorum. Görmedi belki de, ama dedi ki, «Dünyanın hiç bir yerinde böylesi yavuz su bulunmaz. Gerçekten de kutsal bir kaynak olmalı.»

Kalktık ve ayrıldık. Köyü dolaşacağım, dedi, bakayım unutmamış mıyım! Ve güneş yanığı yüzünde bir gülümseme, döndü gitti vadiden aşağı.

Ben de patikadan eve yollandım, ağır ağır, başımı çevirmeden. Gerçi bir kaç kez merak ettim, hangi yoldan gittiğini.

Benim bir pythia olduğumu bilmiyor muydu? Belki de bilmiyordu, ha?

Ertesi sabah, gene gittim oraya, her zamanki gibi. Ama her zamankinden gecikmişti belki bir az. Geldi sonunda, baktım ki sevinmişim gelmesinden. Ne tuhaf böyle bir şey duymak.

Gene konuştuk. Vadinin ta aşağı'sındaki nehre kadar gitmiş dün, hoşlanmış orayı gene görmekten. Benim hiç gitmediğimi duyunca şaştı kaldı; öyle uzak değildi, asıl yol bilinirse yokuş da korkunç sayılmazdı. Sanki çok olağan bir şeymiş gibi, bir gün gidelim birlikte, dedi.

Eğilip sudan içince yan yana oturduk, yabancı illerdeki askerliğini anlatmaya başladı. Yuvaya dönmek güzel dedi, ama Delphi'ye boş veriyordu. Dolandırıcıların, hırsızların kenti idi Delphi, bütün karıları satılıktı.

«Ama şahane bir tapınağı var,» dedim.

«Evet, öyle,» diye cevap verdi. Ama işte o kadar. Benim pythia olduğumu biliyor mu, bilmiyor mu, çıkaramadım. Bilmiş, bilmemiş, ne olacak... Neden merak ediyorum?

Şimdi bilmiyorsa, öğrenecek elbet.

Sanki uzun zamandır birbirimizi tanıyormuşuz, eski arkadaşmışız gibi lâf attık karşılıklı. Ama arada bir, ne söyliyeceğimizi ya da nelerden söz açtığımızı bilmeden birbirimize bakıyorduk.

Ayrılıp da ben evin yolunu tuttuğumda güneş dağların üstünden gözükmüştü.

Üçüncü sabah -pek bilerek de olmasa, saydığımı unutmuyorum- üçüncü sabah, babam çalışmaya gider gitmez hazırlandım ve hazırlanırken kalbimin nasıl çarptığını duyup şaştım bu işe, unutmam. Patikaya gelince baktım, orda, her zamanki yerde oturmuş olduğunu hemen gördüm... Az sonra bütün vadiyi pırıl pırıl doldurup çiçeklenecek olan gerçek ışıktan önceki bu alaca sabah aydınlığında yürürken çok mutlu olduğumu birden duyuverdim. Daha epey ötedeyken anladı benim geldiğimi, döndü, gülerek durdu. Yanına gidip de sudan içince diz çöktü yanıma, daha önce de içmişti ama gene içti, kıllı geniş güneş yanığı eliyle. Su içmesi bitince, öyle diz üstü kaldık bir birimize bakarak, ve o an bir tek söz söylemeden elini başıma attı, çekti kendine ve öptü beni. Kaynak suyunun soğuğundan buz gibi olmuştu dudaklarımız, ama git gide ısınıyordu ve sonunda yanar gibi kızıştılar. Kalın soğuk elini ensemde duyuyor, soluyuşumu, içimde kalbimin vuruşunu işiti-

yordum. Dudaklarını dudaklarımdan çekince, ta uzaktan gelirmiş gibi, rahat sesini duydum. «Gözlerini neden kapıyorsun?» diye soruyordu.

Öyle yaptığımı bilmiyordum oysa. Açtım gözlerimi, güneş yanığı yüzü yüzümde, gülerken gördüm onu... Gördüğüm bu yüz yaklaştı yaklaştı, artık göremiyeceğim kadar, sadece dudaklarını, onunkilerden ayrılmış ve onunkileri bekliyen dudaklarımda sert sert duyuncaya kadar yaklaştı.

Ondan sonra konuşmadık, sadece birbirimizin elini tutup oturduk. İlk kez tutuyordum elini elimde... şimdi bile avucumda duyduğum sevgili elini.

Kalkıp da yan yana durduğumuz zaman ikimiz de güçlükle nefes alıyorduk.

«Nehre gidecek miyiz?» dedi ciddi. «Hiç görmemişin orayı.»

Elini sıkarak yüzüne baktım. Çünkü benden bunu istemesi ve bizim birlikte oraya gitmemiz bana hiç de garip görünmüyordu artık .

Yokuştan aşağı koşarak indik, bayır dikleşince, benim kolay ineceğim bir yer buldu, ama bu yol deminki kadar rahat değildi ve üstelik de yeniydi benim için. Ama çok kötü yerlerde yardım etti bana, beyaz çam fıstığı köklerinin sarmaştığı kayalık bayırlarda, basacağım yeri buluncaya değin sarıldı, tuttu beni. Toprak git gide yabanileşiyor, sarplaşıyordu ve aşağıdan büyüye büyüye gökgürültüsü gibi yükselen uğultusu geliyordu nehrin. Vadinin, gittikçe bir yarık gibi daralan ve kapanan, gün ışığının ancak ay aydınlığı kadar görünüp yittiği daracık dibi, selin sersemletici gürültüsü ile doluydu. Çamlar nehri saklıyordu bizden, ama nerdeyse görecektik onu. Sonunda çabalamaktan kan ter içinde ve soluk soluğa eriştiğimiz zaman oraya, unuttuk görmek için geldiğimiz bu nehri tümden -hiç bak-

madık bile ona- yalnızca birbirimizi gördük, başka hiç bir şeyi değil ve gerçekte orada, kimselerin bizi göremeyeceği o karanlıkta, her şeyin gizli olduğu o yerde birbirimizin kollarına atıldık. Ve toprağa bıraktık kendimizi, gözlerim kapalı, duydum giysilerimi yırtıp açtığını ve içime geldiğini.

Sevişmeyi ilk deniyordum... tek kalmamanın, başka birinin içimde olmasının harikalığını. Başkasını sarmanın, başkasınca sarılmanın ve ne olduğunu hiç bilmeksizin vücudumda hep özlediğim o yabansı doyumun, o derin duygunun harikalığı.

Yanı başımda nehrin gürlediğini duyuyordum o sıra, üstünde yattığım çam iğnelerinden yatağın nefis kokusunu, sayısız yıllar, sayısız yazlardır benim için hazırlanan o güzel ağaçların kokusunu kokluyordum. Bu çam iğneleri kokusuna ve benim içinmiş gibi aşkla kükreyen bu sersemletici sese hep alışık olmalıydım.

Gözlerimi açmak istemiyordum, bunun gereği de yoktu benim için.. biliyordum sevgilimin benimle olduğunu, onunla gevşemiş mutlu bedenimin dinlendiğini, onca güçlü ve dinlenmek için onca rahat ve tatlı olan kollarında. Ve onun elini duydum, yanağımı okşayan sol elini; çok garip bir duyguydu bu, ama sevdim o duyguyu, beni hiç bir el okşamamıştı daha önce, ve bu elden, onun elinden başkası da okşamayacaktı hiç.

Buydu insanın mutluluğu, insan olmak buydu. Bir insanın olabileceği kadar mutluydum. Tam onlardan biri gibiydim.

Sonunda, biribirimizle dolup taştıktan sonra gene tırmandık yukarı, gün ışığına; şimdi bütün vadiye egemen olan parlak, dopdolu gün ışığına doğru. Hiç bir şey olmamış gibi eski sessizliğinde duran kaynağın yanında ayrıldık birbirimizden ve mutlu, gittim evime.

Evin kapısına gelince, hâlâ ateş gibi yanan elim-

le tuttum kapıyı ve içim mutlulukla dolu, yaslanıp kaldım orada bir azıcık.

Sonra babamın yemeğini hazırlarken, tarladan geldiğinde yesin diye, biz nehri unutmakla yanlış ettik diye düşünmeye başladım, ona bir kez bile bakmadık. Belki darılmıştır bize bu yüzden... yanında eğilip dua etmedik diye, kendimizi sevişmeye bırakmadan önce onunla arınmadık diye. Çünkü yalnız kendimizi düşünmüştük biz. Bizim cezalandırılacağımız suç belki buydu. Tanrısal olmayan nehir yoktu; bu ise güçlü kükremesi ile tanrı olduğunu göstermişti bize, ve belki kızmıştı. Tehdid edici gümbürtüsünü duyabiliyordum, o anki gibi geliyordu bana, ve şimdi yalnız başıma iken bu ses korkutuyordu beni.

Nehirler kolay bağışlamazlar, herkes bilir bunu. Ve tanrı...

Ben ona aittim; onun gelini idim ben.

Evet, doğru. Ama bir insandım da. Bir insan oğluydum, bir kadındım, bütün kadınlar gibi. Anlatılmaz bir kıvançla denemiş, duymuştum bunu. Hiç bir zaman aklımın ucundan geçmemiş olan bir mutluluk ve kıvançla. Benden çalınmıştı onlar... Kimdi çalan?

Beni tanrı seçmişti; tanrının seçkiniydim ben. Ama bir yandan da bu dünyanın yaşamınca seçilmiştim, herkes gibi yaşamak için. Aşk seçmişti beni, beni seven bir adam, bana sahip olmak istiyen, ve benim sahip olmak istediğim adam. Ben onun geliniydim. Tanrının gelini.. ve onun.

Yo, bunu düşünmek istemiyordum. Sadece nasıl mutlu olduğumu düşünmek istiyordum. Yalnız onu. Ondan başka hiç bir şeyi.

Ama şimdi kendimden uzaklaştırmak istediğim bu düşünceleri bana veren tanrının ta kendisiydi. Ve gelecekti o düşüncelerle yeniden bana, ve bende huzur

diye bir şey bırakmayacaktı. Kendim için, sevdiğim için çekmek zorunda kalacağım acıları hiç geçirmiyordum aklımdan... Bizi bekliyen, bizi tehdit eden nedir, düşünemiyordum.

İki dağ arasındaki boğaza, coşkun nehre koştuğumuz zaman ne yaptığımızı bilmiyorduk.

Kendimi işime gücüme vereyim, başka bir şey düşünmeyeyim diyordum. Ama ellerim düşünmeyi gereksemiyorlardı hiç... aklımdan ayrı olarak yapıyorlardı işlerini. Artık okşanmış, sevilmiş olan ellerim...

Onun başını ellerim arasında tutmak ne harikulâde bir şeydi. Sevgilinin başı gibi, onun sıcak -yanan- dudaklarını öpmek gibi, gözlerime dalan gözlerine bakmak gibi güzel ne var dünyada...

Acaba gözlerim neye benziyordu, onun gözleri ta içlerine daldığında? Boğulan birinin gözlerine benzerdi sanırım.

Duyuldu diyelim, olan neydi ki? Bizim, ikimizin başına korkulacak ne gelebilirdi bu yüzden? Ayrıca gizli olup bitmişti her şey, kimse bilmiyordu. Nehir biliyordu yalnız. Ve tanrı. Tanrı biliyordu!

Ve gene de olacaktı. Gene, gene olabilirdi; bedenim haykırıyordu bunu, onun çığlığı bastırılamazdı; ağzım bunu bağırmak özlemi içindeydi dağlara karşı, bütün dağların üstünden... Ne çıkardı bundan?... Hiç bir şeyden korkmuyordum! Aşk korkmaz bir şeyden. Benim tek korkum sevgilimdendi... sevgilim belki...

Biliyor muydu? Benim bir pythia, tanrının gelini ve rahibesi olduğumu biliyor muydu? Duyarsa, o da, o da başkaları gibi...

Hayır, mutluluğumdan başka bir şey düşünmezdim. İçinde bulunduğum mutluluk, şimdiki mutluluğum, bugünkü. Kendimi orada, aşağıda, o dost ağaçların arasında, tatlı kokulu çam dallarından kilim üzerinde,

sevgilimin kolları arasında düşünmeliydim, o güçlü ve huzur verici kollar arasında... Evet, güven vericiydi, güven, onun kolları... Eğer yalnız tanrı isteseydi ona kavuşmamı... Hiç de güvenlik verici olamayan tanrı. Hayır, olamazdı o; bunu anlamak gerekti ve ben anlamıştım. Ama bir ölümlüye, insandan başka bir şey olmayan bir yaratığa, güven duygusu ancak bir lûtuf gibi verilebilirdi; iki sevgili, birbirlerinin kolları arasında bulabilirlerdi onu. Ben de, sonunda, sevgilimin kollarında bulabildim, bunu o kadar çok istiyen ben...

Yalvardım tanrıya, hiç unutmam, aşkta, şimdi beni doldurmuş olan bu dünyalık aşkta mutlu olayım, huzur bulayım diye yalvardım.

Kalbimin ta derinliklerinden yalvardığım bu şeyin, onun bana hiç de bağışlamadığı, akıl dışı bir şey olduğunu bilmiyordum, hiç düşünmemiştim: çünkü beni özgür bırakması, boşamasıydı istediğim.

Mutluluğumuz, duamın akıl almaz ve duyulması imkânsız olduğu gerçeğine kapamıştı gözlerimi. Belki belirsiz korkularla kendimizi bırakarak, körükörüne sürdürdük aşkımızı. Yalnız bendim o zaman acı çeken; sevgilim değil. Onun için değildi bu. Gerçekler dünyasındandı o, gerçek yaşamın adamıydı, bunun dışında korkacak bir şeyi yoktu. Benim düşünmek zorunda olduklarım, onun aklından bile geçmiyordu.

Hayır, ne mutlu bize ki bir şey bilmiyorduk, hiç bir şey.

Seviyorduk birbirimizi, elimizden geldiğince sık arıyorduk birbirimizi, fırsat buldukça. Gizlice.. çünkü böyle olması gerekiyordu.. Ama bu gizlilik ancak arttırıyordu ateşimizi. Nerde olursa sevişiyorduk, ama çoğun açıkta, hayvanlar gibi, bütün doğa gibi. Böyle yapmak zorundaydık, ama istediğim de böylesiydi; durumumuza, aşkımın durumuna uygun olan buydu: evsiz

ve mutlu. Başkaları gibi kapalı kapılar arkasında değil, yağmurda, rüzgârda, güneş altında. Birbirimizi istediğimiz zaman, bir mısır tarlasında mı gizlice kavuşabiliriz, yatıyorduk orada kimseler görmeden, aşkımızla. Vadinin ta yukarılarında dönüp duran kartallar görüyordu bizi. Hiç unutmam, yazdı, biz güneş altında birbirimizin olurken, çiçeklenmiş, dumanı tüten bitkiler sarmıştı çevremizi; hiç unutmam mısır, buğday kokularını ve üstümüzde yaz sıcağı ile titriyen havayı.

Ama aşağıya, nehrin yanına gitmiyecektim artık. Kimi zaman gidelim diye düşünüyordu o, çünkü en saklı yer orasıydı bizim için. Ve benim niçin gitmek istemediğime şaşıyordu. Ama nedenini hiç söylemedim ona.

O çağıltıyla dolmuştum yeterince, aşkımın ayrılmaz parçası haline gelen o yanı başımızdaki tehdit edici gürültü ile. Bu sesi duymaksızın sevişemiyordum artık. Hattâ gün ışığı içinde -mısır tarlasında, mutluluğumuzun tam doruğundayken- yanı başımda, nehrin kükreyen uğultusunu duyuyordum sanki. Ya da içimde belki?

Beni üzen düşünceleri kendime sakladım; o bunları hiç bilmiyordu. Bu düşünceler bana çoğun evde tek başıma çalışırken, her türlü düşünce için vaktin bol olduğu zamanlarda geliyordu. Böyle zamanlarda, acaba gelecek neler saklayabilir döl yatağında diye belirsiz korkular ve karanlık sıkıntılar basıyordu içime. Geleceğin döl yatağı ha? Bir gün, hiç unutmam, bir şey ararken -tümden başka bir şey- gelinliğim geçti elime. Hemen sakladım onu. Bunu yaptıktan sonra, kanatlı düşüncelerle, coşkun dolandım durdum o kimsesiz evi.

Eğer ağırlığı altında ezildiğim bu düşünceleri ona, sevgilime açabilseydim, ne kolaylaşırdı işler. Eğer onunla paylaşabilseydim bunları. Sık sık derdim ki ken-

dime, güveneyim ona -biliyor mu, bilmiyor mu sorayım-, kim olduğumu biliyor mu diye. Ama cesaret edemedim. Gözümün bebeği idi o benim, onu yitirmeğe katlanamazdım. Şimdi benimdi o, ama içimi dökersem elimden kaçırmayacak mıydım? Çok olmuştur böylesi. Kim olduğumu ona söylersem...

Ama öğrenmesi gerekirdi bunu; bilmeden olamazdı. Ancak bunu söyledikten sonra ben...

Sonunda söyledim.

Anlaşıldı ki benim tanrı sözü rahibesi olduğumu daha çocukluğunda biliyormuş, belki delikanlılığında bile, evinden ayrıldığı sıralarda; ama bu iş çok yıl önce olup bitti, başkaları gibi ben de üç beş yıl sonra ayrıldım sanıyormuş. Hâlâ pythia olduğuma, tek pythia olduğuma çok şaştı. Askerden dönüşünden beri benim hakkımda kimseyle bir şey konuşmamış, gizimiz anlaşılmasın diye, işte bu yüzden duymamış. Ben ona, evde babama baktığımı söylemiştim ya, ondan başka bir şey bilmiyormuş. Baktım ki, tanrı sözü rahibesi olmanın neyi gerektirdiğini, ne demek olduğunu hiç bilmiyordu. Delphi'den çok uzun bir süre uzak kalmış, bu gibi şeylerle hiç ilgilenmemişti... Kafamı yormadım bunlarla, dedi. Ama benim hâlâ orada bulunmamdan duyduğu şaşkınlığı gizlemedi... demek böylesine derinden bağlanmıştım tanrıya ha! Dosdoğru söylemedi ama, bu işin onu düşündürdüğünü anladım.

Bu kadarla kaldığını görünce rahat bir nefes aldım. Sevgilimi kaybetmemiştim çünkü. Benim pythia olmama pek önem vermemişti; bu yüzden beni garip görmeyen, benden uzaklaşmayan ilk insan oydu. Gerçi hâlâ pythia olduğumu bilmiyormuş, eskiden öyle olduğumu duymuştu. Beni çok sevdiğini de anlamıştım. Pythia'lığıma pek az önem vermesinden daha iyi belge bulunabilir mi bunun için!

Sevinçli, mutlu olmakta haklı değil miydim? Her şeyi anlattım, beni anladı, huzursuzluğumu anladı. Evet, gerçi huzursuz olduğumdan ona öyle uzun uzun sözler etmemiştim, ama anladı. Ve artık huzursuz değildim işte. Bir sevgilinin yapacağını yapmıştı, anlamıştı her şeyi.

Elini okşadım, benim için öylesine aziz olan o eli ve sonunda da galiba öptüm elini. Her zamanki gibi, öpüşmeler, gülüşmeler arasında ayrıldık.

Sonraki buluşmamızda her şey eskisi gibiydi. Sanıyorum, hiç bir zaman, ta ilk günden beri hiç bir zaman ona böylesine tutku ile sarılmamıştım; aşkım o güne değin hiç böylesine taşkın, böylesine minnetle dolu olmamıştı ve ben bunu ona göstermek, bunu ona vermek, beni, kendimi vermek... bütün bunları, özlemi ile, bağlılığı ile, vücudu ile veren sevdalı bir kadın gibi vermek istiyordum. Ve o bunu aldı, karşılığında kendini verdi bana. Ama belki de bir az şaşırtıcı bir şey vardı benim ateşliliğimde. Hiç unutmam, sanki sakinleştirmek ister gibi çok şefkatle okşadı beni sonradan.

O konuyu hiç açmadık o gün, ikimiz de kaçındık bundan. Sonradan açıldığında da pek az durduk üstünde. Besbelli bu konuya dokunmaktan hoşlanmadığını fark ettim, madem gizimi ona açmıştım ve hiç bir şey bozulmamıştı, ben de istemiyordum.

Evet, her şey eskisi gibiydi, yalnız aşkım daha da kızışıyor, daha da büyük bir anlam kazanıyordu benim için. Bunun ne denli sonsuzca büyük olduğunu, bu aşka nasıl sarıldığımı, onu nasıl kendime bendetmek için kıvrandığımı göstermekten kendimi alamıyordum. Belki de çok açıkça gösteriyordum bütün bunları.

Onun aşkıysa daha ağır, daha sakindi, her şeyi böyleydi gerçekte ve benim onu sevmem de bundandı. Beni sakin, güçlü bir biçimde seviyordu ve elbette hiç

savsaklamıyordu. Ama bana öyle geliyordu ki, tutkumun şiddetinden onun isteği, aşkı artmıyordu. Gerçekten de kimi zaman bundan ötürü benden bir az korktuğunu da anladım... Bu korkuyu, kendi hakkımda ona söylediklerim doğuruyormuş gibi görünüyordu: Kimdim ben, gerçekten de tanrıya ait biri. Benden bir az uzaklaşmış gibiydi nerdeyse; ve ben bunu fark edip kurdukça, o eskisinden daha gerekli oldu benim için. Daha ateşle, daha heyecanla sarılıyordum ona, gitmeye bırakmıyordum hiç! Onu yitirmekten artık korkmadığım halde -hiç korkmuyordum bundan- korkacak bir şeyim varmış, yitirebilirim düşüncesi içindeymiş gibi asılıyordum ona. Korkacak hiç bir şeyim yoktu, ama ben gene öyle davranıyordum; hiç gerekmediği halde yüzümü yağla oğuyor, derimi yumuşatıp olmayan çizgileri gidermeye bakıyordum. Hiç de yaşlı görünmediğim -ondan daha yaşlı görünmediğim- körpe görünüşlü olduğum halde nedense böyle yapıyordum işte. Ve bir sabah kaynağın başında bulamadım onu, umutsuzluktan çılgına döndüm. Onu nasıl hayasızca, kabaca sevdiğimi göstererek, onun için duyduğum doymak bilmez isteği utanmazcasına açığa vurdum; bunu yaparken gözlerim her halde boğulan bir insanın gözlerine benzemiş olmalı; ama aldırmıyordum artık... Bıraktım baksın gözlerimin içine. Gizlemiyordum. Hiç bir şey gizlemek istemiyordum.

Benim tutkum, onu yutmak istiyen vahşi bir uçurum gibiydi. Ve gördüm bu uçurumun onu korkuttuğunu.

Evet, aşkım çok büyüktü. Aşkın fazlası bıktırır sevgiliyi, ama ben bunu bilmiyor, anlamıyordum. Bilmiş olsaydım ne fark ederdi sanki? Sevgisinin azlığını, çokluğunu kim ölçebilir?

Ona, onun dünyasına, içinde yaşadığı gerçeklik ve

güvenlik alemine bunca yabancı olan bu aşkınlık, bu vahşi yangın karşısında irkildi. Oysa işte o güvenlik dünyasıydı benim sevdiğim -aşırı sevdiğim için de yitirdiğim-, öylesine aşırı ki yitirmek zorunluydu. Yo, benim aşkım yabaniydi; oraya uymazdı. Ne yaparsam yapayım, bu dünyadan değildim ben; insanların gerçek dünyasından değildim; onun için bir anlamım yoktu benim.

Dinlenmek için en güvenli, en tatlı yerdi onun kucağı. Ama güven denilen şeyin benim için bir anlamı yoktu. Gittikçe yabancı düşüyordum o kucakta, çünkü çok fazla seviyordum onu.

Ama beni atmadı kendinden. Eskisi gibi iyiydi gene, el ele oturarak gene uzun uzun konuşuyorduk karşılıklı. Ona sıkı sıkı sarılınca, anlıyordu ne denli özlediğimi de geri çekiliyordu, görüyordum bunu, demek ki gerçek bir istek uyandıramıyordum onun içinde; ama gene de yapıyordu istediğimi, benim artık paylaşmadığı ateşime, taşkınlığıma katlanıyordu. Hepsinden daha acı olanı da, bunu gönülsüz yapmasıydı. Onun içinde aşkın, gönüllü sevişmesine yetmeyecek kadar azaldığını bilmek zorunda kalmanın verdiği acı da cabası.

Evet, çok iyi davranıyordu bana, ve beni gönülden okşamasına karşın sevginin nasıl da ölüp gitmiş olduğunu görmek çok garipti.

Kaçınılmaz olay gelip çattığında aramız işte böyleydi: tapınaktan beni çağırdıkları haberi geldiğinde. Tanrı sözü günü gelmişti gene; beni bekleyen bir sıra uzun töreri günleri ve bir yığın hacı kalabalığı.

Son akşamımızda çok umutsuzluk içindeydim ve bunu saklamadım ondan. Nedenini sordu bir kaç kez, ama ben hiç bir şey anlatmadım... anlatacak gücü bulamıyordum kendimde. Göz yaşları içinde ayrıldım ondan, tümden şaşkındım.

Ertesi sabah, gelinliğimi çıkardım ve babama bir sözcük söylemeden yavaş yavaş Delphi yolunu tuttum. Ortalık daha karanlıktı ve ben soğuk yıldızların altında üşüyordum. Tanrıyı sevmiyordum. Sevdiğim başkasıydı. Ama onun da bana aldırdığı yoktu. Tümden yalnızdım.

Aşağıda, kutsalın kutsalı yerde tanrının varlığını duydum... hıyanet ettiğim tanrının varlığını. Soluğu kabaca gelip buldu, uyuşturdu beni; sanki hoyratça yakalamak istiyordu. Mağara onunla doldu, onun ruhu ile ve hava ağırlaştı, boğucu bir duruma geldi. Küçük zehirli yılanlar da göründü, çatal dillerini arkamdan fırlatarak... ve ölüm ülkesine açılan yarığın içinden sayrıklı, ağulu dumanlar geldi burnuma, daha üç ayaklı sıraya oturmadan sersemlemiştim nerdeyse. Hiç böylesine kolayından buyruğuna girip, ortadan silinip, onu tek başına bırakmamıştım o güne değin; kendisini hızla üstüme atmak için beklemekteydi sanki. Boğmak istercesine boğazımdan yakaladı beni -bütün gücüyle sıktı- ve ıslığa benzer korkunç sesler çıkarmak için zorladı orayı. Salt dehşet ve korkunçluktu bu, arasız ve kıvançsız; böylesine şiddetli acıyı hiç bilmemiştim, bana böylesine yabanca, kızgınca davranmamıştı hiç; ama böylesine çılgınca kendinden geçmiş bir alıcı durumuna da getirmemişti hiç beni. Sonra anlattılar da, kendimi oradan oraya atıyormuşum ve çığlıklarım ta yukarda, tapınağın içinde duyuluyormuş. Korkunç bir şeydi. Ama bütün bu şeylerin ortasında beni en çok korkutan, uzaktan, çok uzaktan duyuyormuş gibi olduğum boğuk uğultusu idi nehrin. Doğru muydu bu? Gerçekten duymuş muydum o sesi? Ve tanrı niçin böyle bir korku ile doldursundu?

Sonra bana bakan yaşlı kadının evinde, bu korkunç boşalımdan ötürü dinlenmeye geçtiğimde, tapı-

nağın ufak tefek hizmetçisi gelip yanıma oturdu. Telaşlanmıştı benim için ve nasıl olduğumu görmeye gelmişti. Yüzümü hiç o zamanki kadar korkunç görmediğini söyledi. Rahipler de bu düşüncede imişler ve aralarında konuşmuşlar bunu. Benden çok memnunmuşlar... Tanrının aracı olarak. Ama kendini tanrıya böyle tümden vermesi de onun için gerekli değil belki diye hatırlatmışlar... Tanrı bu kadarını istemiyormuş benden. Yorgun yüzümde hafif bir gülümseme uçmuş olmalı, onun bu meraklı sözlerini gözlerim kapalı dinlerken, ama fark etmemiştir.

Tanrıdan söz ediyordu. Kendi tanrısından. Peki buna niçin gülüyordum ben?

Sonra da kimsenin tanımadığı bir adamdan söz etti, hacıların durduğu salondan koşarak merdivenlere atmış kendini, kutsalın kutsalı yere inmiş ve dehşet saçan gözlerle bana bakmış. Delphi'den biri olamazmış, çünkü buralarda oturanlardan hiç kimse böylesine delice bir işe kalkışamaz, sıkı yasağı çiğneyemezdi. Rahipler fena bozulmuşlar. Hemen tapınaktan atılıp bekçiye teslim edilmiş adam. Ne ceza yediğini kimse bilmiyor, belki de bırakmışlardır gitsin.

Garip bir olay,muhakkak, ama ben zar zor dinliyordum ne dediğini, bir de kulak verdim, sanırım tek kollu bir adamdı, demez mi?

Birden fırladım yerimden, halimde kim bilir ne acaiplik vardı ki, ufak tefek adam şaşkınlıkla baka kaldı yüzüme. Birden böylesine değişmemi anlıyamadı. Ama artık yatıp dinlenmek istemediğimi de görünce, ciddi bir rahatsızlığım yok diye düşünerek rahatladı. Endişelenmesi gereksizdi. Dostça gülümseyerek bıraktı gitti beni.

Karmakarışık düşüncelerle yalnız kaldım. Niçin gelmişti tapınağa? Anlamıyordum. Ne lüzum görmüştü buna? bu bir az da beni.. beni merak ettiğini mi gösteri-

yordu?

Gerçi elverişli durumda değilsem de, içimde hafif bir isteğe benzer bir şey kımıldamağa başladı.

Yavaşça gelinliğimi çıkardım üstümden, her günkü giysimi giydim ve vadiye yollandım.

Bizim evde kimse yoktu, kalmadım orda, tarlalar arasında gelişi güzel dolaşmağa başladım. Ve gördüm onu, babasının işlediği toprakta çalışırken ve yanına gittim. Beni görünce duraladı, her zamanki o çok saf bakışlarında ürkekliğe benzer bir şey çarptı gözüme. Yanına gittiğimde gözlerini benden kaçırmak istiyordu. Öyle sessizce durduk.

Anladım. Görmüştü beni -tanrının olduğum zamanki yüzümü- kimsenin görmeye dayanamayacağı, görenin bir daha unutamayacağı şeyi. Şimdi ben bir pythia idim, tanrının aracı idim onun için; herkes için olduğum gibi onun için de. O da şimdi herkes gibiydi. Her şey bitmişti artık.

Sordum, açıkça söyledi, öyle oldu dedi. Unutamazdı bunu. Anladım ne demek istediğini, hiç bir erkek bu durumda gördüğü bir kadını, kendini tanrıya araç etmiş bir kadını sevemezdi.

Sonra anlattı, o sabah kaynağa gelmiş, beklemiş beni. Göremeyince, bir akşam öncesi çılgınlığımı düşünerek meraklanmış; ve bana bir şey olduğunu düşünmeye başlamış. Bizim eve gitmiş, boşmuş ev, daha da heyecanlanarak babamı aramağa başlamış tarlalarda; ama babam da nerede olduğumu bilmediği için, bu sefer o da şaşırmış evde olmadığımı duyunca. Sanki sözünü etmek istemediği bir şeymiş gibi, duraklayarak ve gönülsüzce, belki Delphi'dedir, tapınakta, demiş. Bunu duyunca koşmuş Delphi'ye sevgilim, ve daha girişte duymuş vahşi çığlıklarımı, dövülüyormuşcasına haykırışımı; atılmış tapınağa, hacıların bulunduğu

salona, çığlıkların geldiği yere doğru ve aşağı merdivenlere... Sustu burada.

Elini tuttum.

«Benim için çok mu üzülüyorsun?»

«Evet.»

«Bundan sonra hiç üzülmeyeceksin artık, hiç. Seni nasıl sevdiğimi göstereceğim?»

Ne demek istediğimi anladı: Onun için elimden gelenin en büyüğünü, seven bir kadının yapabileceği en son şeyi yapacağımı anladı. Kurtaracaktım onu, beni bir daha görmek isteğini hiç duymayacaktı. Ayrılmamız gerekiyordu; o kendi dünyasında yaşayacaktı, ben kendi dünyamda, eskiden olduğu gibi.

Bir süre yere bakarak durduk, birbirimize bakmaktan kaçınarak. Ve elini tuttum, ama onu ne kadar çok sevdiğimi ve o an nasıl zorlu bir çatışma içinde bulunduğumu anlatacak gibi sıkı sıkı değil. Böylece bütün bütün ayrıldık.

Birbirimize hiç de uzak olmadığımız halde, bir daha karşılaşmadık hiç; ikimiz için de en iyisi budur diye düşünerek benden kaçtığı besbelliydi. Böyle düşündüm de minnet duydum ona.

Delphi'de işim olmadığı zamanlar babamla kalıyordum eskisi gibi, ayrıldığım adamın oturduğu aynı vadide, aynı görünü içinde. Yaz sonuydu, her şey yanmış kavrulmuş gibiydi -tümüyle koca görünü yanmış gibiydi- tarlalar, orman ve her şey. Sadece kaynak, kutsal olduğu için saydam su ile hep dolu olan kaynak değişmemişti. Dibindeki kum tanelerini görünmez bir parmak döndürüp duruyordu hâlâ. Eskiden olduğu gibi her sabah gene gidiyordum oraya ve düşüncelerimle baş başa bir süre oturuyordum. Ama yüzümü hiç görmüyordum aynasında. Görmek istemiyordum bir daha. Git gide solan ve güzleşen boşluğa bakarak oturu-

yordum sade. Bir kaç kez kapalı gözlerle sudan içtimse de gene döndüm eve.

O da benim gibi gidiyordu oraya her halde, çünkü o da severdi bu taze suyu ve benim gibi onsuz yapamazdı. Ama günün benim bulunmayacağımı düşündüğü başka bir saatinde geliyordu. Güvenebiliyordu gelmeyeceğime.

Bir gün, babasının kiraladığı koruda zeytin toplarken, uzaktan gözetledim onu. Zeytinleri toplarken dalı güçlükle tutmasından tanıdım. O farkına varmadan, tek kolunu yaşlı ağaca uzatmış meyvelerini toplayışını bir süre seyrettim. Yüzünü göremiyordum ama tanımıştım onu. Sonra kendimi yere attım, ağlaya ağlaya yattım orda.

Eve geldiğimde, onu düşünerek, başımı ellerimin arasına alıp oturdum:, yalnızdım çünkü. Zeytinleri toplarken dalı tutmasına sadece ben yardım etseydim! Dünyada onunla yaşayabilseydim, burda, bu vadide, uzun, mutlu bir insan yaşamı sürseydim! Annemin yaşadığı gibi, herkesin, herkesin yaşadığı gibi. Niçin yapamıyordum bunu? Niçin başkaları gibi olamıyordum?

O gün bilmiyordum, ama son görüşümmüş onu.

Aradan çok geçmeden, bir gün beni o kovuktan, tanrının sillesini yemiş, bilinçsiz bir halde çıkardılar. Kimse bilmiyordu bunu; onların bildikleri, sadece her zamankinden daha çok tanrı ile dolmuş olmam, her zamankinden büyük bir coşkuya, ölçüsüz bir çılgınlığa kapılmamdır, öyle ki, ufak tefek hizmetçi bile fark etmeden düşmüşüm üç ayaklı sıradan aşağı, o adamcağız kollarına almış beni.

O ekşi keçi kokusunu koklayıp kendimden geçerken olmuş olanlar; ve tanrı kara keçi biçiminde, mağaradaki kutsal hayvanı biçiminde atıldı üstüme, içinde acının, kederin ve şehvetin karma karışık bir halde

bulunduğu ve beni isyan ettiren bir sevişme yolu ile ikimizi de yatıştırdı. Bundan nasıl memnun olabilirdim? Oldum ama, oldum, sonradan beni kendimden iğrenme duygusuna düşürdüğü halde memnun oldum. Sevgilimi yitirmiş olmamdan, onun beni bütün bütün bırakmasından ve benim onu sonsuzca özlememden mi acaba? Bu muydu nedeni? Fakat o an tiksinerek sezdim ki, tanrı değildi, bir yabancıydı beni ele geçiren, bana sahibolan... amansız kötülüğü ile beni vurup sersemleten o vahşi, korkunç güç. Ama bu gücün yanında, kovuğun tanrı-keçisinden de bir şey vardı. Bu iş sürerken, nehrin güçlü uğultusunu her zamankinden daha çok duydum; bu ses büyüye büyüye öyle şiddetlendi ki, beni şehvetimin ortasında ölçülemeyecek bir acı ve korku ile doldurdu. Dosdoğru bayılmışım. Soran, anlamaya çalışan gözlerinde gönül alıcı kötülüğü ile yanımda gizlenmiş duran yaşlı kadının evinde kendime geldiğim zaman hiç bir şey bilmiyordum. Beni yalnız bırak diye yalvardım, isteksiz ve kuşkulu, sonunda yaptı istediğimi. İşkencemin acısını sessizce çekebilir ve düşünebilirdim artık. Uzun bir süre yattım orda, eve gitme gücünü akşamdan önce bulamadım kendimde.

Aynı zamanda mı oldu? Bunu söylemek imkânsız. Ertesi gün bulmuşlar sevgilimi, boğulmuş ve parçalanmış olarak nehirde, ama bir gün önce olması gerekiyor, çünkü evden bir gün önce çıkmış, sabahleyin... benim başımdan o olayın geçtiği sabah. Nasıl olduğunu, oraya ne için geldiğini kimse bilmiyordu. O karanlık boğaza inmesinin hiç gereği yoktu onlarca. Şunun için inmiş olabilir diyemiyordu kimse... Ancak çağrılmış olacaktı, onu yok etmek, parçalamak istiyen görünmez bir güç boğmuş, yıkmış olacaktı. Boğulmuş muydu, yoksa yaralarından ötürü akıntıya kapılarak mı ölmüştü?

Belki de vurulup kendinden geçmiş, su şimdi çok azalmış olsa bile, ondan sonra nehre düşüp ölmüştü. Kendinden geçip yatmış mıydı benim gibi? Kim bilir Onu arayanlar gelip bulduklarında, tam su yüzünün altında sırt üstü yatıyormuş.

Düştüğü besbelliymiş, çünkü bir eliyle bir dalı tutuyormuş, kendisini kurtarmak için diyorlardı görenler. Ama şaşılacak olan şey, o dar boğazda defne yetişmediği halde, tuttuğu dal tanrı ağacının dalı idi. Herkes garip buldu bunu, ama kimse üzerinde durmadı, gerçekte ne olduğunu bilmiyorlardı da ondan.. olayın gerçek anlamını bilmiyorlardı. Bu, insan mutluluğundan, kendisi için seçtiği kızdan, yalnız onun olarak yaşamayı istememiş olan sözcüsünden tanrının aldığı öçtü, kimse farkında değildi bunun.

Onu bulanların söylediğine göre, uyur gibi yatıyormuş, ama yüzünden kan damlayan o dinç adamın bütün rengi uçup gitmiş, kâğıt gibi olmuş. Vücudu kansız yaralarla örtülü imiş. Bütün kanı su almış götürmüş. Onu alan da nehirdi. Her şeyi aldı o.

Kendim görmedim; nasıl görebilirdim? Herkes gitti gördü, çünkü onun garip ölümü çok merak uyandırmıştı. Çoğu, onunla ilgilendikleri için değil, böylesi ölüme rastlamadıkları için gidip gördüler onu. Ama ben gitmedim. Sevgim bırakmadı beni, çünkü açığa çıkabilirdi bu yüzden, dile düşebilirdi. Evine getirdiler, oraya da gidemedim, şaşkınlık yaratırım, belki anasında babasında kuşku uyandırırım diye korkarak; gerçekte onları şöyle böyle tanıyordum. Hiç bir şey yapamadım. Babam görmeden gizli gizli ağlamaktan başka hiç bir şey. Babam da hiç fark etmedi ağladığımı, hiç bir şeyden kuşkulanmadı. Sevişmemizin süresince hiç bir şeyin farkında olmamıştı gerçekte. Ama sevgilimin ölümünü, onu nasıl bulduklarını babamdan öğrendim...

Herkesin bildiğini, vadide herkesin konuştuğunu ondan öğrendim.

Derken unutuldu olay. Uzun süre uzak kaldığı için, yurdunda pek tanınmıyordu. Burda hiç çalışmamış, kimse ile arkadaşlık etmemişti. Sonra işte öldü. Tek kolu ile sürüp ekeceği kendi öz malı bir toprak parçasına sahip olamadan, oysa nasıl da istemişti bunu.

Ama unutmadım onu. Eriyip bitinceye dek matemini tuttum, sanki yaşamın kendisi gitmişti elimden bu ölümle, gerçi hiç de benim değildi artık o... Ben onu çok önceden yitirmiştim, sevgisi öldüğünde yaşamım gitmişti elimden. Şimdi hiç bir şeyim yoktu yitirecek. Ama bana her şeyi vermiş, sonra da benden her şeyi almış olan onu... sonsuz iyiliği ile bana yaşama gücü veren onu gene de düşünmekten kendimi alamıyordum.

Onu hiç unutmadım, gerçi geçeli çok oldu, gerçi bunu ancak sisler ardında görebilirim diye düşünülebilir ama hiç unutmayacağım. Gözümün önünde sanki hiç ölmemişçesine capcanlı durur hep.

Burada oturup onu anmak, yaşadığım tek gerçek süreyi anmak ne garip!

Güç günlerdi onlar. Kederimi saklamak güçtü. Beni umutsuzluğa atan şeyin ne olduğunu düşünmek kimsenin umurunda değildi. İşte bu yüzdendir ki yaşam boyu gizlenmeye, kendi içime kapanmaya alıştım, bunu başarırım, kimse bir şey fark etmez diye düşündüm. Delphi'deki yaşlı kadın bir yana, kimse. Yaşlı kadınsa, insanları, onlarla ilişkisini öylesine sevmiyordu ki, bu yüzden insan doğası üstüne geniş bilgi edinmişti; bu bilgi gözlerini açmıştı onun, hiç bir şey kaçmıyordu gözünden.

Güz sonuna doğru adetten kesildim ve acaba gebe miyim düşüncesi aklıma takılmağa başladı. Bu be-

ni hem korku ile, hem de olağanüstü, taze bir neşe ile doldurdu. Bunun, yaşamımda -yaşadımsa eğer- ne gibi bir etkisi olurdu, hiç bir düşüncem yoktu. Ama ta içimde, bundan bağımsız, bir sevinç duyuyordum. İçim beni coşturan, gururlandıran bir sesle dolu idi; bu ses öyle yumuşaktı ki, kimsenin kulağı duyamazdı onu -benden başka kimsenin duymamış olduğu bir sesti bu- ve bana inanılmaz, tatlı bir fısıltı ile fakat dirençle ve ara vermeden, işitilmedik bir şeyi fısıldıyordu: ölüme karşı zaferi. Aşkın ölümüne ve ölümün kendine karşı. Gözlerim kapalı oturmuş, vücudumun bu zaferin kıvancından gelen huzurunu dinliyordum. Ama duyuyordum, ah açıkça duyuyordum! Aşkım ölmemişti, içimde sürüp gidiyordu. Sevgilim ölmemişti, gene içimdeydi o! Bırakmamıştı beni, bırakmayacaktı da, bir daha hiç bırakmayacaktı.

Aşkım üstün çıkmıştı sonunda. Ve ben sevgilimi yeniden kazanmıştım.

Bu öylesine büyük bir mutluluktu ki, kuşkularını uyandırmadan insanların arasında dolaşmam, böyle bir şeyi gizli tutmam imkânsızdı. Ama şu da var ki, kimse farkına varmadan içimde sürüp giden bu iyi saklanmış gizimdi benim mutluluğumu git gide büyüten, harikalaştıran ve binde bir görülür bir mucize haline getiren.

Korkuyordum, elbette. Kimi zaman, başıma ne gelecek diye merakla, giderek dehşetle düşünüyordum. Ama ne olabileceğini de açıkça kestiremiyordum -gözümün önüne getiremiyordum- yarı gerçekti bu, çünkü bir bakıma gelecek diye bir şey yoktu benim için artık. Geleceği olmayan biriydim ben ve bu bakımdan da olmayacak gibi özgürdüm, korkudan uzaktım. İçinde bulunduğum koşullarda, kutsal dediğimiz bu koşullarda, korkacak ne olabilirdi benim için? İçimdeki sevinç çığlığı, bütün öteki sesleri boğuyor -bütün korku-

ları, bütün ürküntüleri, bütün dehşetleri- ve benim felâketimi zar zor gerçek olabilen bir şey durumuna getiriyordu. Sadece içimde taşıdığım gerçek için yaşıyordum. Her şey oydu benim için.

Kış geldi ve bütün doğa ölmüş gibiyken, benim gebeliğim, yaz gibi, yaz başları gibi ilerledi, başıboş, bütün gözlerden uzak. Kimse farkında değildi, çünkü göze çarpacak bir durum yoktu daha. Büyük bir mucizenin yaklaştığından habersiz, kimse başıma gelenin ne olduğunu göremiyordu.

Ama yaşlı kadının ilgilenmesi nerde başladı, pek söyliyemiyeceğim, buna şaştıkça şaştım. Eskisi gibi dosttu, herkese karşı olduğu gibi dosttu hep. Ama kimi zaman, ancak kadınların birbirlerine baktıkları gibi, merakla ve bir şeyler anlamaya çalışarak bakıyordu bana. Tatsızdı ve canımı sıkıyordu. Ama kendi kendime, hiç bir zaman hoşlanmamışımdır onun bakışlarından, dedim. Gerçi bir söz söylemedi, bir şey bildiğini ya da kestirdiğini çıtlatmadı. Sadece o meraklı bakışı ile baktı durdu.

Bir gün geldi, beni eskiden beri hep böyle gözlemekte olduğunu anlayınca, bu bakışların bende uyandıra geldiği hoşnutsuzluğun nedenini kavradım; böyle yapması göreviydi onun, hem de asıl görevlerinden; çünkü pythia'dan, onun durumundan, onu gözetlemekten, bütün Delphi için ve tapınak için bunca önemli olan ve tanrıya sıkı sıkıya bağlı kalmak üzere seçilmiş bulunan bu kızdan sorumluydu bir ölçüde; onu göz altında bulundurması, saçma da olsa, her şeyi rahipler kurumuna bildirmesi gerekliydi. Ve o bunu yapmaya çok istekliydi.

Yalnızca onun ilgilendiği günlük dedikodular dışında pek az şey oluyordu rapor edecek; ama şimdi söyliyecek öyle bir şeyi vardı ki, bunun gibisinin o güne

değin hiç olmadığını biliyordu, rahiplerin sonunda şaşkınlık ve dehşet içinde dinliyecekleri bir şey. Hem de kimin hakkında, yaşlı kadının o güne değin anlatacak bir şey bulamayıp sıkıntıya düştüğü benim hakkımda.

Sonunda, benim gebe kaldığıma yüzde yüz inanınca, bunun nasıl olduğuna şaşmıştır her halde. Bir insan ne kadar yalnız olabilirse öylesine yalnızdım, babam bir yana, ne kadın ne erkek, kimseleri görmüyordum. Bu kadın bizim aşkımızın gizini nasıl keşfetti, bugüne değin bilememişimdir; bu yalnız bizim ikimizin sorunudur, başkalarının sözleri, düşünceleri onu kirletemez diye düşünüyordum. Ama bir gün, tanrıya karşı, kutsal Delphi'ye ve tapınağa karşı işlediğim ağza alınmaz suçu, rahipler ve bütün kent, yaşlı kadından öğreniverdi; gebe olduğumu biliyorlardı artık, çocuğun babası da nehirde ölü bulunan -hak ettiği cezayı hemen gören- kutsalın kutsalı yere zorla girip orayı kirleten, belki de tapınağının tanrısını, soluğu ile doldurduğu rahibesini çalmak istiyen o tek kollu adamdı.

Tanrı onu hemen yargılamıştı. Ama ben kalmıştım. Bu çok suçlu cani kalmıştı geride. Çünkü ben tanrı tarafından, onun amacına uygun olarak kullanılmak ve ona tam bir gönül tokluğu, güven ve bağlılıkla hizmet etmek üzere seçildiğim halde, çocuğumun babası bayağı bir ölümlüydü. Ve ben böyle yaptığım için, bir genç kız olarak pythia seçildiğim ilk günden başlayarak sadece tapınak ve tanrı uğruna yaşamak zorunda olduğum için, herkesçe tanrı sözünün bir parçası sayıldığım için; ve başka kimsenin ağzından konuşmak istemeyen tanrının bunca sevdiği biri diye tanınmış ve bu yüzden kutsal yerin ve bütün Delphi'nin nimetlendiği kimse olarak bilindiğim için suçum daha da artıyor, düştüğüm uçurum daha derinleşiyor, benim için birden kabaran kin ve nefret daha da korkunçlaşıyordu. Tanrıyı kırmış, aldatmış,

ona boş vermiş, onu ölümlü bir adam uğruna bırakmıştım, bağışlanmaz bir cinayet, benzeri olmayan bir rezaletti bu.

Bir yüksek rahipler kurulunun önüne çıkarıldım, yaşlı kadının dediği doğru mu, değil mi diye sormadılar bana. Benim için besledikleri iyi düşüncelerden ve yıllardır tapınakta tanrı sözü rahibesi olarak gördüğüm işin onlarda bıraktığı iyi kanılardan ötürü, inanılmaz görünüyordu bu onlara. Doğru olmamasını istedikleri açıktı. Ama ben hemen kabul ettim; gerçekte de karnımda bir çocuk taşıdığımdan ötürü çok memnun olduğum besbelli yüzümden okunuyordu, ve bu onları eskisinden daha da şaşırttı, daha da kızdırdı. Bu duyulmamış, görülmemiş olaydan ve bundan ötürü tapınağın etkisine gelebilecek zarardan heyecanlı heyecanlı konuştular; dediler ki, kanunlara göre benim uçurumdan atılmam gerekirmiş, tapınağa saygısızlık edenler hep bu cezaya çarpılmışlar, ama bana bu cezayı vermiyeceklerini de anladım. Sonra bana döndüler, tanrıdan, benim tanrıya karşı işlediğim korkunç cinayetten söz açtılar, arkasından da en çok, tapınağa, tanrı sözüne, bütün Delphi'ye getirdiğim şerefsizlik üstünde durdular. Sözlerini, tanrı sana cezaların en ağırının uygulanmasını istiyor, buna da ilerde karar verilecek, diye bağladılar.

Gene de onlar değildi beni yargılayacak olan, onların geri bıraktıkları bu sonucun ne olacağını başkaları söyliyecekti.

Benim itiraf ettiğim, başımdan geçenin doğru olduğu söylentisi yangın gibi sardı kenti ve şamatacı bir kalabalık, benim oturup hakkımda verilecek yargıyı beklediğim yere, yaşlı kadının çok iyi bildikleri evinin önüne toplandı. Taşlarla sopalarla silâhlanmışlar, ölmeli diye bağırıyorlardı. Pencerenin arkasından görebiliyordum onları; ne biçim tehditler savurduklarını görebiliyordum.

Amansız nefretleri, saldırgan düşmanlıkları ile yüzleri dehşet saçıyordu. İçerde yaşlı kadın, kurşuni yüzünde güç saklayabildiği bir hazla ve benim için duyduğu korkuyu belli etmemeye çalışarak dolaşıyor, aynı zamanda da, artık benden sorumlu olamayacağını, gitmem, dışarı, onların yanına gitmem gerektiğini söylüyordu, bu demek, beni öldürmeleri demekti. Beni gammazlayanın kendisi olduğunu kabul ettiğini gösteren hiç bir belirti yoktu halinde, ben de bunu bildiğimi söylemeye hiç kalkmıyordum; belki de bilmediğimi sanıyordu. Benim alınyazımdan ötürü - şimdi başıma gelen bu şeyden ötürü- kendini suçsuz sayıyor da olabilirdi, çünkü yalnız doğru bir insan değil, çok iyi kalpli bir insan gibi de görürdü kendini, her bakımdan kötü, alçak, hain kişilerle çevrili olduğu halde, kimse için kötü bir söz söylemeyen biri.

Çığlıklar, tehditler gittikçe azgınlaşıyordu, ve rahipler hiç bir şey yapmıyorlardı; karışmıyorlardı, ama benim işime karışmaktan kendilerini sıyırıp hakkımdaki yargıyı kalabalığa bırakmaktan memnundular anlaşılan. Dışarda çılgın, kana susamış bir kalabalık, odada, arkamda bu kurşuni renkteki sinik, zehirli yaratık, evdeki durumum çok kötü ve korkunçtu, buradan canlı çıkabileceğim üstüne hiç bir umudum yoktu.

İşte o zaman geldi benim dostum: tapınağın ufak tefek hizmetçisi. Çarıkları pat pat ederek geldi ve tapınakta saklanmamı, oraya sığınmamı ileri sürdü, çünkü kimsenin bana dokunamayacağı kutsal yerdi orası, çünkü orada tanrının kanadı altında olurdum. Yaşlı kadın kızdı bu öneriye... Sadece şundan ki, kutsal yer böyle bir amaçla kullanılamazdı, ya da benim gibi alçak bir kadın için, tanrıya hiyanet etmiş bir kadın için tanrının koruması istenemezdi. Bu işte bozulmasına şaşmamalı; yüreğinin içinde yatan güzel adını düşünüyordu tapına-

ğın, içine nerdeyse hiç ayak basmadığı, ama gene de korumakla görevli olduğu, gözünün bebeği kutsal yeri düşünüyordu. Bu yol denenebilir miydi gerçekten ve ben kurtulabilir miydim cezadan bütün bütün? Yaşlı kadının yüzünde o güne değin görmediğim bir kötülük vardı -son olarak baktığım bu ölü kurşuni yüzde- ama artık saklayamıyordu içinin çirkefliğini.

Ama, küçük tapınak hizmetçisi hiç bir şeyin farkında olmadı ve beni ölümden kurtarmak için çekti sürükledi. Yaşlı kadının evi tapınağa bitişikti, halk görmeden birinden ötekine geçilebilirdi. Kalabalık, evin önünde toplanmıştı, ama onların unutmuş olacakları bir uçta bir çıkış yolu vardı. Öyle çabuk sıvıştık ki kimse görmedi bizi; ancak tapınağın merdivenlerini çıkarken görüldük elbet, ve arkamızda bir haykırışmadır koptu. Halk saldırdı ardımızdan ve der demez dolduruverdi merdivenleri. Biz de tam o sırada kemerin altına, tapınağın içine varmıştık, hiç unutmam, bütün o tehlike ve heyecan içinde dostumun ilk düşündüğü, çarıklarını çıkarmak ve benim de aynı şeyi yapmamı düşünmek oldu, hiç aklıma gelmeyecek bir şeydi bu yoksa. Her şeyden önce bu yerin kutsal olduğunu düşünmek.. ona -tanrının ve benim küçük dostumuza- yakışanı da buydu. Kurtulmamız da bundandı. Gerçekten kurtulduysak. Kalabalıktaysa kutsal oda için bir saygı yoktu görünüşte; çığlıklarla saldırdılar oraya ve ben ancak tapınağın daha içerilerine kaçmakla kurtuldum. Tanrıyı bu pislikten, onu ve kentlerini lekeleyen bu orospudan kurtaracağız diye deliler gibi bağırıyorlardı.

Fakat birden o yumuşak, o iyi huylu küçük hizmetçi bir değişiş değişti ki, görmesem inanmazdım. Ondan hiç duymadığım ağır, sert bir sesle, burası tanrının kutsal yeridir, kim zorla girmeye kalkarsa ölür, hem de tanrının kahredici eliyle, diye bağırdı. Buraya sığınan her-

kes tanrının koruyucu kanadı altındadır.

Bilmiyor muydunuz bunu? diye bağırdı kızgın kızgın; ve kara kalabalık bütün ateşi ile, iğrenç yüzler korku içinde çekildi önünden; çünkü onun ne dediğini herkes çok iyi biliyordu, bunun doğru olduğundan kimsenin kuşkusu yoktu. Kemerlerin altına doğru yürüdüler gene ve küçük adam onların ağırdan aldıklarını görerek, bu sefer, kapının yanında duran süpürgesini yakaladı, tapınağı temiz tutma işiyle tanrıca görevlendirildiğinden beri yaptığı gibi, sanki bunlar çöpmüş de temizlemek gerekiyormuşcasına tümünü süpürdü attı dışarı.

Ayak takımı kovulduktan sonra da, gene içeri girmiye kalkmayacaklarından emin olmak için kemerlerin altında durdu. İşini başarmış olmalıydı, çünkü kimse görünmedi ve ortalık sessizliğe kavuştu; mırıltılardan ve arada bir tek tek bağırışlardan başka bir şey duymaz oldum.

Tapınakta yalnızdım. Tanrının kanadı altında yalnız. Koruyuculuğunu esirgememiş, benim ona ait olduğumu tümden unutmamıştı. Kollarına almıştı beni. Sıcak koynuna, tapınağına, ta sabaha dek. Artık ona hizmet etmekten alındığım görkemli tapınağına. Sonunda almıştı beni oraya.

Çok garipti. Kara kalabalığın bana saldırmak, belki de canımı almak için dışarda beklediği o korkunç saatta, sükûnetle, vekarla doluydum... demek kaç kez yalvardığım ve o güne değin bana bağışlamadığı tüm varlığının sükûneti doldurmuştu beni sonunda. Şimdi onca yalvardığım güveni veriyordu bana, kollarında huzura kavuşmama razı oluyordu neden sonra. Bunun kısacık olduğunu biliyordum, uzun süremezdi, çünkü alınyazım bağlanmıştı. Ama gene de ta yürekten mutluydum. Annemle geldiğimizde durduğum ve işte tanrıya hizmet edeceğim yer burası diye düşünerek tapınağına ilk kez

baktığım zamanki gibi saygı ve kıvançla gözden geçirdim çevremi. Elbet bu olamazdı artık. Ama şimdi beni asıl kutsal yerine almış, ölüm tehlikesi geçirdiğim saatta bana sığınak ve güven vermişti. Ve onun bana nasıl yakın olduğunu duydum içimde -o güne değin olandan daha yakın- ama ateş ve alev olarak değil, daha çok aydınlık olarak. Bu aydınlığın yüzümü yıkadığını duydum ve mutluluktan kapalı tuttuğum gözlerim yaşlarla yandı.

İşte şimdi bu zalim, bu anlaşılmaz tanrı, bütün aydınlığını ve huzurunu serpiyordu üzerime; şimdi, her şey bittikten ve ben onun tapınağını bütün bütün bıraktıktan sonra. Şimdi kısa bir süre için sükûnetini, güvenliğini bağışlıyordu bana. Dışarda boğuk sesler benim için haykırıp tapınağın sessizliğini bozarken, neden sonra verdiği huzur işte kısa bir süre için gelmişti.

O saatı hiç unutamadım. Bunun için minnettar olmaktan hiç ayrılmadım. Ama tanrının neden böyle olduğunu, olayların niçin o yolu tuttuğunu da hiç anlamadım.

Ayak takımı dışarda beni bekler, sığınağımı bırakmamdan başka bir şey istemezken, bütün gücümü toplayıp tapınaktan dışarı çıkmayı başarmam bundan ötürü müydü acaba? Bunu bana yaptıran nedir, bilmiyorum... Belki tanrıdan gelen bir güç, ya da tersine, ona karşı gelme, kendi hakkını arama, bu insafsız ve anlaşılmaz tanrılıkla savaşma. Belki sadece gurur, ölümü ve dışardaki kara kalabalığı hiçe sayma. Her ne idiyse, sığınağımdan dışarı çıkmaya, ister ölüm olsun ister yaşam, alınyazımla karşı karşıya gelmeye karar verdim. Çünkü tapınakta boyuna kalamazdım, eninde sonunda dışarı çıkmak zorundaydım.

Küçük hizmetçi çarıklarımı yeniden ayağıma geçirdiğimi görünce dehşete kapıldı, çünkü ne yapmak istediğimi anlamıştı. Böyle bir delilikten beni vaz geçirmek

için fısıltı ile bir şeyler söyledi. Ama onun bütün yalvarmalarına karşın kararımı vermiştim, yumuşamayacaktım.

Dışardakilerin şaşkınlıkları arasında kemerlerin altına yürüdüm ve merdivenlerden inmeye başladım. Bir şey yapamayacak -hattâ sövüp sayamayacak kadar şaşkındılar, sadece baka kaldılar ve geri çekildiler. Sonunda kendimi gösterince -beni gözleriyle gördükleri zaman- tanrı tarafından daha önce hiç kimse için olmadığı gibi özellikle seçildiğime, benimsendiğime ve doldurulduğuma inanıldığı için, şimdi onları, eskiden bir pythia olarak tapınağın öteki rahibelerinden çok daha fazla korkuttuğum gibi korkutmuştum sanki. Gerçi tanrı beni lânetlemişti, ama tanrı gücü, korkunç bir lânetleme diye de alınsa, gene bende kalmış olabilir diye düşünüyorlardı belki. Bu korkuttu onları, geri çekildiler ve hiç biri yanıma yaklaşmaya cesaret edemedi. Sanırım, tapınaktan dışarı, onların karşısına kendi istemimle çıkmış olmam da korkuttu onları. Kimsenin aklı almazdı, hiç bir ölümlü böyle bir şey yapamazdı; bu girişimde insansal olmayan bir şey vardı.

Çok büyük bir istekle olmamakla beraber, üstüme atılmaya hazır duruyorlardı orda, ama gözlerini kin bürümüş olduğu halde, gene de korunacak bir uzaklıkta tutuyorlardı kendilerini.

Ve ben merdivenlerden inip tapınak avlusunda, sonra da kutsal yolda yürümeye başlayınca yol açtılar, sopalarla, taşlarla silâhlandıkları halde bana bir kötülükte bulunmaya cesaret edemeyen, iki sıra olmuş bu yabani halkın arasından geçtim. Ama daha ötede duranlar bağırmağa çağırmağa başladılar birden, derken her yandan bir küfür yağmurudur başladı: bir kadına verilebilecek en iğrenç adlar, benim yaşımla ilgili alaycı taşlamalar. Tanrıya, tapınağa, kente sürdüğüm leke üstü-

ne ağızlarına geleni söylediler. Namus damarlarına basılmaktan doğan bütün kızgınlıklarını, hınçlarını döktüler. Geçimlerine indirilen bir darbeydi bu, tapınağa ve Delphi'ye sürülmüş olan bu görülmemiş leke, hacı akınının azalması ile birlikte kendi gelirlerinin de azalmasına sebep olabilirdi. Doğal olmayan bir kızgınlıktan gözlerini kan bürümüştü, ve tiksinti içinde tanıdım çoğunu, çünkü hepsi Delphi'dendi; yılın bu vaktinde hiç bir yabancı gelmezdi buraya. Her sıradan, her kattan insanın doluştuğu bu kalabalıkta, kadınlar, erkekler birbirlerini itip duruyorlardı; beni en iyi anlayıp bağışlayacak olan, benim sıramdan kadınlar da hiç az değildi; benim başıma ne geldiyse aşktan gelmişti; suçum, her şeyden önce, onların da aşk dedikleri şeydi.

Eğer bütün insanlar hakkında tek gerçeğin bu olmadığını düşünmeseydim, bu iğrenç yüzler, insanlığa karşı sürekli bir kin yaratacaktı bende. Ama o sırada tek gerçek buydu, ve en tehlikeli, en korkunç gerçek.

Kalabalık, hakaretlerle, küfürlerle bağırarak arkamda ve yanım sıra yürüyordu. Ama bana dokunmadılar, cesaret edemediler buna. Belki de kutsal yolda bulunuşumdandı bu. Kutsanmıştı bu toprak, orada kimseye saldırılamazdı, zor kullanılamazdı. Ve belki küçük hizmetçinin hâlâ orda kalıp beklemesi de onların içine korkuya benzer bir şey salıyordu.

Yolun dönemecinde son kez dönüp baktım ona, dostuma, benim iyi olmamı istiyen tek insana; tapınağın merdivenlerinde, elinde süpürgesi, ağlayarak bakıyordu arkamdan. Bu çok dokundu bana, göz yaşlarımı güçlükle tuttum. Derken göremez oldum artık ve birden tek başıma kaldığımı anladım.

Gençliğimde bir sabah -tanrının o parlak sabahı- tanrı gelini olarak giydirilmiş, içim onun aşkı ile dolu, taşkın bir sevinçle geçtiğim bu kutsal yol boyunca yü-

rüdüm. Şimdi son kez geçiyordum oradan, hem de ne halde! Ne başka biçimde! Sövmeler, saymalar yağıyordu üstüme, ne olacağımı bilmiyordum; ama ne garip tir, tümden sakindim. Tapınaktaki kadar sakin. Ama şimdi bu, benim kendi sakinliğimdi yüzde yüz... kazanmak için savaştığım ve kendi başıma kazandığım. Yoksa değil miydi?

Böyle bir durumda takındığım sakinlik de akıl almaz bir şey olarak onları şaşırtmış, bana kötülük etmekten ürkütmüş olabilirdi. Sopaları ile bana, ilk pythia'larına vurmamaları bundandı... Ona dokunmaktan, belki de hâlâ içinde kalmış tanrısal güce değmekten sakınmalarındandı sanıyorum. Ama kutsal yol sona erince -ben bu yoldan ayrılıp bayırlara tırmanmağa başlayınca- görülmemiş bir bağırtı koptu ve bir taş yağmuru yağmağa başladı çevreme. Kimi çarpıyordu taşların, ama öyle öldürecek gibi değil, sanki öldürmek istemiyorlarmış -buna cesaret edemiyorlarmış-, beni kentten dışarı atmakla yetineceklermiş gibi bir durumları vardı. Ama taşın biri tam boynumun arkasına öyle şiddetle çarptı ki toprağa kapaklandım ve güçlükle kalktım ayağa. Sonra gene yürüdüm ve dağa tırmanmağa başladım. Ardıma düşmediler; belâ okuyarak, bir daha Delphi'ye ayak basmamamı söyliyerek kaldılar orda.

Onlardan uzaklaşıp gözlerinden yitince oturdum ve geniş bir soluk aldım. Kurtulmuştum. Kimi yaralarım, hele o boynumun arkasındaki yara kanıyordu, elimi attım, kan kaplamıştı boynumu; bütün vücudum yara bere içindeydi. Bunun dışında bir şeyim yoktu, geçirdiğim ölüm tehlikesini düşünerek hafiflemiştim.

Öylesine zalimdiler ki, çocuğuma bir şey olur diye korkmuştum en çok... Benim durumumdaki bir kadında pekâlâ olabileceği gibi, vücutça ya da akılca sakatlanabilirdim. Ama meraklanmanın gereği yoktu, çünkü böy-

le bir şey olmamıştı. Bir başkasını berbad edecek bu kaba davranışa sağlam vücudum dayanmıştı, ve aklım başımdaydı. Eğer bu sakin durumu tutturmakta tanrının payı varsa, ben onu kendim kazanmadımsa, şükürler olsun tanrıya! O yüzden korudum kendimi ve bundan ötürü de çocuğumu. Ama çocuğun kurtulmasını tanrı istemiş olabilir, diye de düşünülemez mi?

Yaşamımı borçlu olduğum tek insan, tapınağın küçük hizmetçisiydi. O akşam başımdan geçenleri aklıma getirdikçe, o olmasaydı ben bu korkunç günü zor atlatırdım diye düşünüyor ve açıkta geçireceğim ilk gecenin hazırlıklarını yapıyordum. Bir çukurda, topladığım yapraklar üstünde yatmış dinlenirken hep onu düşünüyordum. Buradan insanların oturduğu evler görünmüyordu, yalnızca sarp dağ yamaçları ve onların arasında yıldızlar. Bu sessizlikte onu, tek dostumu düşünmek beni iyi etti.

Benim suçum üstüne gerçekten ne düşündüğünü bilmiyordum. Bana yardım etti, beni kurtardı, sonuna değin benden yana çıktı. Beni suçlu kılan ve bütün bu olaylara yol açan şey üstüne ne düşündüğünü bilmiyordum hiç. Bu konuda, bir tek sözcük bile geçmemişti aramızda; gerçekten fırsat bulamamıştık.

Belki de benim yasak bir iş yaptığımı hiç anlamamıştır. İnsanda kötülük görme yeteneğinde olmadığı için ne kimseyi yererdi, ne beni. Böyle bir şey ona uygun değildi.

Ama insanların iyi oldukları üstüne inancı da neye dayanıyor? Bugün gördüğü ve onda böylesine kızgınlık uyandıran bu sahneler, çevresindeki insanlar ve işler üstüne, tanrı ve insan üstüne beslediği güvene nasıl bir etki yapmış olabilirdi? Bunlar, dünyayı başına yıkmamış mıydı onun?

Hayır, unutmuş gitmiştir sanırım... unutmuştur onu

içine soktuğum gürültü patırtıyı, ve eskisi gibi, herkesin iyi olduğuna inanarak yaşar gider, budur ona uygun olanı. Böyle olmak zorundaydı, tanrının ve insanın küçük dostu, ve ben bu yüzden yeğliyordum onu düşünmeyi.

Bu umutla rahatça uykuya bıraktım kendimi.

O gece soğuk bir kaç kez uyandırdı beni, güneş doğup da ortalığı bir az ısıtınca sevindim. Kış ortasıydı ve geceler gerçekten soğuk oluyordu.

Ama unutmuyorum, ılımlı bir kıştı, şükür ki öyleydi, yoksa geçiremezdim o kışı. Ilımlı olmasına karşın, gene de kötüydü. Yaşamı sürüklemek güçtü... Güçtü açlıktan kurtulmak ve gecenin soğuğuna katlanmak. Mağaralarda, bırakılmış çoban kulübelerinde başımı sokacak yer aradım ve önceleri sadece kuru, yarı çürümüş böğürtlenlerle geçindim dağlarda bulduğum, bir de çam kozalaklarının tohumları ile... besleyici ya da öyle sandığım şeylerle yâni. Adlarını bilmediğim bu dağ yemişlerini bulmak için tepe bayır dolaşıyordum. Çocuğumu düşünmek ve açlık, git gide beni daha cesur, daha açıkgöz yaptı. Dağlarda keçiler vardı, kandırıp yanıma çağırıyordum onları, sütlerini içeyim diye. Kulübelerden birinde bulduğum bir kaba dolduruyordum sütü ve korkunç bir hırsla içiyordum. Bu yolla süt çalmak işinde git gide daha gözüpek, daha usta oldum, çünkü benim için de, çocuk için de bu tatlı besinden daha iyisi olamaz. Giderek daha tehlikeli işlere de giriştim, oturulan çoban kulübelerine gizlice dalıp peynirlerini, ekmeklerini çaldım onların; yakındaki kayaların, çalıların dibine yatıyor, onlar çıkıp gidince süzülüyordum yerimden. Bu yoldan, geceleri üstüme örtecek bir keçi derisi de geçirdim elime. Çocuğum uğruna, onun ve benim çocuğum, aşkımızın yavrusu uğruna her şeyi çaldım, her suçu işledim gönül rahatlığı ile. Yeter ki aşkımızın izi ölmesin, içimde yaşayıp gitsin aşkım; çünkü sevgilim hâlâ yüreği-

min içindeydi.

Yabanıl, yırtıcı bir hayvan gibi dağların tepelerinde yaşadım. İnsanlar beni, insanların yaşamından dışarı attıkları için zorlandım buna; eziyet çeken gebe bir hayvan gibi, kendimi ve çocuğumu kurtarmak için hiç bir şeyden kaçınmadım. İnsanların oturduğu yerlerden ve onlarla ilişkiden uzak durdum, hiç bir iyilik ummuyordum çünkü onlardan. Ve hep ya çobanlar beni bulursa diye korktum en çok. Döverlerdi beni, çünkü onlar da insandı.

Ama gene de mutluydum o süre. Bu yolda zarar görmeden yaşayabileceğini bilen, güçlükler içinde çabaladıkça daha da zindeleşen ve dayanıklılığı artan sağlıklı vücudumdan ve özgürlüğümden ötürü. Ve karnımda taşıdığım çocuğun, onun çocuğu olduğunu bilmek de mutluluk veriyordu bana, güçlendiriyordu beni. Onun içimde cap canlı olduğunu ve boyuna kıpırdadığını duyuyordum, büyük kıvanç veriyordu bu bana. Bütün güçlüklere, korkulara, soğuğa ve açlığa karşın, yalnızlığım ve sürgünüm içinde, analığın ölçüsüz mutluluğunu tattım.

Ve ilkyaz gelince her şey düzeldi, ya da düzelir gibi oldu. Artık üşümüyordum ve öteki kır hayvanları gibi benim de yiyeceğim çoğaldı. Özlü otlar buluyordum, içleri tam dolu olmasa da, yararlı ve tazelik kokan otlar, sonra keçi sütü de daha yağlıydı. Keçiler hiç güçlük çıkarmıyorlardı; sağılmağa kendi ayakları ile geliyorlardı, belki beni tanıdıkları ve bir kadın eliyle sağılmaktan hoşlandıkları için. Çoğun arkam sıra geliyorlardı, bense uzaklaştırmak, kovmak zorundaydım onları, çünkü çobanlar görür diye korkuyordum. Daha önce beni hiç görmemiş hayvanlar bile geliyordu arkamdan.

Bir bakıma bana bağlandıklarını ilk o zaman fark ettim, bunda da garip bir şey görmedim o sıra, tersine

çok doğaldı.

Türlü çiçeklerle pırıl pırıl oluverdi tepeler, geceleri onların tatlı kokularını kokluyordum, beni sevmiş olan, bana ilkyaz mucizesini bağışlamış olanı gönülden özleyerek. Vücudumun tek ilkyazını.

Yaşasaydı, şimdi benimle olur muydu... bir pythia değil de, onun çocuğunun anası olduğum için arkamdan gelir miydi? Bu yaşamı paylaşır, birlikte mutlu olur muyduk?

Ne boş düşünceler! O ölmüştü. Artık yaşamıyordu ve hiç yaşayamıyacaktı. Onu aşağıda nehrin içinde buldular, soluk ve kansız, yaşamın rengi uçmuş yüzünden, elinde tanrı ağacından bir dal. Böyle oldu işte. Böylece gidecek artık.

İnsanın kaderi var, ama bir tane. Tamamlanınca hiç bir şey kalmıyor.

Yalnız tanrılardır bir çok kaderi olan ve ölümü gereksemeyen. Onlar herşeyle doludur ve her şeyi denemişlerdir. Herşeyi... insan mutluluğundan başka. Yalnız onu bilemezler ve bu yüzden de insanlara çok görürler mutluluğu. İnsanların mutlu olmağa kalkmaları ve bu dünyasal mutluluk uğruna onları unutmalarıdır tanrıları bunca zalim, bunca kötü kılan, başka bir şey değil. Bundan ötürü de alıyorlar işte öçlerini. Ve ağaçlarının bir dalını sıkıştırıveriyorlar kurbanlarının eline.

Arada sırada, çıt çıkmaz gecelerde, ta derindeki nehri duyabilirim diye düşünüyordum; güçlü uğultusu ile sevgimizi saran ve sonra bizden öyle amansızca öç alan nehri. İşte ilkyazdı gene; dar boğazdan sellerle boşanmıştır sular elbet ve sesleri ta bu yukarlara değin gelebilir pekâlâ.

Çünkü sadece içimde duymuş değildim onu.

Hayır, aşağıdaki dar boğazdan geldiğini açıkça ayırdedebiliyordum. Oraya çiçeklerin arasına yattım, tek ba-

şıma, ve duydum nehri, sevgilimin kanını alıp götüren canavar nehri.

Bütün yalnız kalmış sevgililer için olduğu gibi, ilkyaz, benim için de hem tatlı, hem keder vericiydi. Yalnız mı dedim? Ama ben yalnız değildim ki! Kim diyebilirdi bunu? Benim döl yatağımdaydı hâlâ sevgilim; orda yaşayıp gidiyordu aşkımız, ölümle ve kendi ölümü ile savaşarak. Tanrının kendisi ile de savaşarak. Böyle söylemek küstahlıktı belki, ama doğruydu. Tanrı boşuna öldürmüştü onu, boşuna silip süpürmüştü kanını nehre. Oysa, benim verdiğim yeni kanla, yüreğimin kanı ile, sevgimi beslemiş olan kanla, tanrıların bilmediği, aşkın insansal kanı ile işte gene yaşıyordu içimde sevgilim.

Böyle oldu. Böylece bitti bizim tanrı ile savaşımız.

Ve yaz geldi, sakin yaz, doğanın döl yatağı şenlendiğinde olgunlaşmanın, tamamlanmanın mevsimi. Büyük dağlarla çevrili olan vadi, olgunlaşmış yaşamla dolu bir döl yatağı idi, ve burda yukarda da, bu yabansı dağ bayırda yaşayabilen her şey sürüyor ve güçleniyordu. Her şey aydınlık ve rahat, sakin ve güvenliydi, ben de kaygılanmam için birçok neden bulunmasına karşın, huzur ve güven içindeydim; doğum en başta, ondan sonraki işleri nasıl çekip çevirecektim, çocuğu nasıl besleyecektim, dert mi ararsın. Geleceğinden korkması gereken biri varsa o da bendim, ama ben hiç korkmuyordum. Kendimi bununla üzmek de yararsızdı. Benim lânetli durumumda bir kadın ne denli olabilirse onca kaygusuz ve güvenliydim. Dayanıklı vücudum şişmeye ve biçimsizleşmeye başladı, ama eskisi gibi çeviktim nerdeyse, çünkü yaşayışım hamaratlık ve doğa içindeydi baştanbaşa. Karnında yavrusunu taşırken kendi için yiyecek arayan dişi hayvan kolay doğurur, diye düşünüyordum kendi kendime; ben de öyle yapabilirim sanıyordum. Çünkü bu konuda hiç bir şey bilmiyordum.

Hava gittikçe ısındı ve yaz öyle ilerlemiş görünüyordu ki, vaktim gelmiş olmalı diye düşündüm. Ama öyle olmadı. Gelmedi, gelmedi... Bir şey olduğu yoktu. Şaşıyordum. Vakti geçmiş olmalıydı, ama ne kadar, bilmiyordum. Son kez... en son ne zaman beraber olduğumuzu biliyordum. Ama şunu düşünemiyordum ki, benim gebe kalışım onunla beraber olmamdan çok sonra idi... Ama ben, aşkımızın yemişini doğurduğumu düşünmek istiyordum sadece, başka değil, sadece aşkın o bulunmaz güzellikteki anısında yaşıyayım istiyordum: ikimiz de güçlü olursak, birbirimizi seversek, herşeyin hakkından geliriz. İşte çocuğumuzu taşıyordum, aşkımızın çocuğunu, ölmüş adamın, kurbanın çocuğunu; ölüm ve her şey üzerine olan zaferimizi doğuruyordum. Tanrıya karşı zaferimizi.

Ama doğurmuyordum bir türlü. Zaman geçti, geçti... ortada bir şey yok.

Yaz sürüp gidiyordu, sıcaklar da öyle ama git gide daha korkunç, daha bitirici ve yorucu olarak; sadece geceleri az bir serinlik oluyordu kimi zaman, o da dağlardan, dağların ölümsüz karından soğuk geldiğinde.

Öylesine sıcak bir yaz hiç görmemiştim. Bu durumumda en çok sıcaktan bunalıyor, o güne değin bana sıkıntı vermeyen iri, ağır bedenimden güçlük çekiyordum. Daha da şişmiştim şimdi; artık karnım bundan daha fazla irileşemezdi diye düşünüyordum, bu da kurtulmamın yakın olduğunu gösterirdi elbet. Ama kurtulmuyordum. Sanki bu çocuğa hiç gebe kalmamışım gibi.

Bir gün sıcaktan gevşemiş yatarken, baktım ki ağrılar başlıyor işte. Başta hafif, sonra daha kuvvetli, daha sonra şiddetli ve sık aralı. Güneşin kızıl oklarını saplayarak yakıp kavurması görülmemiş bir şeydi, hava boğucu bir ağırlıktaydı, güçlükle nefes alınıyordu, elbet bir az benim kuruntum karışmış olabilirdi bunlara. Birden

kocaman kükürt sarısı bulutlar kule gibi yükseldi güney ufkunda ve hızla yaklaşmaya başladı. Ve ilk kez bir fırtına olayazdı o yaz. Bütün vadiyi bir karanlık kapladı, fırtına bulutlarının tehdidedici, keskin gölgeleri yaklaştıkça yaklaştı. Birden bir aydınlık çaktı bulutların arasında, gün aydınlığında bile göze çarpan, arkasından da okkalı bir gökgürültüsü.

Bunu hiç düşünmemiştim, hiç hesaba katmamıştım. Çocuğumu açıkta bir yerde doğuracağımı sanmıştım, ama her hangi bir sığınak arayacağım aklıma gelmemişti Nerdeydi o sığınak? Açıkta, yağmurun altında yatamazdım, oraya dağların arasına sık sık düşen yıldırımlara karşı.

Kalktım, çevreme bakındım. Sığınılacak bir yer yoktu, büyücek bir ağaç bile yoktu, bir yer bulmak için dağlardan yana rastgele yürümeye başladım. Sancılar ha bre yokluyordu, git gide artarak, yürürken ileriye doğru eğilmek zorunda kalıyor ve bu yüzden karnımı gergin tutuyordum da ondan. Ne olacaktı bunun sonu? Nerede doğuracaktım çocuğumu?

İşte o sırada keçiler geldi. Daha önce görmediğim, beni tanımalarına imkân olmayan keçiler: Ben onları yaban sanırdım. Ama benim ne durumda olduğumu anlamış gibiydiler, ve ben inlemeye başlayınca, ağlamaklı, acıklı çığlıklar kopardılar, garip, nerdeyse insan sesine benzer bir sesle. Bir kaçı sabırsız sabırsız bir yamaca, bir benim yanıma sıçrıyor, sanki beni oraya götürmek istiyordu. Onların ardından tepeye çıkmak hiç kolay değildi benim için, ama gittim. dura kalka, sanki biri beni sürüklüyormuş gibi. Ağrılar şiddetlenince durmak zorunda kalıyordum, sanki anlıyorlardı hayvanlar, çünkü onlar da duruyorlardı, ve gene yola koyuluncaya kadar bekliyorlardı beni. Sonunda yokuş öyle dikleşti ki, artık gidemeyeceğimi anladım. Ama bunu görünce öyle yal-

varırcasına melemeğe başladılar ki, onları üzmemek için var gücümü toplayarak arkalarından dik tepeye tırmanmağa koyuldum. Bu onları açıkça sevindirdi, sevinçlerinden canlı canlı melediler.

Arkamda yaklaşan fırtınayı duyuyordum; kırbaç gibi vuran yağmur vadiden yukarı hızlı hızlı geliyor, gökgürültüsü tüm bölgeyi sarsıyor, ellerimle ayaklarımla yere yapışarak tırmandığım tepe sık sık şimşek parıltısı ile aydınlanıyordu.

Sonunda, tam bitkin düşmüşken, yaylamsı bir yere -şöyle böyle düz olan küçük bir yere- vardık, tam o sıra yağmur üstüme üstüme vururken, dağın içine doğru giren bir kaya ağzı gördüm önümde. Keçiler hemen topluca daldılar içeri, şaşkın ve sarhoş gibi ben de arkalarından.

Göz alışıncaya kadar nerdeyse zindan gibi geldi bana mağara, giderek alıştıktan sonra bile öylesine loştu ki, gerçek büyüklüğünü göremiyordum. Ama yeterince genişti ve karanlığın içinde belli belirsiz uzayıp gidiyordu. Ekşi bir keçi kokusu çarptı burnuma. Ötesini bilmiyorum, kurumuş keçi kakası ile kalınca örtülmüş toprağa düştüm. Yumuşak bir yatak gibiydi ve ben üstünde yatarken anlatılmaz bir gönül rahatlığı verdi bana.

Bir süre baygınlık geçirmiş olacağım, kendime geldiğimde keçiler çevremde toplanmış meraklı ve acıyan gözlerle bakıyorlardı. Benim uyanışımı canlı melemelerle karşıladılar. Ama az sonra daha korkunç sancıların -bunlar baştaki sancılardan çok başkaydı diye düşünüyordum- saldırısına uğrayıp yırtınırcasına bağırmaya başlayınca, susa kaldılar ve korkuyla bir az çekildiler; sonra gene yaklaşıp benim gibi bağırmağa başladılar, benimki kadar yüksek olmasa da, çok garip, ağlamaklı, bir bakıma çok kederli bir sesle, davarın iç çekmesi gibi, umutsuz ve hayvansal. Bu yaratıklar, çektiğim acıda pek

de yalnız olmadığımı duyurdular bana. Paylaştılar bu acıyı, gerçi başka bir yoldan -insan gibi- anlatamıyorlardı dertlerini, ama ben de onlar gibiydim. Dilimiz birdi, birbirimizi pek güzel anlıyorduk.

Şimdi sancılar öyle kısa aralıklarla geliyordu ki, sanki durmuyordu hiç -bir iki iç çekecek kadar sadeceve öylesine korkunçtu ki, bütün mağara çığlıklarımla yankılanıyordu. Tutamıyordum haykırmamı ve bu beni bir az rahatlıyordu. Keçilerin bir takımı sinirli dolaşıp duruyor, bir takımı da, kendi bağırmaları arasında boğulup giden çığlıklarımı ancak arada bir duyarak, başlarını uzatmış, ağlar gibi duruyorlardı yanımda. Baktım, korku içinde melerken ağızları titriyor, üst dudakları, nemli, sarımtrak beyaz dişlerinin üzerinde, bir aşağı bir yukarı oynuyordu.

O sıra hayvanların davranışlarında, benimle ilgilenmelerinde garip bir şey olduğunu hiç fark edemedim, bunu ve başka şeyleri düşünecek durumda değildim. Ama şükürler olsun ki yanı başımdaydı hepsi, ve ben, tanrının da, insanların da yüzüstü bıraktığı ben, tümden yalnız değildim o saatta. Tek onlardı benim için kaygulanan, ya da acı içinde doğurmak üzere olduğumu düşünen.

Dışarda fırtına sürüyordu ve şimdi tam da üstümüzdeydi. Gök birbiri arkasına gürledi, yağmur mağaranın önündeki kayalara çarptı ve mağara şimşek parıltıları ile aydınlandı ardı ardına. Sanki bütün gökyüzü tutuşmuştu da -soluyan alev dillerini içeri, bize fırlatıyordu.

Sancıların şiddetinden doğumun başladığını anladım, gerçi yarı baygın durumdaydım ama çocuğun kendine yol açmak için zorladığını fark ettim. Baş çıkarken, önce tümden kötü bir düşünce geçti beynimden; başka bir şey düşünmedim. Elimden geldiğince yardım ettim,

ya da bana sormadan kendiliğinden yaptı bunu vücudum; kendimden hiç ummadığım ve beklemediğim bir yaratıcı yetenekle çalıştı. Parça parça yırtılıyorum gibi geldi bana; acıdan çıldıracaktım nerdeyse, kimi de yarı baygın düşüyordum, çünkü çığlıklarım başkasınınmış gibi geliyordu bana. Ne kadar sürdü bu, bilmiyorum, çünkü zaman duygusunu yitirmiştim.

Ve sonunda birden anladım kurtulduğumu. Hâlâ ağrım vardı gerçi, ama başka türlü; daha sakin nefes alıyordum ve bağırmak zorunu duymuyordum -sadece inliyordum hafif hafif- vücudumu germeye de zorlamıyordum; gevşemişti vücudum... her şey gevşemişti içimde ve bu parlak bir duyguydu; sanki ölümden kurtulmuştum.

Gözlerimi açınca -en kötü durumdayken kapamıştım her halde- baktım, çamurlu, kanlı bir şey duruyor bacaklarımın arasında ve keçiler uzun, pembe dilleriyle istekli istekli yalayıp temizliyorlar onu. Beni de yalıyorlardı, bütün kanı bitirinceye kadar, gelebildiklerince; böyle yapmaları, benim için, kurtulmamdan sonra beni temizlemek için değildi açıkçası, salt kan içindi istemeden, sanki özel bir değeri vardı kanın, onların gözünde. Kalan gücümle, elimden geldiğince kovdum hepsini, vurdum onlara, ıslak burunlarına.

Toparlanınca hemen aldım çocuğu, baktım oğlandı. Göbek bağını zorla çekip koparmağa kalktım, bunu yapamayacağımı anlayınca ikiye biçtim ve keçilerden kurtarmak için çocuğu kollarıma aldım. Temizlenmişti, ama keçiler gene de bırakmıyorlardı onu; ittim, kovdum boyuna onları.

Bence anlaşılır şey değildi böyle davranmaları, hiç hoşlanmadım. Tiksindirici bir şey gibi garip geldi bana. Bu yerden çıkmak için sendeleyerek kalktım, titreyen bacaklarımla. Benim yaptığım nankörlüktü belki, ama

elimden başka türlüsü gelmezdi; pis ekşi keçi kokusu ile, doğum kokusu ile mağara midemi bulandırıyordu, soluk almak için dışarı çıkmak zorunda olduğumu anladım. Fırtına dinmişti, gücüm beni taşımağa yeterse, burda kalmanın nedeni yoktu artık. Yeni doğan çocuğum göğsümde, sendeleyerek kapıya, yağmurdan sonra taptaze olan açık havaya çıktım. Bayılacak gibiydim, ama açık hava canlandırdı beni.

İşte onca özlediğim kurtuluşuma kavuşmuştum. Böyle oldu.

Burda yaşlı kadın kesti öyküsünü. Şöyle bir doğruldu, sonra öne doğru eğilip, zaman zaman budaklı dallarla beslediği ateşi öfkeli öfkeli dürtükledi.

«Ve doğurduğum da ne?» diye ekledi, hırçın. «Şurda oturan yaratık! Bütün aşkımın — en yüce insan mutluluğunun — kutsal bir ilkyazın başlattığı, birbirimiz için duyduğumuz bütün aşkın yemişi; sonu böyle geldi işte. Kartalların tanık olduğu, çiçeklenmiş ekin tarlasındaki yaz aşkımızın sonu!»

«Benim ve onun çocuğu buydu.»

«Anlıyamadım. Anlaşılması imkânsız bir şey bu. Çocuk büyürken ve ne olduğunu ortaya koyarken, şu içinden çıkılmaz soru üstüne boşuna düşünür düşünür dururdum: bizim aşkımızın ürünü nasıl böyle olabilir? Evet, doğrudur, çocuğa gebe kaldığımda artık aşkımız eski mutluluğunu yaşamıyordu. Evet, o zaman sevilmiyordum artık ben. Nedeni bu muydu? Bundan ötürü müydü çekilen bu ceza? Böylesine korkunç bir ceza?

«Ama sevmişti o; peki, çocuk niçin bu sevgiden almamıştı tohumunu? Eğer bir çocuğumuz olacağı yazılı idiyse, niçin aşkımızın doruğundayken kavuşmadık ona? Ne-

den daha önce gebe kalmadım, sevgilimin artık beni gerçekten sevmediği, bana içten bir istekle sarılmadığı, damarlarındaki yaşam kaynağının öz gücünü yitirdiği zamana değin geciktim? Neden böyle oldu? Neden benim suçsuz döl yatağım daha önce çiçeklenmedi?

«Daha önce gebe kalmayışım garip değil miydi?

«Bir araya geldiğimiz son güne değin olmamıştı belki... ona da, bana da gülümsemeyen o üzüntülü son güne değin.

«Son gün... Ondan sonra olacak, çünkü doğuma gelinciye dek çok uzun bir süre geçmiş oluyor, başka türlü düşünürsek. O günden saysak bile, gene de çok uzun bir süre...

«Yo, onu demek istemiyorum! Hiç değil!

«Doğum gecikebilir, olur. Hiç değilse arada bir olur. İnsan tam hesabını bilemez — çoğu da böyle der ya — yo, bunu açıklamaya kalkmanın hiç anlamı yok. Bunun üstünde durmak istemiyorum. Hiç istemiyorum. Bundan elimize ne geçecek. İnsan bırakır bu gibi şeyleri... Ne olursa olsun, başka düşünecek şey mi yok. Ama böyle anlamsız, böyle saçma bir şey üstüne...

«Böyle diyorum içimden, kendimi kandırmak için...

«Düşünmek istemediğim şey ise, kadınlarca hesaplanan zamanın, ucu ucuna, sevgilimin nehirde ölü bulunduğu... benim tapınakta tecavüze uğradığım günü tutmasıydı. İşte bundan hemen sonradır ki, ilk kez olarak, âdet görmedim. Ve sevgilim, ölümünden uzun bir süre önce yatmıştı benimle.

«Ama ben ne dediğimi biliyor muyum, diye düşünüyordum. Delilik bu. Üstelik imkânsız, hem de öylesine imkânsız ki...

«Tanrı'dan gebe kalmak ha? Tanrı'nm oğlu... insan bile denemiyecek olan bir budala. Anlayışsız bir zavallı budala olarak yaşayacak, hattâ yaşadığını bile bilmeyen bir ço-

cuk, yeni doğmuş çocuk beyinli, anlamsız anlamsız sırıtan bir budala.

«Ne biçim düşünüş. İşte bunu bile düşünebiliyordum.

«Çocuğa can veren.. bana bu çocuğu kazandıran, tapınaktaki o korkunç, o canavarca, o vahşi, insanlık dışı ve iğrenç şeydi diye bir an düşünebiliyordum demek. Benim büyük, canlı, dünyasal aşkımın çocuğu değildi bu tiksinmeden anamadığım pis şey.

«Ama imkânsızdı elbette. Delice bir düşünce. Bana böyle bir düşüncenin gelmesi de çok garip ve...

«Sevgilimle — canım gibi sevdiğimle — son kez buluşmamızdan beri de öyle korkunç denecek uzun bir süre geçmemişti. Pekâlâ babası olabilirdi çocuğun, bu çocuğun. Elbet olabilirdi. İstersek.

«İstiyor muydum bunu? İstiyor muydum....

«Hayır, böyle bir şey düşünmeye katlanamazdım. Umutsuzluğa atıyordu bu düşünce beni, yaşamaktan, aşktan, tanrı'dan, her şeyden.

«Tanrı amansızdır. İyidir diyenler onu tanımayanlardır. En insansal olmayan şeydir o. Vahşidir, yıldırım gibi hesaba kitaba gelmez. Kimsenin, içinde yıldırım var mı yok mu, bilmediği bir buluttan çıkan yıldırım gibi. Apansız vurur, apansız vurur insana, tüm zulmünü ortaya çıkararak. Ya da aşkını... Zalim aşkını. Her şey gelebilir ondan. Her hangi bir zamanda, her hangi bir şeyde gösterir kendini. Beni mağaraya süren fırtına, bana bakmak için yollanan keçiler, görülmemiş bir sıcakla dolu kavurucu yaz, gökler yıldırımlarını yere atarken keçi mağarasında doğurmak, keçilerin garip davranışı ve çocukla, doğumla gönülden ilgileri, keçi çukurundaki insanlık dışı, iğrenç, çirkin olaylar... Bütün bunların arkasında saklı olan ne? Tanrısal bir şey mi? Zalim ve yabanıl olan tanrısal bir şey mi? Bunların arkasında güçlü bir tanrılık mı var? Tanrısal olan, insansal değildir. Yabancıdır, tiksindiricidir, kimi de deliliktir o. Uğur-

suz, tehlikeli ve sakınılmaz. Ya da ben öyle buldum onu. Pis kokusunu bilirim onun — ekşi keçi kokusunu — kendisinin benden daha iyi bildiği o kokuyu. Tanrı'nın mağarasına girdiğimde ilk tanıdığım şeydi o. O mağarada, belki de tanrıdan gebe kaldığım, keçi - tanrıdan gebe kaldığım kutsalın kutsalı yerdeki, ışığın ve aydınlığın tanrısı olarak ona adanmış olan, görkemli tapınağın altındaki çukurda... Artık kendisine hizmet etmeme izin verilmeyen tapınaktaki mağarada. Ama doğması nedense geciktiği için, ondan dünyaya salak bir çocuk getirmeme karşı koymadı; ölünceye dek elime bakmak zorunda olan aptal bir çocuk...

Hayır, hayır. Neler söylüyorum ben? Bilmiyorum, ne dediğimi bilmiyorum... Bu çocuğun babası kimdir, bilmiyorum. Eskiden de bilmiyordum, şimdi de bilmiyorum. Tanrıdan olamaz; sevgilimden de olamaz; ne ona bir benzerliği var, ne bana... Başka birine de benzemiyor; insana benzemiyor, bir tanrıya daha az. Bir şey bilmiyorum..

Fakat bana böyle davranan, beni kovuğunda, tanrı sözü kovuğunda bu yoldan kullanan, edilgen bir gereç olarak kullanan, ruhumu ve bedenimi çarpan, beni korkunç ruhu ile, çılgınlığı ile, esini dedikleri şeyle eline geçiren, sıcak soluğu, yabansı ateşiyle dolduran ve vücuduma o şehvetli, doğurucu ışını salıp bu salak oğula, bu insan müsveddesine — bu insan ve akıl müsveddesine — gebe bırakan, gebe bırakmakla beni alaya alan tanrıya işaret parmağımı sallıyorum. Tanrı için ağzı köpürsün, bir aptal çocuk doğursun diye tanrının kurbanı, malı olarak kim seçti beni? Kim sömürdü benim tüm yaşamımı, kim çaldı benden tüm gerçek mutluluğu, insansal mutluluğu; kim yoksun bıraktı beni, herkesi kıvandıran, herkese güven ve huzur veren şeylerden? Sevgilimi kim aldı elimden; bunların hepsini, hepsini kim aldı da karşılığında kendinden başka hiç bir şey vermedi bana. Kendinden başka. Hâlâ içimde o, bütün varlığı ile içimde, kendi huzuru olmadığından bana da hiç bir za-

man huzur vermeyen bütün hırçınlığı ile; hiç vaz geçmiyor benden, hiç bırakmıyor beni.

«İşaret parmağımı sallıyorum ona... Şu zayıf parmağımı!»

Kafası ezici bir karışıklık içinde, titredi. Ateşi dürtükledi, sönmüş olduğunu görünce dumanı tüten korlara doğru itti yarı yanmış dalları.

Derken biraz sakinledi, kendine geldi. Yeniden konuşmaya başladığında, sesi kendi tınısını bulmuştu.

«Bilmiyorum niçin anlattım sana bunları... senin gibi bir yabancıya. Ama kim yabancı değil ki bu eve?

«Bana bir şey sordun, ben de ansımağa başlayınca, bütün başımdan geçenler önümde canlanıverdi, ansıdığım şeylerle doluverdim. En son kiminle konuşmuştum? Ne zamandı? Öylesine çok geçti ki aradan, söyleyemem.

«Burda yapayalnız, başımdan geçenlerin üzerine oturdum kaldım. Bunları düşünmek için epey vaktim vardı, çok vaktim vardı, ama anlatacak kimsem yoktu.

«Evet, insanların dünyasından ayrıldığımdan beri — gerçekte hiç bir zaman o dünyadan değildim — günlerim yalnızlık içinde geçti. Bu çocukla, bu oğulla, kim olduğunu, nerden geldiğini şimdi bile bilmeyen bu saçları ağarmış adamla yalnız yaşadım. Onunla dağların tepesinde, bizim için yaptığım ama kaç yıl önce yaptığımı bilmediğim şu harap kulübecikte yapa yalnız yaşadık. Yalnız keçilerdi arkadaşlarımız, bizimle kalan keçiler; nereye konsak bizi aramaktan yılmayan, yaşamımızda bize destek, yardımcı olan yaban keçileri. Şunun sevdiği, tanıdığı sadece bu yaratıklardır. Ama keçiler de ona düşkündür hep, o da keçilere, nereye gitse ardından keçiler izler onu, sürtünürler ona; kimse ayıramaz onları.

«Kimdir bu benim oğlum diye şaşıp kaldığımda bunu düşünürüm. Bakarım da, yaşam dedikleri şeyin izi bile olmayan bu yüz, hep o değişmez, çocuksu gülümsemesi ile bir

çocuk yüzü olarak kaldı... şimdi saçları ağarmış bir çocuk. Bana bunca acı, bunca işkence veren, burda bir aptalla yaşadığımı unutturmayan bu anlamsız gülümseme. Ama kimi zaman da, bu aralıksız gülümsemesi ile burada yanımda oturan yoksa bir tanrı mı diye meraklanırdım; burda oturmuş, aşağıdaki tapınağına, Delphi'sine, insanların tüm dünyasına bakıyor... gülüyor hepsine.

«Bilmiyorum. Hiç bilmiyorum. Ama kimi zaman da böyle düşünüyordum. Kimi zaman böyle bir düşünce de geçiyordu aklımdan.»

Durdu ve bir süre konuşmadan oturdu. Sonra kalktı, kapıya, hafif bir aydınlığın vurduğu geceye doğru yürüdü.

Birden durdu ve keskin bir çığlık attı.

«Yok burda! Yok burda!»

Doğruydu. Epeydir yoktu orda. Gitmişti.

Kadının uzun öyküsü sırasında bir an karışıp gidivermişti geceye. Karanlık bastığı, kapı da olmadığı için kolayca, göze görünmeden yapabilmişti bunu.

Kadın çılgına döndü. Yüzü pek görünmüyordu ama, sesinden anlaşılıyordu aklının başından gittiği.

«Nerde bu? Nerde?» diye bağırdı. «Nereye gitmiş olabilir?»

«Niçin gece vakti çıktı dışarı, karanlıkta kendini kollayamaz! Ölür! Uçuruma yuvarlanır! Neden yaptı bunu? Neden? Neden? Beni neden bıraktı?

«Galiba.. galiba anladı onun hakkında söylediğim o kötü şeyleri.. o korkunç şeyleri.. Galiba anladı! Ama nasıl olur bu... Konuşmaları anladığını gösteren bir belirti olmamıştı hiç yüzünde, bugüne değin... Bir tek söz bile çıkmamıştı ağzından. Ama... belki de hiç istemediği bir şeyi yapmış olmasın? İnsan denilen şu yaratıklarla bir ilişkisi olsun hiç istememişti. Kimi zaman, nerdeyse.. evet, kızgınlıkla ona söylediğim sözleri, düşüncesizce ve haksızca söy-

lediğim sözleri anladı mı yoksa, dediğim olmuştur... zavallı yavrum benim... çocuğum. Ah haksızdım, çoğu zaman haksızdım, haksız... Nasıl yapabildim... Nasıl söyleyebildim böyle şeyleri... Öyle incittim, öyle incittim ki onu, bırakmak zorunda kaldı beni. Bıraktı!»

Gerçi o sırada sabırsızlıkla yabancıya doğru dönmüştü ama onunla değil, kendi kendine konuşuyordu.

«Anlamış olacak, bundan... Ah, ne yaptım ben, ne yaptım!

«Dışarı çıkıp arayalım onu,» dedi birden, umutsuzca, ve eğilerek alçak girişten geçti, gözden yitti.

Adam da onun arkası sıra gitti.

Yıldızlarla aydınlanmış, ayışıklı bir geceydi, ama rutubetin hafif sisi dağları örtmüştü, insan uzakları göremiyordu.

Çocuk evin yanında bir yerde olmasın diye çarçabuk bakındı çevresine, sonra yol boyunca — zor belâ fark ediliyordu ama herhalde bir yoldu bu — dağların yıkarılarına doğru yürüdü. Öyle hızlı gidiyordu ki, adam bu topraklara alışık olmadığından güçlükle geliyordu ardı sıra. Bu yaşta bir kadının böylesine çevik davranması inanılır gibi değildi. Ama yıllarının çoğunu dağlarda tepelerde geçirdiğinden onlarla bir olmuştu. Ayaklarında eskimiş keçi derileri sarılı, dağdan yana, sanki onun bir parçası imiş gibi, nerdeyse çaba harcamadan kayıp gidiyordu, sisli ayışığında görünür görünmez. Bölgenin yabanıl hayvanları gibi yürüyordu. Arkasından adam, aklı kadının kendisi hakkında ve şimdi sisler arasında aradıkları oğlu hakkında anlattığı şaşırtıcı şeylerle dolu. Tanrının oğlu ha?

Tuttukları yol besbelli bir hayvan yolu idi, hiç insan geçmemişti burdan. Sisle kaplı olduğu için pek iyi görülmüyordu ama kimi yerde alçalıyordu yol. Kadının neden özenle bu patikayı tuttuğunu bilemiyordu adam, ama oğlunun bu yoldan geçmiş olacağına inanması için elbette bir

neden vardır diye düşünüyordu. Kadın, oğlunun Delphi'ye doğru gitmediğini yüzde yüz biliyordu, çünkü hiç inmemişti oraya. Yoksa bir takım ayak izleri mi görmüştü? Belki de, kesinlikle bu yolu tuttuğuna bakılırsa.

Önce hafif, arkasından da dik bir bayır geldi. Tepelerin arasına ulaştılar, ve yol — adamın zor görebildiği yol — şimdiye değin geçtiklerinden daha da sarplaştı. Ama az sonra epey düz bir yere — yaylâmsı bir yere — varınca kadın durdu. Belki de şu belli belirsiz yol orada ikiye ayrılmış olacaktı, ya da kadın izi yitirmişti. Çünkü durdu, çıplak dağın üzerinden çevresine bakarak nereye gideceğini bilemedi. Ayışığı, ince sis arasından süzülüyor ve her şeyi garip bir kılığa bürüyordu; insan bu yarı gerçek dünyadaki her şeyden kuşkuya düşebilir gibi geldi adama. Ama kadın gene aldı başını ve anlaşılan tam istediği yolu da bulmuştu şimdi. Adama garip bir izlenim verdi kadın, evet kadın olmasına kadındı ya, gene de hayvanlar gibi içgüdüsü ile davranıyordu, ya da belki bildiğimiz ölümlülerde olmayan başka bir duyu güdüyordu onu. Daha ötelere, daha ötelere, gerçeklik dışına doğru yollandılar. Toprak yükselmeye başladı gene.

Birden sis kalktı ve keskin ayışığında önlerine, üstü hep karla örtülü, yıldız pırıltıları arasında esrarlı karanlık ve beyaz, koca bir dağ doruğu çıktı. Hafif bir bayırdan tırmanarak karın yamacına geldiler, dar ama belli bir yol dönüp gözden yitiyordu karın altında. Nereye vardığını kimse bilemez; hemen kesilip yok oluyordu. Tuhaf olan şu ki, hiç ölümsüz karın altında yitiyordu yol. Yaşlı kadın işte bu yolu tutturdu.

Biraz sonra eğildi, yerden bir şey aldı. Keçi derisinden bir kemerdi bu. Kadın meraklı meraklı inceledi bunu, sonra kemeri tutan elini sarkıttı, derin bir soluk aldı. Yola koyuldu. Derken bir eteklik buldu, gene keçi derisinden, yolun kenarına atılmış. Bunu da aldı, bir şey söylemeden

kolunun üstüne koydu. Biraz daha ilerleyince hayvan derisinden ve sırımdan yapılmış bir çarık buldu, az ötesinde de öteki tekini. Karın yanındaydı bunlar. Orada durdular ve esrarlı dağı aradılar.

Gece ince bir kar tabakası düşmüştü yere, işte bu kar tabakasının üstünde besbelli bir çıplak ayak izi gördüler, yol boyuna dönük. Bunu izleyince bir ayak izi daha çıktı önlerine... biri, çıplak ayak, ölümsüz karlara doğru yürümüştü. Bunlar küçük, zayıf ayakların bıraktığı hafif, belli izlerdi, ama incele incele sonunda, nerdeyse kara dokunulmamışçasına hafif işaretlerden başka bir şey kalmadı ortada. Sonunda onlar da bitti. İz miz yoktu artık.

Yaşlı kadın durdu ve artık yere değmekten kesilmiş olan ayakların yiten izlerine baktı... burada insanın yıldızlara dokunabileceği pek belli olan bu yerde, bütün ağırlığından kurtulan ve boşluğa ağan birinin ayak izleriydi bunlar.

«Yerine döndü,» diye mırıldandı kadın kendi kendine. «Düşündüğüm gibi çıktı.»

«Kulübemizden çıktığında hep buraya gelirdi,» diye ekledi. «Onu burası çekti aldı. İçinde gizlendiği giysilerini, dünyalık kabuğunu attı üzerinden ve gerçekte ne ise o oldu gene. Baba aldı onu evine...»

Sakindi, içinden geçenleri, düşündüklerini ve duyduklarını açığa vurmuyordu. Oğlunun, kurtulmak için fırlatıp attığı eşyalarını kolunda tutuyordu; bunları o vermişti oğluna, elleriyle yapmıştı, kendi yaptığı için de belki ana kalbi yaralanmıştı bundan ötürü; ama böyle bir duyguya kapıldıysa da belli etmedi. Kırışık yüzünden hiç bir şey okunmuyordu, az önceki heyecandan bir iz bile yoktu; ne olup bittiğini anlamıştı artık; hepsini anlamıştı. Bu ölümsüz karlar arasından geçip giden izlerde, karanlık bilmece kendi çözümünü, açıklamasını bulduğu ve her şeyin sonuna erdiği böyle bir zamanda, sanki uzun yaşamının büyük bir parça-

sı akıp gözünün önünden geçiyor gibiydi. Sık sık yaptığı gibi, bir süre gözlerini kapalı tuttu, yabancı, onun anlattıklarından, o büyük güçle dolduğu zaman da böyle gözlerini kapardı diye düşündü. Kadın sonra gene açtı gözlerini, her şeyi görmüş olduğu belli, eski gözlerini. Sonra gene yere, oğlunun çekip giderken bıraktığı izlere baktı. Büyümüş bir erkek için çok ince, görülmemişçesine küçük olan bu hafif ayak izlerine.

«Ne güzel ayakları varmış,» dedi, sanki buna özel bir önem vermemiş gibi kendini kınayarak. «Elleri, ayakları çok güzeldi.»

Biraz oyalandı orda, sonra ağır ağır yürüyerek kar örtüsünü geçip kurşuni toprağa, dünyaya yollandı. Evinin yolunu tuttu.

Yol birden bayır aşağı olduğu halde çok yavaş yürüyordu, hiç acele etmiyordu. Belki çok derin düşüncelere dalmıştı da bundan ötürü eskisinden daha ağır yürüyordu. Eğer böyleyse, önemsiz dünyalık malını mülkünü kulübesine, yalnızlığına götürdüğü oğlunu düşünmüş olabilirdi. Ve belki de onu bu çocuğa gebe bırakan tanrıyı.

Arkasından giden yabancı da, tanrının oğlu, bir keçi tanrının — gerçekte ondan daha büyük ya — oğlu olarak gizlenmek için giydiği keçi derisinden giysileri atarak göğe ağan bu oğlu düşünüyordu. Acaba diyordu, saçları ağarmış adam olarak mı havalandı son adımları ile kardan kalkıp yıldızlı boşluğa ağdı, yoksa ölümsüz gençliği yeniden kazandıktan sonra mı? Hiç şüphesiz ölümsüz gençliği kazandıktan sonradır, daha önce bile yüzü bambaşkaydı; daha çok bir tanrı yüzü gibiydi.

Adam, benim kötü kaderimi çizen tanrı oğlu da — ona en korkunç belâyı okumuştu ya — denildiğine göre bir dağdan gökyüzüne uçmuş, onu seven, ona tapanların inandığı gibi baba - tanrı gelip bir buluta alıp götürmüş, diye düşündü. Ama onun önce çarmıha gerilmesi, gene onlara gö-

re, tanrı oğlunu daha olağanüstü kılmakta ve yaşamını bütün çağlar için, her türlü anlam ve işaretle doldurmaktadır. Oysa buradaki tanrı oğlu ise sadece şu harap keçi kulübesinin karanlık kapısında oturup oradan dünyayı, insanların çoğalmasını, onların bir çok buluşlarını ve kendi yüce tapınağını gözetmek ve sonra da bütün bunlara gülmek için dünyaya getirilmiş oluyor.

O sürekli gülümsemenin ona neyi ansıttığını birden buldu adam. Bir gün önce aşağıda, Delphi tapınağında gördüğü bir tanrı yonutu idi bu; daha yeni, daha güzel yonutlara yer açar gibi biraz ayrı duran eski bir yonut. Onda da aynı muammalı ve uzak, ilk bakışta anlamsız ve anlaşılmaz gülümseme vardı. Ne iyi ne kötü olan, bu yüzden de çok korkutucu bir gülümseme. Öteki yonutlar gibi, elbette, o da aynı tanrıyı gösteriyordu — kadının ve tapınağın tanrısını — ama besbelli çok eskiydi, taş gülümsemesindeki bilmece de öyle.

Evet, tanrı anlaşılmaz, zalim ve korkunçtur. Kadın da öyle bulmuştu onu... Tanrıyı başka herkesten iyi tanımış, onun malı olmuş, onun tarafından sevilmiş ve lânetlenmiş, bütün yaşamını onun uğruna harcamış ve ona bir oğul doğurmuş olan sibyl de öyle bulmuştu. Bu anlamsızlığın da tanrısal olduğunu göstermek için dünyaya gelmiş olması gereken bir oğul. Ya da kadın tek kollu bir adamı sevdi diye, bir yaz onun tek kolu üstünde dinlendi diye ondan öc almak için. Çünkü Tanrı'dan başka bir şeyi denemişti kadın. Tanrı aşkından başka bir aşk.

Evet, tanrı kötüdür. Kadının bunda hakkı vardı. Kalbsiz ve uğursuz. Ondan başkasını sevmeye kalkan herkese karşı öcle dolu. Başını evime dayama demeye cesaret edene karşı. Zalim ve amansız. İnsanları hiç düşünmez, yalnız kendini düşünür. Ve hiç bağışlamaz, hiç unutmaz.

Ama benim de kendimden başkasına aldırdığım yok. O benden nefret ettiği gibi, ben de ondan nefret ediyorum.

O beni lânetledi ise, ben de onu lânetliyorum.

Boyun eğmeyeceğim. O'nun gibi ben de ölümsüzüm. O'dur beni ölümsüz kılan... kötülüğünden elbet, beni sevindirmek istediğinden değil. Lânetinin bir parçası, en zalim parçası bu. Ben ölümsüz ha! Ama benim ölümsüzlüğüm onunki gibi değil.

En yükseklerde egemendir o; ben burada, bu dünyada, sonu gelmeyecek bir işkenceye yargılanmış iken, bizimki bir kaç saat bir çarmıhta asılı durduktan sonra kalkar, gökyüzündeki sonsuz gençliğe uçar gider. Bense, ta içimden kutsuz, onun aşıladığı huzursuzluk önünde, hiç rahat yüzü görmeden soluk soluğa dolaşmak zorundayım. O'nun çoktan bıraktığı ve ondan başkasının da olmayan bu dünyada yaşamağa yargılanmak. Ve her şeyi gören, bütün her şeyin boş olduğunu anlayan bu eski gözlerle günlerce, yıllarca, yüzyıllarca, bin yıllarca çevreme dakıp durmak. Bunun için seçti beni, bu cezayı biçti bana. Ve benim nefretim de onunki kadar ölümsüz!

İlerleyen kadının kurşun rengi görünüşü ardında giderken, alın yazısından şaşkın, böyle düşünüyordu.

Yolun, sadece yıldız ışıkları ile aydınlanan parçasını geçtiler, ama kadının en iyi bildiği bölüm de burasıydı. Sis kalkmıştı. Kulübeye vardıklarında gün ağarıyordu, dışardaki kaba taştan sıraya oturdular; içeri girmediler. Güneş doğmamıştı daha, ama hafif bir aydınlık nerdeyse doğacağını gösteriyordu.

Huysuzluğu geçmemişti daha ve birden, sanki kadınla ateşli bir tartışmanın ortasındaymış gibi kızgın kızgın parladı : «Sana böyle davranan, başına bütün bu işleri açan tanrıdan nasıl nefret etmezsin? Onun gibi amansız bir kötülükle dolu olan bir varlıktan nasıl nefret etmezsin?»

Kadın hemen karşılık vermedi, düşünüyor gibiydi. Sonra dedi ki, «Kim olduğunu bilmiyorum. Bilmediğime göre nasıl nefret edebilirim ondan? Ya da severim onu? Ondan

nefret etmediğime de, onu sevmediğime de inanıyorum.

«Bunu düşündüğüm zaman bana öyle geliyor ki, ona uygulanan bu sözlerin hiç bir anlamı yok. Bizim gibi değil o, biz onu hiç anlayamayız. Anlaşılmaz bir bilmecedir o. Tanrıdır.

«Onu anlamaktan öylesine uzağım ki, hem iyidir hem kötü, hem aydınlıktır hem karanlık, hem anlamsızlıktır hem de kavrayamayacağımız ama boyuna düşünmeden de edemiyeceğimiz bir anlamla doludur. Çözümü olmayan ama varolan bir bilmece. Bizim için hep var. Bize hep eziyet eder.

«Onun en anlaşılmaz yanlarından biri de nedir biliyor musun? Bizim bir kaç buğday başağı koymakla rahata ve huzura kavuştuğumuz ufak kerpiç bir sunak da olabilmesi. Aynasında yüzümüzü gördüğümüz, avuçlarımızla tatlı, taze suyundan içtiğimiz bir pınar da olabilir. Öyle de olabilir, biliyorum. Ama benim için öyle olmadı... olamadı diye düşünüyorum.

«Benim için vahşi bir uçurum olmuştur o, beni yutan bir uçurum ve ben bütün bunları başımın üstünde tuttum. Alev gibi bir soluk, huzur, güven vermeyen bir kucaklama... ama ben gene de istedim onları. Beni güden sıcak ve yaban bir güç.

«Beni çok mutsuz kıldı. Ama anlaşılmaz bir mutluluğu tanımama da izin verdi. Evet verdi, ve ben bunu unutamam.

«Onsuz ne olurdu benim yaşamım? Eğer onunla, onun soluğu ile dolmasaydım? Ondan bana yağan mutluluğu, kendisinden başka bir şey olmayan acıyı ve kederi, ateşli kollarında yok olmanın şaşkınlığını, onunla bir olmayı duymasaydım? Onun verdiği coşkuyu, onun sınırsız sevincini, ve yaşarken sonsuz tanrı mutluluğunu paylaşmayı tatmasaydım ne olurdu benim yaşamım?

«Bunlarsız ne olurdum ben? Kendimden başka hiç bir şeyi tanımamış olsaydım?

«Evet, bana yaptığı kötülüğü, bana verdiği acıyı unutamam. Benim bütün yaşamımı nasıl kendine mal ettiğini, bende dünyasal hiç bir tat bırakmadığını unutamam. Uçurumlarım, cehennemlerini nasıl açtı bana, kötülüklerinin derinliğini. Unutmam bunu ve bağışlamam!

«Ama burada yaşlı ve tek başıma oturmuş geçmişe bakarken... yaşadığım yıllara bakarken, sensin tanrım tek düşündüğüm. Çünkü sensin benim bütün yaşamım, her şeyi yakıp ateşe veren. Ardında bana hiç bir şey bırakmayan. Sende yaşadığımdır benim yaşamım. Bana verdiğin zalim, acı, zengin yaşam. İster lânetleyerek, ister kutsayarak vermiş ol!»

Adam sessizce baktı kadına; onun yangından harap olmuş gibi görünen karanlık yüzüne ve tanrıyı görmüş olan anlaşılmaz eski gözlerine.

Kendi gözleri de görmüştü tanrıyı. Ama bu yüzden kuru çeşmeler gibi boştular, içlerinde hiç bir şey olmayan uçurumlar gibi boştular. Kadının gözleri gibi değildi onlar. Neden değildi? Niçin adam öylesine yoksul, kadın öylesine zengindi?

«Peki, ben ne olacağım? Buna ne diyorsun?» diye sordu adam, kızgın. «Ne diyeceksin bana... ruhundaki karışıklığın, üstündeki lânetin yorumunu aramak için gelen bu adama? Benim için bir tesellin var mı? Sana teselli getiren şeyler bana çare etmez..»

Kadın başını kaldırdı ve onun bakışları ile karşılaştı. Gerçekten de yoksuldu bu bakışlar... gördüğü en yoksul bakışlardı. Daha geldiğinde gözüne çarpmıştı, üstündeki basit cübbe bu bakışlarla karşılaştırılırsa, kral giysisi gibi kalırdı yanında, buna da dikkat etmişti kadın.

Ama şunu da gördü ki, söylediklerinde yanılıyordu: Gözleri, kurumuş çeşmeler, içinde bir şey olmayan uçurumlar gibi değildi hiç de. Öyle değildi. Boş değildiler. Umutsuzlukla doluydular. Eğer üzerindeki lânet onu yoksul bı-

rakmış, ondan her şeyi almışsa, en azından bunu getirmişti ona. Ve belki de bunu gördüğü için kadın şöyle cevap verdi.

«Tanrının lâneti altında bulunduğunu yüzünde görebiliyorum söylediklerin doğru. Özgür olmadığın tanrıya bağlandığın, onun seni bırakmak istemediği açık. Tanrıdır senin alınyazın. Ruhun onunla dolmuş; onun lâneti yolundan tanrı ile yaşayacaksın. Tanrıdan nefret ediyorsun, tiksiniyorsun, sövüp sayıyorsun ona. Ama şu kızgın sözlerinden de belli ki, ondan başka her şey vız geliyor sana dünyada, yalnız onunla dolusun sen. Nefret etmek istediğin şeyle. Ama tanrıdan bu aşırı nefret, belki de senin tanrısal yaşantındır.

«Belki de bir gün lânet yerine kutsayacak seni. Bilmiyorum. Belki de bir gün bırakacaksın onu, başını evinin duvarına dayasın. Belki de yapmayacaksın bunu. Bunun için bir şey diyemem. Ama ne yaparsan yap, alınyazın hep tanrıya bağlı kalacak, ruhun hep tanrı ile dolu olacak.

«Benim geleceğe bakmamı istiyorsun. Yapamam bunu. Ama insan yaşamım bilirim yeterince ve önlerinde açılan yolu aydınlatabilirim, diyeceğim, tanrıdan gelen kutsama ya da lânetlemeden kimsenin kaçamayacağını bilmek gerekir. Ne düşünürlerse, ne yaparlarsa yapsınlar, inandıkları ya da inanmadıkları şey ne olursa olsun, alınyazıları hep tanrıya bağlı kalacaktır.»

Durdu ve öbür yana döndü. Uzaklara baktı, nereye baktığını bilmiyordu adam. Belki de gün ışığı ile aydınlanmakta olan uzak dağlara bakıyordu, ama onlar koyu loşluktaydılar daha. Belki de bu dünyasal görüntüye değil de, iç dünyası önünde açılan bir görünüye bakıyordu. Her ne ise, ondan çok uzaklardaydı; sanki onun varlığının hiç farkında değildi.

Fakat adam, kafası onun söyledikleriyle dolu, oturup baka kaldı kadına. Bu sözler, başka bir yoldan onun alınyazısını açıklıyor gibiydi; onun özünü görmesini sağlıyor-

du bu sözler, hiç düşünmediği, belki de alınyazısını büsbütün çekilmez duruma getirecek bir şeyi aydınlatıyordu. Bu alınyazısı artık tümden anlamsız ve umutsuz görünmüyordu, eskisi gibi. Hattâ eskiden düşündüğü gibi, değişmez bir şey de değildi bu. Ama ancak sonsuz yolculuğu bir cevap bulacaktı buna... Önünde uzanan sonsuz yol. Çünkü kadın «Bunun üstüne bir şey bilmiyorum» demişti ya, onun dediği gibiydi işte.

Uzun bir süre sessizce durdular.

Sonunda adam kalktı. Yolculuğunu sürdürmeliydi, yeniden yollara düşmeliydi. Adam izin alınca kadın hafifçe kaldırdı başını, ama bir şey demedi. Sessizce ayrıldılar, bir tek sözcük bile etmeden. Adam ıslak bayırdan aşağı, Delphi'ye yollandı, kadınsa, adamın gidişini seyretti, ve kentiyle, tapınağı ile, öylesine iyi bildiği bütün şeyleriyle eski vâdiye baktı. Gün ışığı şimdi oraya da varmıştı; insanlar evlerinin önünde öte beriyle uğraşıyor, sokaklarda gidip geliyorlardı. Tapınak avlusu boştu daha, ama bir genç, tapınak girişinin önündeki yeri süpürüyordu. Derken tanrının koruluğundan getirilmiş taze defneleri serpmeye başladı. Kutsal yoldan yukarı, kutsal yere doğru, gelin gibi giyinmiş, saygılı bir halk, belki de öylesine saygılı olmayan bir halk tarafından beklenen genç bir kadın yürüyordu. Gözlerini kutsal yere dikmişti, yüzünü bir az sonra duyacağı coşku, ya da belki karşılaşacağı korku kaplamıştı muhakkak. Aşağıda insanların üstüne düşen sabah güneşi gittikçe ilerliyor — bütün vâdiye ve onu çevreleyen dağlara — bu olağanüstü görünüye yayılıyordu.

Kadın, eski gözleriyle yukardan bütün bunlara bakarak oturuyordu.

CEM YAYINEVİ

Kitap Listesi

NOBEL YAYINLARI

1.	Akıl Çağı: (Sartre) Nobel 1964 (TÜKENDİ)	12,5 lira
2.	Yaşanmıyan Zaman: (Sartre) Nobel 1964	12,5 »
3.	Yıkılış: (Sartre) Nobel 1964 (TÜKENDİ)	12,5 »
4.	Barabbas ve Cüce: (Lagerkvist) Nobel 1951	10.- »
5.	Uyandırılmış Toprak: (Şolohov) Nobel 1965 (Bu romanın devamı olan Don Kıyısında Hasat tükenmiştir)	10.- »
6.	Nehrin Ötesinde - Yaşlı Yaşlı Adam ve Deniz : (Hemingway) Nobel 1954	10.- »
7.	Don Hikâyeleri: (Şolohov) Nobel 1965	10.- »
8.	Vatan İçin Dövüştüler: (Şolohov) Nobel 1965	10.- »
9.	Altın Kupa: (Steinbeck) Nobel 1962	10.- »
10.	O Günler: (Pasternak) Nobel 1958	6.- »
11.	Tılsım ve Sözlü: (Agnon) Nobel 1966	7.5 »
12.	Göçebe: (Knut Hamsun) Nobel 1920	15.- »
13.	Kovulmuşlar: (Agnon) Nobel 1966	5.- »
14.	Bir Gecelik Misafir: (Agnon) Nobel 1966 İki cilt. Her cilt	10.- »
15.	Mitya'nın Aşkı: (İvan Bunin) Nobel 1933	7,5 »
16.	Luvers'in Çocukluğu - Son Yaz: (Pasternak) Nobel 1958	6.- »
17.	Yeşil Papa: (Asturias) Nobel 1967	15.- »
18.	Ağustos Işığı: (Faulkner) Nobel 1949	12.5 »
19.	Gözleri Açık Gidenler: (Asturias) Nobel 1967 Birinci cilt	10.- »
	İkinci cilt	15.- »
20	Sayın Başkan: (Asturias) Nobel 1967 (İkinci Baskı TÜKENDİ)	10.- »
21.	Guatemala Efsaneleri: (Asturias) Nobel 1967	4.- »

LAGERKVIST

Tanrı gelini